

Apostolo Azaḡa Haḡai

Ḡoere Ḡadaheḡa

Buka 'adi'e “Apostolo azaḡa haḡai” Uare (Kware) ḡoereo tiro. Uare ḡoere'e Garihe (Garia) ḡoere teite ago tiba. Uare zu Gariheo ḡoere'ete'e azaḡa'e nidu'a 1300. Ze'e Central Province, Rigo District haba'ano radiu'ohe. A'e Port Moresby-ono'o 70 kilomita south-east oname'ohe.

“Ḡoere huga”'e buka 'adi ḡonagano tiro, ḡoere aduga ga iḡaiḡa mene igi'ete'e ḡoe'a buka zaḡoḡano tirete'e huga ihozoga veize.

Buka mazaḡa

¹ Hari 'adi'e Teofilo veize ti'ohe. Eḡe'a ibite tirota'a'e, Iesu'a gaidote'e zuni ihozidote'e nidu'a, ebu ² onamo Vine Zaḡoḡani'a ibitohau'ena'a apostolo azaḡa ḡoere ziniro, ebu adure ḡoha mae itiro. Apostolo azaḡa'e Iesu'a inahe meirote'e azaḡa. ³ Iesu'ani zahananeadu rudarote'e enogano, mada ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) apostolo azaḡa mazao fureraro. E'e zamaḡano ani 'ize ḡaboga ra'ete'e ihozoga veize haḡai ḡehaḡa fureneno zinido, ebu Badi'a'a zuhi'azi'uma ḡoe'a rae furenido. ⁴ Zeḡe'a nu'orarote'e madaḡa 'ahogano Iesu'a ḡoere ziniro, raena'a, “Ierusalemame neḡano geno rado'i, onamo Mama'a rae tirete'e ḡoe'ani'a hudanoga veize guhiano'i! E'e ḡoe'a'e za eḡe mazaono'o

igiro, raena'a, ⁵ Ioane Babatiso'e vu hina bapatzozido rehano, za'e, mada gēhaḡa 'izema mougano, Vine Zaḡoḡa hina bapatzozu'uma.”

Iesu adure ḡoha mae ḡihine itiro

⁶ Mada 'ahogano ze bare nu'orarote'e zamaḡano, Iesu ḡadiniro, raena'a, “Zuhi'a Boro, e'e madaḡano'e emeḡe'a Isaraela haba'a bare madu emeḡe'a emeḡe bare ḡiafoga veize ibitofi'uma hehe?”

⁷ Iesu'a naenae zina'a, “E'e madaḡa'e Mama'a ane niḡano rae tiro. Za'e mene ederi'uma ḡauḡa.

⁸ Rehano Vine Zaḡoḡani'a zae vaḡe ovami'uma madaḡano za'e ḡiḡi'aḡa me'uma. Ebu za'e eḡe hari rae fureni'uma, Ierusalemā neḡano, Iudea haba'ano, Samaria haba'ano onamoo haba ḡonaga.”

⁹ Iesu ani, 'ouge reirote'e enogano, zeḡe ubu-mao adure ḡoha mae ḡihine itiro, ebu ḡoze'a 'uiro. ¹⁰ Iesu'a adure ḡoha ite'enogano, ze adure ḡohani gagau ḡiane rune radiunu. Ebu ḡiano'i! Aneru ahe'u'a zeḡe genaḡano edaro. Ze dabua 'uruḡa haḡairo, ¹¹ ebu raena'a, “Galilea azaḡa, za nouḡadu de'ea edau'ena'a adure ḡohani ḡiane'ohe? Iesu ani zae mazaono'o adure ḡoha mae ḡihine iteha. Ani'e 'ouge itate'e horonate'e teige vesu'u bare ovami'uma.”

Hitaga neḡano kurau nu'oraro

¹² Ebu ze Olive maḡanono'o bare Ierusalemā neḡa itiro. E'e ibiḡa'e kilomita tiba heuḡa.

¹³ Ze Ierusalemā neḡa feurirotene, hitaga neḡa itadu zeḡe'a radiu'ete'e haba'a diuḡiro. E'e zamaḡano'e, Petero, Ioane, Iakobo, Aniderea,

Firifo, Tomasi, Batolomeo, Mataio, Alofeo ubuga, niġa Iakobo, Zelote vazegħa, niġa Simona, ebu Iakobo ubuga, niġa Iuda. ¹⁴ Zeġe nidu'a nu'oru'ena'a, zamaze tibunadu iġaiġa kuraunu. Roġae nu, zu Iesu vi'a Maria, zu Iesu negoġa duġuru zuni zeġe teite nu'oraunu.

Matia'a Iuda iġuri meiro

¹⁵ E'e madaġa 'ahogano Zuhi'a Boro mone azaġa nu'onu'o bo'aġano Petero'a iġune edaro. Zeġe nidu'a'e maġa tiba zu ġae aheu gaubanana (120) heuġa. ¹⁶ Ebu zina'a, "Nego nabudi, ibite Vine Zaġoġani'a Davida neadu, buka zaġoġano tirota'a'e hudaro. A'e Iuda'a Iesu obone tirote'e azaġa ibito zinirote'e hariġa. ¹⁷ Iuda'e Iesu'a inahe meirote'e tahi'aġa 'ahoga. Ane zuni emeġe teite gau tiba haġaido. ¹⁸ Rehano ani'e reva moniġa hina haba 'ahoga hoitiro. E'ea vadini ibine uite ovoiro, ebu ahi'ani'a fu'uradu isiġani'a ġudau rururaro. ¹⁹ Hari 'adi'e Ierusalem azaġa nidu'a igiro. E'ano'o zeġe'a haba a'a'e zeġe ġoereo Akeledama rae huniro. Ġoere e'e huga'e ru haba'a.

²⁰ Mazaġa Salamo zamaġano 'ahige tiro, raena'a,

'Ane haba'e ġahuturano'i!

Vaze tiba zu e'ea mene radi'uma.' (Salamo 69:25)

Ebu

'Vaze 'ahogani'a ane gau iġu'a me'uma.' (Salamo 109:8)

²¹ E'ano'o eme'e vaze 'ahoga me'uma, Iuda iġuri mouga. Zuhi'a Boro Iesu'a emeġe teite radi-udote'e madaġa nidu'a, emeġe teite raudote'e vazegħa 'ahoga me'uma. ²² E'e madaġa'e, Ioane'a

Iesu bapatzonirote'eano'o onamo Iesu emeḡe mazaono'o adure ḡoha mae ḡihine itirote'e. Ebu ane zuni Iesu'a bare ḡabode iḡunirote'e rae furenifine.”

²³ E'ano'o zeḡe'a vase aheu meiro. Vaze 'ahoga'e Barasaba rae hune'ete'e Iosefa, niḡa 'ahoga'e Iusito, ebu vase 'ahoga'e Matia. ²⁴ Ebu ze Badi'a umiuro, raena'a, “Zuhi'a Boro, ḡa'e vase zama nidu'a edeḡa. E'ano'o ihofo'i, vase aheu 'adi bo'aḡano ḡae'a mate'e vazega'e iniu? ²⁵ Iuda'a modirote'e apostolo gauḡa iḡu'a mouga veize. Iuda'e ane haḡai sau'a u'ano ane'a radi'uma haba'a diuḡiro. ²⁶ Ebu ze'e e'e veize kaḡusi arahoga haḡairotene, Matia meiro. E'ano'o Matia ani apostolo azaḡa gaubanana tiba fare teite me'ode tibuniro.

2

Pentekosi madaḡano Vine Zaḡoḡani'a ovairo

¹ Iesu'a bare ḡabode iḡunirote'e ḡarugano fura fu'o zu aheu fare (7) radirotene, Pentekosi* madaḡa meiro. E'e madaḡano Zuhi'a Boro mone azaḡa nidu'a haba tibano nu'oru radiro. ² E'e zamaḡano zavara boro'a onae'ete'e teige guguga boro'a adureono'o tabara gudau ovairo. E'e gugugani'a zeḡe'a nu'orarote'e neḡa iriva'oniro. ³ Ebu ire'a duhuru'ete'e heuḡani'a mazane teige rogotadu, vase tiba tiba ranao duhuranoga horoniro. ⁴ Ebu Vine Zaḡoḡani'a e'ea radiunute'e

* **2:1** Pentekosi ḡoere e'e huga'e ḡae fu'o gaubanana (50). Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡanono'o me'ode onamo mada ḡae fu'o gaubanana meine, Pentekosi Muiḡa madaḡa me'uma.

azağa nidu'a iriva'oziro, ebu Vine Zağoğani'a ibito zenadu, ġoere 'ahoga 'ahogano ġoeriro.

⁵ E'e madağano'e, Iuda azağa haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e'a, Pentekosi muiğa 'auğoga rae Ierusalemne neğa onaadu e'ea radiunu. Ze'e Badi'a gubane'ete'e azağa. ⁶ E'e harağa igirotene, vaze ġuġuvağani'a isau onairo. Ebu ze zamaze 'ada'adaziro, mazağa Zuhi'a Boro mone azağani'a ane ane ġoereo ġoeroga igiro 'ahine. A'e Iuda azağani'a haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e ġoe'a. ⁷ Ebu ze zaguzaganadu, 'ahige reiro. “'Adi duġuru'e nidu'a Galilea azağa rehano, ⁸ nouga'ahi emeġe tiba tiba ġoereo ġoeroga igi'ohe? ⁹ Eme'e Patia azağa, Media azağa, Elama azağa, ebu Mesopotamia haba'ano, Iudea zu Kapadokia haba'ano, Ponto zu Asia haba'ano radiu'ete'e azağa, ¹⁰ Ferigia zu Pamufulia haba'ano, Izipi haba'ano radiu'ete'e azağa, zu Libia haba'a zamağano Kurene neğa uhiğano radiu'ete'e azağa. Ebu Roma neğano radiu'ete'e azağa. ¹¹ E'e zamağano'e Iuda azağa zu, Iuda mene azağa rehano zamaze ġihuradu Iuda azağa teite kurau tiburu'ete'e azağa. Ebu Kerete 'umuğa azağa zu Arabia haba'a azağa. Eme zeġe'a Badi'a gigi'a hağaiğa emeġe tiba tiba ġoereo ra'ete'e igi'ohe.” ¹² Ze zaguzagaro ebu zamaze 'ada'adaziro, ebu “'Adi nagini?” rae ġadititiro. ¹³ Rehano vaze nu'e ġiriho zini'ena'a, 'ahige reiro. “Ze vaini vuğa borofe gageha.”

Petero'a vaze ġuġuvağa mazao haramiro

¹⁴ Ebu Petero'a apostolo azağa gaubanana tiba fare (11) teite iğune edanadu, vaze ġuġuvağa

mazao agoḡa borofe'ena'a haramiro. “Iuda azaḡa, zu Ierusalemā neḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a, e'e, haḡai 'ada'a nouge nouge fur-eranate'e rae bohanihi. Eḡe ḡoere fairu abito'!
 15 Za'e 'adi duḡuru'e vaini vuḡa gageha rae zamare'e gaogi. Ze mene gageha. 'Adi 'ize oherebau, mada fu'o zu ḡazaḡa fare (9 koroko). Vaze'e oherebau mene gagi'uma.

16 Rehano 'adi'e peroveta vazeḡa Ioela'a amahi rae furenrote'e haḡaiḡani'a fureraneha.

17 'Badi'a'a zi'ohe.

Mada ḡonaga madaḡa madaḡano, vaze nidu'a mazao eḡe Vine Zaḡoḡa ovoe be'unadu, iriva'ozi'uma, Ebu ubudeze zu aboeze'a eḡe hari rae furen'i'uma.

Zae ohoze iziga iziga'e Badi'a'a ihoze'ete'e haḡaiḡa zamaze hina horoni'uma, zu vaze boroboro'e Badi'a'a ihoze'ete'e haḡaiḡa iḡuna'uma.

18 E'e madaḡa madaḡano tuḡure azaḡa ḡu'a teige gaue'ete'e (slaves), ohoze zu roḡae mazao zuni eḡe Vine Zaḡoḡa ovoe be'unadu, iriva'ozi'uma, ebu zeḡe zuni eḡe ḡoere rae furen'i'uma.

19 Ebu eḡe'a zaguzaga'uma haḡaiḡa adureo furen'i'uma, zu eḡe tahi gigi'a haḡaiḡa rahao furen'i'uma.

A'e ru, ire roga ebu ḡisi boro.

20 Mada'e uzabora'uma, ebu

bato'e ru teige kanara'uma.
 E'e ġaruganobu'u Zuhi'a mada boro
 zu manoġa hune'a onai'uma.

²¹ Ebu Zuhi'a Boro mazao
 umide'ete'e azaġa nidu'a'e
 ġabone hidi'uma.' (Ioela 2:28-32)

²² Isaraela azaġa, ġoere 'adi ego'i! Za
 edeġa. Iesu, Nazareta neġa vazegħa ani, Badi'a'a
 tuġunadu, gigi'a haġaiġa, zaguzaga'uma haġaiġa
 zu Badi'a tahi haġaiġa ġehaġa zae bo'aġano
 haġaido. Badi'a ani e'e haġaiġa Iesu maza-
 ono'o haġaadu, Iesu'e ane'a tuġunirote'e rae de-
 heniro. ²³ Ebu Iesu ani zae 'evoreo ri'inirota'a'e,
 Badi'a'a amahi toġanirote'e zu furera'uma rae
 ederirote'e haġaiġa. Ebu za'e Badi'a goro
 ġoe'a aġu'a azaġa zeadu, satauroo ikokoneadu
 runediro. ²⁴ Rehano e'e vazegħa'e Badi'a'a rune
 zamaġano ġaniġanau'ete'eano'o mae vaġinadu,
 bare ġaboniro, mazaġa rune gigi'aġa'e Iesu
 obone touga mene idaġa 'ahine.

²⁵ Davida ani Iesu hari 'ahige rae reiro.
 'E'e mada nidu'a eġe uhiġano
 Zuhi'a Boro horoninu.
 Mazaġa ani eġe eda'e moneo radiu'ohe.
 E'ano'o ġau 'ahogani'a zuni
 mene hagahi'uma.

²⁶ E'ano'o zamahe'a matu'e'ohe,
 zu hebehe hina
 Badi'a nigune'ena'a, matu'e'ohe.
 E'a zamare'etene, ahirihe zuni
 runeono'o bare ġaboni'uma
 rae re'uma.

²⁷ Mazaġa ġa'e eġe'a rudaune,

vinehe rune haba'ano
mene modi'uma,
ebu ġae tuġure haġae hune'ete'e vazega'e
ahi'ani'a ruhuranoga veize
mene modi'uma.

²⁸ Ġa'e ġabone ibiġa ihoheha.

E'e ġae zamao matu'u hina
iriva'ohi'uma.' (Salamo 16:8-11)

²⁹ Nego nabudi, e hubehune zi'ohe. Vouġafe Davida'e rudanadu ġuriro, ebu ani idu'e izidi 'ize radiu'ohe. ³⁰ Ani'e peroveta vazega 'ahine, ani edeġa Badi'a'a ane mazao ġoe'a rinede tiro, raena'a, Davida mariga 'ahogani'a ane iġuri madu Kini re'uma.

³¹ Davida ani vesu'u furera'uma haġaiġa horone'ena'a, Keriso'a bare ġabode iġuni'uma hariġa rae fureniro, raena'a, rune haba'ano ani mene modi'uma, zu ahi'a'e mene ruhura'uma.

³² Ebu Iesu 'adi'e Badi'a'a bare ġaboniro. Emeġe nidu'a e'e horonadu, rae furene'ohe. ³³ Ebu ani'e Badi'a eda'e moneo ohoniro, ebu Moga mazono'o Vine Zaġoġa madu emeġe mazao ovoe be'unadu iriva'ofiro. Vine Zaġoġa'e Badi'a'a tuġuni'uma rae tirote'e. Ebu za'e e'e haġaiġa izidi 'ada horone'ete'e zu igi'ete'e.

³⁴ U Davida ani Keriso teige adure ġoha mene mae ġihine itiro. Rehano ani 'ahige reiro.

'Badi'a'a eġe Zuhi'a Boro niro.
Eġe eda'e moneo ehoro'i!

³⁵ Onamoo eġe'a agireġo mae raharahazi'uma.'
(Salamo 110:1)

³⁶ E'ano'o Isaraela azaḡa nidu'a fairu edero'! Zae'a satauronirote'e vazēḡa, Iesu'e, Badi'a'a Zuhi'a Boro zu Keriso rae ohoniro.”

³⁷ Ze e'e igirotene, zamaze tuḡano babaharo, ebu Petero zu apostolo azaḡa ḡadiziro. “Negofe duḡuru, eme nagini haḡaine manoḡa?”

³⁸ Petero'a naenaezina'a, “Zae nidu'a, zamaze ḡihuno'i, ebu Iesu Keriso niḡano bapatizo mo'! 'Ougine Badi'a'a zae sau'a rae modi'uma, ebu Badi'a'a Vine Zaḡoḡa zini'uma. ³⁹ Badi'a'a ḡoere 'adi rae tirota'a'e, Zuhi'a Boro emeḡe Badi'a'a zamazi'uma azaḡa nidu'a veize. A'e zae, ubudeze zu haba faḡa faḡa azaḡa nidu'a.”

⁴⁰ Ebu ani bare ḡoere ḡehaḡa hina haramiro, zu bare bare iraduguziro, raena'a, “Haḡai ve'oḡa azaḡa 'adi mazaono'o vaḡinadu, ḡabone mo'!” ⁴¹ E'ano'o iniu iniu'a ane haramo mae ḡihinirota'a'e bapatizoziro. Ebu e'e madaḡano vase maḡa boro uḡidu (3000) heuḡa bapatizo madu zeḡe moneo ragate mae zouziro.

Badi'a mone azaḡa tibano nu'oraro

⁴² Ze'e zamaze tiba hanadu, apostolo azaḡani'a ihozidote'e abito zinido ebu danatitido, tiburu oḡaudo, zu tibano kuraudo. ⁴³ Ebu apostolo azaḡani'a zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa ḡehaḡa haḡaido, ebu vase nidu'a zamazeo Badi'a rihone runiro. ⁴⁴ Badi'a mazao firote'e azaḡa nidu'a tibano nu'oru radiudo, ebu ḡauze nidu'a ḡahugotitido. ⁴⁵ Ebu habaze, neze zu toheze seronadu, iniu monize'a ferezinute'e nidu'a, zininu. ⁴⁶ Ze mada nidu'a Dibuo Neḡano tibano nu'oranadu kuraudo. Ebu ane ane neo matu'uzeta zu zama tiba teite oḡau tiburaudo,

⁴⁷ zu Badi'a nigunido, ebu Ierusalem azaḡa nidu'a zeḡe mazao matu'inu. Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a ḡabone hide'ete'e azaḡa ragate ragate mae zouzido.

3

Odaḡa sau'a vazēḡa fainiro

¹ Mada 'ahogano Petero zu Ioane'a kuru madaḡano Dibu'o Neḡa itiro. A'e ḡorava mone mada uḡidu (3 koroko) zamaḡano. ² U ibiheta 'ahoga, niḡa Iraḡa Manoḡa ra'ete'e genaḡano, odaḡa sau'a vazēḡani'a ehore radiro. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mada nidu'a e'e haba'a tutune onamido, ebu Dibu'o Neḡa diuḡe'ete'e azaḡa mazao moni umidinu. ³ Ani Petero zu Ioane'a Dibu'o Neḡa diuḡihi ra'enogano horozadu, moni umiziro. ⁴ Rehano Petero zu Ioane'e ḡiane runadu, Petero'a niro, raena'a, “Eme ḡiafo'i!” ⁵ Odaḡa sau'a vazēḡani'e ḡau 'ahoga ini'uma rae zamare ḡiaziro.

⁶ Rehano Petero'a niro. “E monihe o'o'a rehano, eḡe mazao radiu'ete'e ḡauḡa ḡani'uma. Eḡe'a ḡa'ohe. Iesu Keriso, Nazareta neḡa vazēḡa niḡano iḡunadu onamo'i!” ⁷ Ebu Petero'a ane eda'e 'evoreḡa madu mae ḡihinirotene, odaḡa zu kekeḡani'a tabara inariro. ⁸ E'ano'o ani rafate iḡunadu edaro, ebu oname onainu. Ebu rafate oname'ena'a zu Badi'a nigune'ena'a zeḡe teite Dibu'o Neḡa diuḡiro. ⁹ Vaze nidu'a ane'a Badi'a nigune'ena'a oname'ete'e horonirotene, ¹⁰ ani'e Dibu'o Neḡa ibihetaḡa, niḡa Iraḡa Manoḡano iḡaiḡa ehoradu, vase mazao moni umidinite'e

vazeḡa rae reiro. Ebu ane mazao nagini'a furerarote'e u'ano, zaguzagau rudaro.

Petero'a Dibu'o Neḡano haramiro

¹¹ Odaḡa manorirote'e vazeḡani'a Petero zu Ioane hegote ragavinute'e zamaḡano, vase nidu'a zaguzaganadu, zeḡe vaḡe isau dure on-airo. A'e Solomona touraḡi ra'ete'e haba'ano.

¹² Petero'a vase ḡehaḡani'a onaoga horozirotene, ziro, raena'a, "Isaraela azaḡa, za nouga'ahi zaguzagau'ohe? Zu nouga'ahi ḡiaḡiafe'ohe? Za'a zamare'etene, emeḡe'a gigi'afe hina vase 'adi faina ga? Ga emeḡe'a hube hune Badi'a gubane'ete'e u'ano faina ga?

¹³ Aberahamo, Isako, Iakobo, zu vouḡafe'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a ane tuḡure vazeḡa Iesu mae ite nigune ḡihiniro. Rehano zae'a Pirato 'evoreo ri'iniro. Ebu Pirato'e tuḡune bunihi rae zamariro rehano, zae'a Pirato zamao he'ehe'eni-ro.

¹⁴ Za'e Vaze Zaḡoḡa zu Duduḡa he'ehe'eni-ro, ebu vase runedirote'e vazeḡa 'ahoga mae bunoga veize umidiro. ¹⁵ Za'e ḡabone zini'ete'e Zuhi'aḡa maro, rehano ani'e Badi'a'a runeono'o bare ḡaboniro. Ebu eme e'e horonadu 'ada rae furene'ete'e.

¹⁶ Ebu Iesu mazao fie'ete'e u'ano vase 'adi faineha. Za edeḡa vase 'adi'e mene edau ragavido. Iesu ni gigi'aḡa u'ano zu Badi'a mazao fie'ete'e Iesu'a rifate'e u'ano vase 'ada'a manore huneha. Zae nidu'a 'ada horone'ete'e.

¹⁷ Nego nabudi, eḡe edeḡa, Iesu marote'e madaḡano bone za'e aḡu'a, ani mazao nagini haḡairota'a'e, zu zae vase boroboro zuni aḡu'a. ¹⁸ Rehano Badi'a'a peroveta azaḡa

nidu'a hebeono'o amahi rae furenirota'a'e Badi'a'a 'ahige haḡae huniro, raena'a, 'Badi'a'a tuḡunite'e Kerisoḡa'e zaharani'uma.'

¹⁹ E'ano'o zamaze ḡihunadu Badi'a mone ro'i, zae sau'a vuzu'e modoga! ²⁰ 'Ougine, Zuhi'a Boro'a vineze izifi'uma madaḡani'a onai'uma, ebu zae ḡabozoga veize Badi'a'a amahi, Keriso rae ohonirote'e vazega tuḡuni'uma. Niḡa'e Iesu.

²¹ Rehano ani'e adureo 'ize radi'uma, onamo ḡau nidu'a izifi'uma madaḡani'a onai'uma. A'e Badi'a'a amahi peroveta zaḡoḡa azaḡa tuḡuzadu rae furenirote'e haḡaiḡa. ²² Mose'a raena'a,

'Zuhi'a Boro zae Badi'a'a, zae bo'aḡanono'o peroveta vazega 'ahoga eḡe heuḡa zae veize tuḡuni'uma. Ani'a nagini zite'e nidu'a ego hano'i! ²³ Iniu'a ani ḡoere mene ego haune, zeḡe nidu'a Badi'a'a meirote'e azaḡa mazaono'o mae vaḡizadu ruizi'uma.' ²⁴ Samuela zu ane ḡarunio peroveta azaḡa onairote'e nidu'a zuni izidi fureru'ete'e ḡauḡa irina rae furenido.

²⁵ Za'e peroveta azaḡa mariga, zu Badi'a'a zae vouḡa mazao rinede tirote'e ḡoe'a meirote'e azaḡa. Mazaḡa Badi'a'a Aberahamo nina'a, 'Habao radiu'ete'e iduhuḡa nidu'a'e marigoono'o manogahe me'uma.' ²⁶ Badi'a'a ane Tuḡure

Vazega tuḡunirotene, Isaraela azaḡa zae mazao ibite tuḡuniro, zae tiba tiba haḡaize sau'anono'o mae vaḡizadu manoga zinifine.”

4

Petero zu Ioane oboze tiro

¹ Petero zu Ioane 'ize vase ḡehaḡa ḡoreze'ete'e zamaḡano, dibu'o hau'ete'e azaḡa, Dibu'o Neḡa

giane'ete'e boro, zu Sadukea azaḡani'a zeḡe u'a onairo. ² Ze'e apostolo azaḡa aheu mazao maḡune rudaro, mazaḡa ze vaze ihoze'ena'a, Iesu'a runeono'o bare ḡabodirote'e teiḡe, vaze'e runeono'o bare ḡabodi'uma rae, haraminu 'ahine. ³ E'ano'o Petero zu Ioane oboze tiro, ebu mada 'ai ziburiro 'ahine, ḡu'a haba'ano ohozadu, e'ea baze irariro. ⁴ Rehano zeḡe haramo igirote'e azaḡa'e ḡehaḡani'a zeḡe ḡoere mae ḡihiniro, ebu mae ḡihinirote'e azaḡa'e maḡa boro fu'o (5000) heuḡa re' itiro.

⁵ Irarirotene, kanisoro azaḡa, vaze boroboro zu goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Ierusalem neḡano nu'oraro. ⁶ Nu'onu'o zamaḡano'e, dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa, niḡa Anasi, ebu Kaiafa, Ioane zu Alesana, ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa nabuga duḡuru. ⁷ Petero zu Ioane'e zeḡe zamao mae ohozadu ḡadiziro, raena'a, "No'e gigi'aḡa hina, ga iniu niḡano odaḡa sau'a vazeḡa 'adi faineha?"

⁸ Ebu Petero ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu ziro, raena'a, "Isaraela Kanisoro azaḡa zu Iuda azaḡa boroboro, ⁹ odaḡa sau'a vazeḡa mazao haḡai manoga haḡaate'e zu nouge nouge ani fainate'e ḡadimu'e hehe? ¹⁰ 'Ougine, zae zu Isaraela azaḡa nidu'a 'adi edero'i! Iesu Keriso, Nazareta neḡa vazeḡa niḡano vaze 'adi'e manore hunadu, zae zamao edau'ohe. Iesu'e zae'a satauroniro rehano, Badi'a'a runeono'o bare ḡabonirote'e vazeḡa. ¹¹ Ani'e 'Zae, ne ogoru'ete'e azaḡani'a, he'ehe'enirote'e hadiḡa rehano, izidi du'e'ete'e hadiḡa boro re' onaeha.' (Salamo 118:22)

12 E'ano'o Iesu ane'a da'o emeḡe ḡabofi'uma. Mazaḡa haba nidu'a zamaḡano Badi'a'a emeḡe ḡabofoga veize'e ane da'o tuḡuniro.”

13 Vaze boroboro'e, Petero zu Ioane'a inare ḡoeroga horozitene, zaguzagaro, mazaḡa zeḡe'a ḡiazitene, Petero zu Ioane'e mene mirihirote'e azaḡa, edeḡa o'o'a. Zu ze edeḡa, anianine'e Iesu teite raudote'e azaḡa. 14 Zuni odaḡa sau'ani'a manorrote'e vazeḡani'a Petero zu Ioane teite edanoga horoniro 'ahine, ḡoere 'ahoga rouga mene idararo.

15 E'ano'o “Petero zu Ioane'e kanisoro nu'onu'o haba'anono'o mae buzo'i” radu, ze'e zeḡe da'o ḡo'aniro, 16 raena'a, “Eme zeḡe mazao nagini haḡaine manōḡa?” rae ḡaditiro. “Ierusalem azaḡa nidu'a'e edeḡa, zeḡe'a gigi'a haḡaiḡa boro haḡaata'a'e. Eme zeḡe haḡai o'onoga mene idaḡa. 17 Rehano hari 'ada'a ne azaḡa bo'aḡano bororatite'e 'uoga veize, riho ḡoe'a zini'uma, raena'a, 'Iesu niḡano vaze mazao ago bare ḡoero'il'

18 Ebu ze'e bare huze zouzadu, “Iesu niḡano ago hune zu bare ḡoero'i, zu ago hune zu bare ihozo'il” rae ziro. 19 Rehano Petero zu Ioane'a naenaezina'a, “Zae'a zae bare ḡadizo'il! Badi'a ubumao, Badi'a ḡoere mene egadu, zae ḡoere egoga'e manōḡa ga? 20 Mazaḡa eme'e nagini horonirote'e zu igirote'e ḡoe'a mene rae furenine'e mene idaḡa.”

21 Ebu kanisoro azaḡani'a bare riho ḡoe'a zeadu, tuḡuze buziro. Ze'e adugano tuḡuzite'e ibiḡa mene horoniro, mazaḡa nagini'a fureranate'e u'ano vaze nidu'a Badi'a niḡa nigune

radiro 'ahine. ²² Gigi'a haḡaiḡano manorirote'e vazegā muriḡa'e ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga.

Iesu mazao fie'ete'e azaḡani'a Badi'a mazao kuraro

²³ Petero zu Ioane'e tuḡuze buzirotene, Iesu mone azaḡa vaḡe onamiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu vaze boroboro'a zirote'e ḡoe'a me'odo ziniro. ²⁴ Zeḡe'a ḡoere e'e igirotene, zamaze tibano teadu agoze borofe'ena'a Badi'a mazao kuraro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa'e adure, raha, davara zu e'e zamaḡano radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. ²⁵ Ḡae'a Vine Zaḡoḡa tuḡunadu, ḡae tuḡure vazegā vouḡafe Davida hebeono'o ḡoeriro, raena'a, 'Nougaduni Iuda mene azaḡani'e maḡune rudaro, zu haba 'ahoga 'ahoga azaḡani'e huga mene hidi'uma haḡaiḡa haḡaihi rae neneḡaniro?

²⁶ Kini azaḡa haba ḡiane'ete'e'a utitoga radu onairo, ebu vaze ḡihi'a ḡihi'ani'a zeḡe teite tibano nu'oraro, Zuhi'a Boro Badi'a zu Keriso teite utitoga veize.' (Salamo 2:1-2)

²⁷ E'e haḡaiḡa'e hubehune fureraro. Heroda zu Pontio Pirato'a Iuda mene azaḡa zu Isaraela azaḡa teite Ierusalemā neḡano nu'oranadu, Iesu matihi rae neneḡaniro. Iesu'e ḡae Tuḡure Vazegā zaḡoḡa, ḡae'a Keriso rae ohonirote'e vazegā. ²⁸ Rehano ze'e, ḡae'a irina ḡae gigi'ao

zu urao furera'uma rae reirote'e haḡaiḡa Iesu mazao haḡairo. ²⁹ Zuhi'a Boro, izidi zeḡe'a riho ḡoe'a efate'e zamaro'i! Eme, ḡae tuḡure azaḡa inara rifo'i, emeḡe'a inare hunadu ḡae ḡoere rae furenoga veize! ³⁰ Ebu evo'o 'eino'i, ugi azaḡani'a manoroga, zu ḡae tahi gigi'a furen'o'i ebu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡao'i, Iesu, ḡae Tuḡure Vazeḡa zaḡoḡa niḡano!”

³¹ Ze kurau hauḡirotene, zeḡe'a nu'orarote'e haba'ani'a hagahagariro. Ebu zeḡe nidu'a Vine Zaḡoḡani'a iriva'oziro, ebu Badi'a ḡoere inare rae fureniro.

Iesu mazao fie'ete'e azaḡani'a ḡauze ḡahugo titiro

³² Iesu mazao fie'ete'e azaḡa'e zama zu zamaroneze tibano tinu. Vaze 'ahogani'a “'adi'e eḡe da'o tohe” rae mene reiro, rehano “vaze nidu'a tohe” rae ḡahugo titiro. ³³ Ebu apostolo azaḡani'a inare hune'ena'a Zuhi'a Iesu'a bare ḡabodirote'e hariḡa rae furene onaminu, ebu Badi'a ḡahunone manoḡa boro'a zeḡe nidu'a mazao radiunu. ³⁴ Ze tohe 'ahogani'a zu mene fereziro, mazaḡa habazeta azaḡa zu nezeta azaḡani'a e'e seronadu, moniḡa'e apostolo azaḡa vaḡe odohe onaadu, ³⁵ zamazeo tiro, ebu moni'a fereze'ete'e azaḡa ḡahugo zinido.

³⁶ Vaze 'ahoga, niḡa Iosefa, Levi iduhu zu Kupro 'umuḡa vazega. Ani'e apostolo azaḡani'a Banabasi rae hunido. Ni e'e huga'e inara zini'ete'e vazega. ³⁷ Banabasi ani'e ane haba seronadu, moniḡa'e apostolo azaḡa zamao tiro.

5

Anania zu Safira

¹ Vaze 'ahoga niġa Anania. Inuga'e Safira. Ze habaze bo'aġa tahiġa seroniro. ² Ebu Anania ani inugeta ġoere idanadu, e'e moniġa nu'e obone tiro. Ebu ġaha'a da'o apostolo azaġa vaġe odohe onamadu, zamazeo tiro.

³ 'Ougadu Petero'a nina'a, “Anania, nougadu zamaġo'e Satani'a iriva'onadu, Vine Zaġoġa mazao ġurireha? Ġa'e seronirote'e moniġa ruga ġae veize obone teha. ⁴ Haba a'a'e, mene seronirote'e madaġano'e ġae haba. Seronirote'e enogano zuni e'e moniġa'e ġae moni. E'e hina ġae ura ġauġa haġaoga idaġa. Rehano ġa nougadu 'uguġa haġaiġa haġai'uma rae zamareha? De'uge mene zamarifo. Ġa'e vaze mazao mene ġurira rehano, Badi'a mazao ġurireha.”

⁵ Anania'e ġoere e'e igirotene, higau bauradu rudaro. Ebu e'e hariġa igirote'e azaġa'e nidu'a rihau rudaro. ⁶ Ebu Tahia' iziga nu'a onaadu, dabua hina ahi'a 'umiro, ebu herate bunadu, ġuriro.

⁷ Mada uġidu (3 hours) enogano, inugani'a diuġi' onairo. Ani aġu'a nagini'a fureranata'a'e. ⁸ Ebu Petero'a ġadiniro, raena'a, “Eho'i! I'u'a odohe onaate'e moniġa'e zae haba seronirote'e moniġa hehe?” Ani'a naenaenina'a, “O'e, naeġa'e dei'e'e.” ⁹ Petero'a niro, raena'a, “Nougaduni ġanine ġoere idanadu Zuhi'a Boro Vineġa so'oneha! Ġiano'i! I'u gurate'e azaġani'e

ibihetao e'e diuḡi' onae'ete'e. Ġae zuni zeḡe'a herate buḡadi'uma.”

¹⁰ 'Ouge ra'ete'e zamaḡano ani'e Petero oda babaḡano higau bauradu rudaro. Ebu i'a gurirote'e tahi'aḡa iziga izigani'a diuḡi' onaadu Safira'a rudanoga horoniro. E'ano'o herate bunadu i'a uhiḡano ḡuriro. ¹¹ Ekalesia azaḡa nidu'a zu e'e hariḡa igirote'e azaḡa nidu'a'e rihau rudaro.

Apostolo azaḡani'a vaze ḡehaḡa faiziro

¹² Apostolo azaḡani'a Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa ḡehaḡa vazevaze bo'aḡano haḡaido, ebu Iesu mazao fie'ete'e azaḡa nidu'a Solomona touraḡio nu'oraudo.

¹³ Iesu mazao mene fie'ete'e azaḡa'e zeḡe teite 'auḡoga mene idaḡa 'ahine, tibani zuni mene 'auḡiro, rehano vazevaze'a Iesu mazao fie'ete'e azaḡa horozadu, “Ze'e vaze manoga.” reiro.

¹⁴ Rehano ohoze zu roḡae ḡehaḡani'a Iesu mazao fiadu, ragate ragate me'ode tibuzido. ¹⁵ 'Ougadu ibi genaḡano zuni, uḡi azaḡa tutuze onaadu, geda rana bazuze tido, Petero'a ibio onaadu zeḡe uhiḡano vitatite'ea, ane ahiri zauhaḡani'a zauhazite'eba, ugize'a manoroga. ¹⁶ Ebu Ierusalem a uhiḡa neḡa neḡanonono'o zuni vaze ḡuḡuvaḡani'a uḡi azaḡa zu vine sau'ani'a rana reirote'e azaḡa tutuze onaido, ebu zeḡe nidu'a'e manorido.

Apostolo azaḡa sausauziro

¹⁷ Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡa nidu'a ahiahize ruziro. Ane teite rau'ete'e azaḡa'e Sadukea azaḡa. ¹⁸ E'ano'o ze'e apostolo azaḡa oboze teadu, ḡu'ano ohoziro.

¹⁹ Rehano Zuhi'a Boro tuḡure viga'a e'e ohe'ano ḡu'a neḡa ibihetaḡa vava'adu mae buziro. ²⁰ Ebu tuḡure viga'a zina'a, “Onamo'i, ebu Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, ḡabone iziga 'adi hariḡa nidu'a vavezaze me'odo zeno'i!” ²¹ E'e egadu irarirotene, Dibu'o Neḡa diuḡadu, vavezaze ihoziro.

U dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡani'a nu'oranadu, kanisoro azaḡa zu Isaraela vaze boroboro nidu'a huze nu'oziro, ebu apostolo azaḡa ḡu'a neḡanono'o tutuze onaoga veize vaze tuḡuziro.

²² Rehano zeḡe'a ḡu'a neḡano feurirotene, apostolo azaḡa mene horoziro. E'ano'o bare onamadu, zina'a, ²³ “Ḡu'a neḡa ibihetaḡa'e fairu biroga, zu ḡu'a neḡa gadine'ete'e azaḡa'e ibihetao edau'enoga horoneha. Rehano ibiheta vava'atene, zamaḡano'e vaze 'ahoga mene horoneha.” ²⁴ E'e hariḡa igirotene, Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro zu dibu'o hau'ete'e boroboro'e e'e haḡaiḡanono'o nagini'a furera' onami'uma, rae zamare 'ada'adaziro.

²⁵ Ebu vaze 'ahogani'a onaadu, ziro, raena'a, “Ḡiano'i! Zae'a ḡu'a neḡano ohozate'e azaḡani'e Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, vaze ihoze'ohe.” ²⁶ E'ano'o Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro'a ane tahi'a teite onamadu, apostolo azaḡa tutuze bare onairo. Ze mene agato ziniro, mazaḡa vaze rihoziro, iḡite vavezaze'a maḡunadu hadi hina zimi ruzi'uma rihoḡa.

²⁷ Ebu apostolo azaḡa tutuze onairotene, kanisoro azaḡa zamao ohoziro, ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡani'a ḡadiziro, raena'a, ²⁸ “Eme

goro ḡoe'a riḡa zae ziniro, vase 'adi niḡano vazevaze mene ihozoga. Rehano Ierusalem azaḡa nidu'a zae'a ihoze hauḡadu, vase e'e'a rudarote'e aduga'e emeḡe rana ti'ohe”

²⁹ Petero zu apostolo azaḡani'a naenaezina'a, “Eme Badi'a ḡoere igi'uma, u vase ḡoere'e mene igi'uma. ³⁰ Iesu'e zae'a satauroo midau teadu rudaro rehano, vouḡafe'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a runeono'o bare ḡaboniro. ³¹ Izidi e'e vazega'e vase ibito zini'uma Zuhi'aḡa, zu vase ḡabozu'uma vazega'radu, Badi'a'a ane eda'e moneo ohoniro. A'e Isaraela azaḡani'a zamaze ḡihunadu, sau'aze Badi'a'a rae modoga veize. ³² Eme'e e'e haḡaiḡa horonadu rae furene'ohe, zu Vine Zaḡoḡa zuni e'e rae furene'ohe. Vine Zaḡoḡa'e Badi'a'a ane ḡoere igi'ete'e azaḡa mazao tuḡuniro.”

Gamaliela'a iradugu ḡoe'a ziniro

³³ Kanisoro azaḡani'a Petero ḡoere igirotene, maḡune rudaro, ebu zimi ruzihi reiro. ³⁴ Rehano Farisea vazega'ahoga, niḡa Gamaliela'a kanisoro azaḡa bo'aḡano iḡune edaro. Ani'e goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazega, ebu vase nidu'a ani gubaniro. Ani zina'a, “Ahi duḡuru gezo enona tuḡuze buzo'!” ³⁵ Ebu ane'a kanisoro azaḡa ziro, raena'a, “Isaraela azaḡa, fairu zamaro'i, 'adi duḡuru mazao nagini haḡaihi ra'eta'a'e! ³⁶ Muri nu onamirote'e'a, Teuda'a iḡunadu, 'E'e nihe boro'radu, vase maḡa ḡazaḡani'a (400) ani hegotiro. Rehano ani'e mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaḡa nidu'a'e ferefere'uhiro. Ebu ani'a haḡaidote'e haḡaiḡa'e nidu'a hauḡiro.

³⁷ Ani ġarugano, vase nidu'a ni meirote'e (census) madaġano, Galilea vazega niġa Iuda'a iġunadu, vase nu zamazadu Roma gavamani teite utitihirei. Rehano ane zuni mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaġa'e ferefere'uhiro.

³⁸ Eġe iradugu ġoe'a 'ahi'e'e. 'Adi duġuru mazao ġau 'ahoga ago haġao'i! Tuġuze buzo'i! Mazaġa haġai 'adi'e vase mazaono'o reine'e, ane'a hauġi'uma. ³⁹ Rehano haġai 'adi'e Badi'a mazaono'o reine'e, za 'uoga mene idara'uma, zu za'e Badi'a utito ha'uma."

⁴⁰ Ebu zeġe'a Gamaliela ġoere mae ġihiniro, ebu apostolo azaġa huze zouzadu, uti azaġani'a masiziro. Ebu "Iesu niġano ago ġoero'i!" rae zeadu, tuġuze buziro.

⁴¹ Apostolo azaġa'e kanisoro neġanono'o matu'e'ena'a buaro, mazaġa ze'e Badi'a'a ane ubumao ra'ete'e azaġa radu, Iesu niġa u'ano nize sausaune'ete'e zamaġano tuġuziro 'ahine.

⁴² Ebu ze'e mada nidu'a Dibu'o Neġa zamaġano zu ne tibatibano ihozido, ebu "Iesu'e Keriso" raena'a, hari manoġa ihozido zu haramido.

6

Zuhi'a Boro tahi'a danazoga gauġano vase fu'o zu aheu fare ohoziro

¹ Zuhi'a Boro tahi'a'a ġeharu onamminute'ea, Iuda azaġa bo'aġano, Giriki ġoe'ano ġoere'ete'e'a, Heberu ġoe'ano ġoere'ete'e mazao ufeta ġoeriro. Ze'e raena'a, "Mada nidu'a ogomu ġahuge'etene, eme ġozoba'e ogomu moneo iġize mode'ohe." ² E'ano'o apostolo azaġa gaubanana aheu fare'a (12) Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a

nu'ozadu ziro, raena'a, “Eme, apostolo azaḡa'e Badi'a ḡoere haramoḡa mene haḡaadu, ogomu ḡahuge'ete'ea mada hauḡoga'e mene idaḡa. ³ Nego nabudi, zae bo'aḡanonono'o vaze fu'o zu aheu fare (7) ohozo'i! Zae'a ḡiazadu, zamazeo Vine Zaḡoḡani'a iriva'oze'ete'e zu faifaine zamare'ete'e azaḡa mo'i! Eme e'e gaḡa zeḡe 'evorao ri'ini'uma. ⁴ U eme mada'e kuru zu haramo moneo da'o ti'uma.”

⁵ Goere e'e igirotene, zeḡe nidu'a e'e ḡoe'a mae ḡihiniro. Ebu vaze 'ahoga niḡa Stefano meiro. Ani'e Badi'a mazao fie gigaru'ete'e zu Vine Zaḡoḡani'a iriva'one'ete'e vazeḡa. Zuni Firifo, Porokoro, Nikanoro, Timona, Pamena zu Antioka vazeḡa, niḡa Nikolao meiro. Nikolao'e Iuda mene vazeḡa rehano, zamaḡa ḡihunadu Iuda azaḡa teite kurau tiburu'ete'e vazeḡa. ⁶ Ze apostolo azaḡa zamao ohoziro, ebu apostolo azaḡani'a kuranadu, 'evoreze zeḡe rana tiro.

⁷ Ebu ze Badi'a ḡoere haramo ḡehane on-amiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a'a Ierusalem neḡano ḡeharu onamiro, zu dibu'o hau'ete'e azaḡa ḡehaḡa zuni Iesu mazao firo.

Stefano obone tiro

⁸ Stefano'e Badi'a'a ḡahunone manoḡa zu gigi'a boro hina iriva'oniro 'ahine, vaze bo'aḡano zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa boroboro haḡaido. ⁹ E'e madaḡano'e, ḡutarote'e teige tuḡure vazeḡa haḡairote'eano'o vaḡinirote'e azaḡani'a Iuda azaḡa kuru neḡa 'ahogano nu'orauo. E'e kuru neḡa'e tuḡure vazeḡanonono'o vaḡinirote'e azaḡa kuru neḡa rae huniro. U mada 'ahogano, e'e azaḡa nu'a Stefano

teite ta'iro titiro. Ze'e Iuda azaḡani'a Kurene haba'anono'o, Alesandria neḡanono'o, Kilikia haba'a zu Asia haba'anono'o onairo. ¹⁰ Stefano ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu faifaine zamare'ena'a ḡoeriro 'ahine, ze naenaenouga mene idararo.

¹¹ E'ano'o ze sifu vaze nu so'oze tuḡuzadu 'ahige rae fureniro, raena'a, “Stefano ani Mose zu Badi'a rae sausaunoga emeḡe'a egeha.”

¹² E'ano'o zeḡe'a vaze ḡuḡuvaḡa, vaze boroboro zu goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa tutuze so'ozadu, harae iḡuniro. Ebu ze Stefano obone teadu, kanisoro azaḡa zamao tutune onamiro.

¹³ Ebu zeḡe'a vaze nu tuḡuzadu ḡuniro ḡoe'a rae fureniro, raena'a, “Vaze 'adi'e Dibu'o Neḡa zu Mose goro ḡoe'a rae sausaune'ena'a mene ḡonabe'ohe. ¹⁴ Ani 'ahige rae rouga egeha. 'Iesu, Nazareta neḡa vazeḡani'a Dibu'o Neḡa fahi'uma, ebu Mose'a emeḡe mazao ri'inirote'e haḡaiḡa'e ḡihuni'uma.” ¹⁵ Kanisoro azaḡa nu'onu'o zamaḡano ehorinute'e azaḡa nidu'a Stefano ḡiane runirotene, ani iraga'e tuḡure viga heuḡa horoniro.

7

Stefano'a kanisoro azaḡa zamao ḡoeriro

¹ E'ano'o dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡani'a ḡadiniro, raena'a, “Zeḡe'a ḡae rana ti'ete'e ḡoe'a'e huga hehe?” ² Stefano'a naenaeniro, raena'a, “Nego nabudi, eḡe'a ḡoerite'e egono'! Agaḡa Boro Badi'aḡani'a vouḡafe Aberahamo mazao fureraro, ani 'ize Mesopotamia haba'ano radiunute'ea. A'a'e ane'a Harani neḡa 'izema

onamogano. ³ Ebu Badi'a'a Aberahamo niro, raena'a, 'Ġae haba zu nabugo mode iġuno'! Ebu eġe'a iho'ite'e haba'a onamo'i'

⁴ E'ano'o ane'a Kaledea azaġa haba modadu, Harani neġa onamadu e'ea radiunu. Ebu mogani'a e'ea rudarote'e enogano, Badi'a'a bare tuġunadu, zae'a izidi radiu'ete'e haba'a 'adi onairo. ⁵ Rehano e'e madaġano'e Badi'a ani haba tahiġani zuni Aberahamo mene haro. Rehano Aberahamo ubuga'e 'izema furenogano, Badi'a'a ane mazao ġoere rae tina'a, 'ahige reiro. 'Ġa zu ġae marigo, ġarugoo onaite'e azaġani'a haba 'adi me'uma.' ⁶ Ebu Badi'a'a 'ahige rae niro, 'Ġa marigo'e haba faġano radi'uma, ebu muri maġa ġazaġa (400) ġutarote'e teige tuġure haġae'ena'a, gau'uma, ebu tuġuze sausauze ruzi'uma. ⁷ Ebu marigo tuġutuġuzirote'e azaġa, zeġe haġai sau'a naeġa, eġe'a haġai'uma. E'e ġaruganobu'u marigo'e e'e haba'a mode on-aadu, haba 'adao eġe mazao kura'uma.

⁸ Ebu Badi'a'a Aberahamo'e ane mone reifine ane teite ġoere rinede tiro. Ebu Badi'a'a ġoere rinede tirote'e rae furenoga radu, 'Ohoze ahiri rana iġuri haġao'i' rae reiro. E'ano'o ubuga Isako'a furerarotene, mada fu'o zu uġidu fare (8) meirotene, ahi'a rana iġuri haġairo. Ebu Isako ubuga'e Iakobo, ebu Iakobo ubuga'e vouġafe gaubanana aheu fare (12). Ebu zeġe mazaono'o Iuda azaġani'a ġehararo.

⁹ Iakobo ubuga duġuru'e negoze Iosefa mazao ahiahi meiro 'ahine, Iosefa'e vase mazao seroniro, ebu hoitirote'e vazegani'a Izipi haba'a tutune onamiro, ġutarote'e teige tuġure vazegā

haġaifine. Rehano Badi'a'e Iosefa teite radiudo, ¹⁰ ebu ani aduga hididote'e zamaġanono'o mae vaġinido. Badi'a'a edeġa boro Iosefa haro 'ahine, Izipi kiniġa Farao'a Iosefa'e manoġa rae horoniro. Ebu Farao ani Izipi haba'a nidu'a zu ane ġau nidu'a ġianoga veize Iosefa'e Izipi ġihi'aġano mae ohoniro.

¹¹ Ebu zahara boro'a Izipi zu Kanana haba'a nidu'ao furerarotene, e'e azaġa ġaboneze'a rirau ġouriro. Aġife Iakobo duġuru zuni ogomuze'a hauġiro. ¹² Ebu Iakobo ani, Izipi zamaġano ogomu'e'e ra'ete'e igirotene, ubuga duġuru tuġuziro, ogomu nu hoitoga veize. A'e Izipi haba'a onamirote'e ġadaheġa. ¹³ Ġae aheuġano tuġuzirotene, Iosefa'a negoġa duġuru ihoziro, ani'e iniu. Ebu Farao zuni Iosefa negoġa duġuru'a onairote'e hariġa igiro. ¹⁴ Ebu Iosefa ani moga Iakobo zu nabuga nidu'a onaoga veize ġoere tuġuriro. Negoġa, nabuga nidu'a'e ġae fu'o zu aheu fare gaubanana zu fu'o fare (75). ¹⁵ E'ano'o Iakobo ani Izipi haba'a onamiro, ebu ane zu ubuga nidu'a'e e'ea rudaro. ¹⁶ Ahirize'e Sekemu haba'a odohe onairo, ebu Aberahamo'a hoitirote'e iduġano ġuriro. A'e Aberahamo'a Hamoro ubuga duġuru mazaono'o Sekemu haba'ano moni hina hoitirote'e haba'a.

¹⁷ Ebu Badi'a'a irina Aberahamo nirote'e ġoe'ani'a* huda'uma madaġani'a hanitirotene, Israela azaġa'e Izipi haba'ano ġehararo. ¹⁸ U kini 'ahoga, Iosefa hariġa aġu'a vazegani'a Izipi

* **7:17** A'e Israela azaġa Izipi haba'ano ġutarote'e teige tuġure azaġa haġairote'eano'o Badi'a'a mae vaġizi'uma reiro.

kiniġa reiro. ¹⁹ Ani'e goro ġoe'a sau'a ohonadu, aġife duġuru sausauze ruziro, ebu 'Eneze gu-raġa mae modo'i, zeġe rudanoga veize!' rae tuġutuġuziro.

²⁰ E'e zamaġano Mose'a fureraro. Ani'e Badi'a ubumao ene manoga tauġi. Ebu bato uġidu ani'e Mose ane moga neo ġubuniro. ²¹ Mose ani enoneo ti modirotene, Farao aboġani'a horone madu, ane ubuga raena'a ġubune borofiro. ²² Ebu Mose'e Izipi azaġa edeġa nidu'a ma'ena'a bororaro, ebu inaraġeta ġoerido zu haġaiġa haġaido.

²³ Mose ani muriġa ġae ġazaġa gaubanana (40) reirotene, ane nabuga Isaraela azaġa ġiazi' onamihi reiro. ²⁴ Ane'a ġiazi' onamirote'e zamaġano, Izipi vazega 'ahogani'a Isaraela vazega 'ahoga sausaune'enogano horoniro. E'ano'o ani'a danane'ena'a, e'e naeġa haġaihi radu Izipi vazega mau runiro. ²⁵ Mose ani 'ahige rae zamariro, nabuga duġuru'e ederi'uma, ani'e zeġe danazoga veize Badi'a'a tuġuneha. Rehano ze 'ouge mene zamariro.

²⁶ Irarirotene, bare onamiro, ebu Isaraela vazega aheu'a utite'enogano horoziro. Ani utize'a hauġoga veize 'ahige rae ziro, raena'a, 'Nouga'ahi ġa negoġota sausautite'ohe?'

²⁷ Rehano nabuga sausaune'ete'e vazegani'a Mose duine vaġinadu 'ahige reiro, raena'a, 'Ġa'e iniu'a emeġe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazegano oho'iro? Ġa'a mene zuhi'afi'uma. ²⁸ Ġa'e ohoġore Izipi vazega mau runate'e teige eġe zuni uġuhihi ra'e hehe?' ²⁹ Mose'a ġoere

e'e igirotene, ani Midiana haba'a ferau onamiro, ebu ani gariġa rehano e'ea radiudo, ebu hahuradu ubuga aheu reiro.

³⁰ Muri ġae ġazaġa gaubanana (40) enogano Sinai maġa uhiġano haba boha'ano butu'a duhuru radiu'ete'e zamaġanon'o, tuġure viga'a Mose mazao fureraro. ³¹ Mose ani butu'a kode duhuru'enogano horonirotene, "Omo'e nagini?" rae zamariro. Ani fairu ġianoga radu uhiġa onamirotene, Zuhi'a Boro ago igiro. ³² 'E'e vouġaġo Badi'a. Aberahamo, Isako, Iakobo duġuru Badi'a.' Mose ani e'e igirotene, rihanadu rereraro, ebu ehamanoga zu mene idararo.

³³ Ebu Zuhi'a Boro'a nina'a, 'Tamaka mae vaġino'i, mazaġa ġae'a edau'ete'e haba'a'e zaġoġa. ³⁴ E hubehune Izipi haba'ano Isaraela azaġa sausauze'ete'e horozeha, zu ġaniġanau'ete'e egeha. E'ano'o aduganono'o mae vaġizoga veize ovaeha. Izidi ġa'e Izipi haba'a bare tuġu'e onami'uma.'

³⁵ Mose 'adi'e Isaraela azaġani'a he'ehe'ene'ena'a, 'ahige nirote'e vazegā. 'Ġa'e emeġe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazegāno iniu'a oho'iro? Ġa'a mene zuhi'afi'uma.' Rehano Mose ani'e Isaraela azaġa zuhi'azite'e zu aduganono'o mae vaġizite'e veize Badi'a ane'a tuġuniro. A'e butu'a kode duhuru'ete'e zamaġano tuġure viga'a Mose mazao fureranadu, ġoere e'e haro. ³⁶ Ebu Mose ani Isaraela azaġa Izipi haba'anono'o tutuze vaġiziro. E'e zamaġano zaguzaga'uma haġaiġa zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa haġaido. Ebu Izipi haba'ano zu Davara Kanaġa ra'ete'ea, ebu haba

boha'ano muri gae gazağa gaubanana (40) 'ouge hağaido. ³⁷ Mose 'ada'a Isaraela azağa 'ahige rae ziro, raena'a, 'Badi'a'a zae bo'ağanono'o peroveta vazega 'ahoga ege heuga tuğuni'uma.' ³⁸ Mose ani haba boha'ano vouğafe nu'onu'o zamağano radiro. Ebu vouğafe zu tuğure viga nemağano edaunu. Ebu Sinai mağano tuğure viga'a Mose teite goeradu, gabone goe'a haro, ebu emege mazao zuni ri'iniro.

³⁹ Rehano vouğafe'e Mose goere egoga mene urato haro. Ebu Mose he'ehe'enadu, zamaze hena, Izipi haba'a bare onamihi reiro, ⁴⁰ ebu Aroni nina'a, 'Emege ibitofoga veize badi'a nuğo hağaofo'i! Mose ani Izipi haba'anono'o tutufe vağifiro rehano, izidi ani mazao nagini'a fur-eranata'a'e eme ağu'a.' ⁴¹ E'ano'o ze ġuriro badi'ağa boromakau ubuga irağano hağairo. Ebu ze ani dibu'o hanadu, 'evoreze hina hağairote'e badi'ağa nigune'ena'a e'e matu'uğa hağairo. ⁴² E'ano'o Badi'a'a ġaruni ziniro, ebu zege'a mada, bato zu buzuva mazao kuranoga rae re'ore'oze modiro. Hağai a'a'e peroveta azağani'a buka zağoğa zamağano tiro, raena'a, 'Isaraela azağa, za'e haba boha'ano muri gae gazağa gaubanana (40) ege, mene dibu'oniro zu ġahunoniro.

⁴³ Za'e badi'a 'ahoga, niğa Moroko,
ane kuru neğa taruhağa,
zu badi'a rae hune'ete'e
buzuvağa 'ahoga, niğa Refani,
zae'a kurano hanoga radu
hağairote'e badi'ağa herate ragavinu.
E'ano'o za'e, ege'a Babulonia haba'a ro'ane,

haba faḡano tuḡuze modi'uma.' (Amos 5:25-27)”

⁴⁴ Stefano'a bare 'aune ḡoere'ena'a, “Vouḡafe'a haba boha'ano radiudote'e madaḡano, zeḡe mazao'e Mose goro ḡoe'a ti'ete'e taruhaḡa 'e'e. A'e Badi'a'a Mose neadu, nouge nouge horonirote'e ḡauḡa idane haḡairo.

⁴⁵ Muri nu enogano vouḡafe'a moze mazao taruha e'e mae 'auniro. Ebu Badi'a'a Iuda mene azaḡa haba 'adaono'o hegoze vaḡizadu, Iosua'a vouḡafe ibito zini'ena'a haba 'adi meiro. Ebu taruha e'e odohe diuḡadu, e'ea ohoniro, onamo Davida'a fureraro. ⁴⁶ Davida'e Badi'a'a urato haro. Ebu ani'a Badi'a umine'ena'a, vouḡafe Iakobo'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a radi'uma neḡa ogoratihi reiro. ⁴⁷ Rehano e'e neḡa'e Davida ubuga, Solomona'a Badi'a veize ogoraro.

⁴⁸ Rehano Niḡa Hitaga Hune Badi'aḡani'e vaze'a haḡae'ete'e neḡano mene radi'uma. E'e raena'a, peroveta vazeḡa 'ahogani'a 'ahige reiro.

⁴⁹ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

Adure'e eḡe ehoru haba'a,
zu raha'e eḡe oda ohone ti'ete'e haba'a.

E'ano'o za'e eḡe ne ogoronouga
mene idaḡa,

zu eḡe'a radi'uma haba'a
ogoronouga mene idaḡa.

⁵⁰ Adure zu raha ḡauḡa nidu'a
eḡe 'evore hina haḡairo.' (Isaia 66:1-2)

⁵¹ Za'e teḡa riḡa azaḡa! Zamaze'e tuḡa zu Badi'a ḡoere mene egohu'ohe. Ebu Vine Zaḡoḡa iḡaiḡa hezaho hau'ohe. Zae vouḡa'a haḡaidote'e haḡaiḡa, zae zuni haḡae'ohe. ⁵² Peroveta azaḡa

bo'aḡano zae vouḡa'a mene sausaunidote'e vazēḡa 'ahoga 'e'e ga? Vaze Duduḡani'a onaite'e hariḡa irina rae furenirote'e azaḡa zuni zeḡe'a zimi ruzido. Ebu izidi za'e e'e vazēḡa onairotene, revo hanadu mau runiro. ⁵³ Za'e Badi'a'a tuḡure viga tuḡuzadu goro ḡoe'a meiro, rehano goro ḡoe'a a'a'e hezaḡo haro.”

Stefano hadi hina mau runiro

⁵⁴ Stefano ḡoere igirote'e azaḡa'e zamaze ḡuḡize ruziro, ebu ani mazao ḡononeze atitiro. ⁵⁵ Rehano Stefano'e Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, adure ḡohani ḡiane'egano, Badi'a agaḡani'a borofe agaru'ete'e horoniro, zuni Iesu'a Badi'a eda'e moneo edanoga horoniro. ⁵⁶ Ebu Stefano'a raena'a, “Ḡiano'i! E adure'a bohatanoga horone'ohe, ebu Vaze Ubugani'a Badi'a eda'e moneo edau'ete'e horone'ohe.”

⁵⁷ E'e igirotene, ze 'evoreze hina teḡaze 'uiro, ebu huau borofe'ena'a, zeḡe nidu'a ani u'a dure onamiro. ⁵⁸ Ebu Ierusalemā neḡanono'o ahase onamadu, hadi hina mau sausauniro. Kota zamaḡano ḡuriro ḡoe'a Stefano rana ri'inirote'e azaḡani'e dabuaze mae vaḡinadu, ene iziga 'ahoga, niḡa Saulo oda babaḡano tiro.

⁵⁹ Zeḡe'a hadi hina mau'ete'e zamaḡano, Stefano ani Badi'a mazao kurau radiro, raena'a, “Zuhi'a Iesu, eḡe vine mae ḡihino'i!” ⁶⁰ Ebu obenaḡa hina tuḡadu huario, raena'a, “Zuhi'a Boro! Zeḡe haḡai sau'a 'adi naeḡa zeḡe rana ago to'i!” Ani 'ouge reirotene, 'ai iriga ri'iro.

8

¹ Stefano mau runirota'a'e, Saulo ani mae ġihiniro.

Ekalesia azaġa sausauro

Stefano'a rudarote'e madaġano Ierusalemekalesia azaġa sausaure ruze'ete'e haġaiġani'a fureraro. E'ano'o zeġe nidu'a zeġe zeġe edeġano Iudea zu Samaria haba'a ferau onamiro, u apostolo azaġa'e mene. ² Rehano Badi'a hube-hune gubane'ete'e azaġa nu'e Stefano ahiri mae ġuriro, ebu niaro zu zamaze are rudaro. ³ E'e zamaġano Saulo ani neġaneġa diuġadu, ohoze roġae ahase buzadu ġu'ano ohozido, ebu ekalesia mae ġuzuhe onamiro.

Firifo'a Samaria haba'a onamiro

⁴ Ekalesia azaġa, Ierusalemekalesia neġanono'o ferarota'a'e, haba'a haba'a onaminutene, Badi'a ġoere haramido. ⁵ Firifo ani Samaria haba'ano ne 'ahoga ovoadu, Keriso hari haramiro. ⁶ Vaze ġuġuvaġani'a Firifo haramo igiro, zu Badi'a tahi ġiġi'a haġaiġa haġaoga horonirotene, zeġe nidu'a Firifo haramo faifaine abito haro. ⁷ Mazaġa vine sau'a sau'ani'a, zeġe'a ragano reinute'e azaġa ġehaġa mazaono'o ġihau bagaġa huau ġaniġanau'ena'a buaudo. Ebu ahi'a mene haganinute'e azaġa zu oda sau'a azaġa ġehaġani'a manorido. ⁸ E'ano'o e'e neġano'e matu'u boro'a iri'aviro.

Nabone vazeġa, niġa Simona

⁹ Vaze 'ahoga, niġa Simona ani, Firifo'a 'izema onaogano e'e neġano radiunu. Ani'e muri nu zamaġano baidi zu naho gauġa haġaido,

ebu Samaria azaḡa e'e horonirotene, zaguza-gaudo. Ani ane'a bare “nihe boro” raena'a, niḡa mae ḡihinido. ¹⁰ Ebu Samaria azaḡa, zuhu'anono'o onamo boro ḡonaga nidu'a, ani ḡoere faifaine abito haunu, raena'a, “Vaze 'adi'e Badi'a gigi'ani'a rana radu gigi'aḡa furene'ohe. E'e badi'aḡa'e 'ḡihi'a' rae hune'ete'e.” reinu. ¹¹ Ani amahi baidi zu naho gauḡa haḡaadu, vaze zaguzaguzinute'ea, ani ḡoere ego haunu. ¹² Rehano Firifo'a Badi'a'a zuhi'azi'uma hariḡa manōḡa zu Iesu Keriso ni rae haramirotene, ze ani ḡoere'e hube rae ḡihiniro, ebu ohoze zu roḡae, bapatizo meiro. ¹³ Ebu Simona ane zuni, e'e ḡoe'a mae ḡihinadu, bapatizo meiro, ebu Firifo hegote ragavinu. Zuni Firifo'a Badi'a tahi haḡaiḡa zu gigi'a haḡaiḡa boroboro haḡaoga horonidotene, zaguzagaudo.

¹⁴ Samaria azaḡani'a Badi'a ḡoere mae ḡihinirote'e hariḡa, apostolo azaḡani'a Ierusalemene neḡano igirotene, Petero zu Ioane'e Samaria azaḡa u'a tuḡuziro. ¹⁵ Ebu ze e'ea feurirotene, Samaria azaḡa veize kuraro, zeḡe'a Vine Zaḡoḡa mouga veize, ¹⁶ mazaḡa Vine Zaḡoḡani'e zeḡe zeḡe mazao 'ize mene ovainu. Rehano ze'e Zuhi'a Boro Iesu niḡano bapatizo da'o meiro. ¹⁷ Ebu Petero zu Ioane'a 'evoreze zeḡe rana tirotene, ze'e Vine Zaḡoḡa meiro.

¹⁸ Simona ani, apostolo azaḡani'a 'evoreze vaze rana teadu, Vine Zaḡoḡa meirote'e horonirotene, moni zini'ena'a, 'ahige reiro, ¹⁹ raena'a, “Eḡe zuni gigi'a e'e eno'i! Eḡe 'evorehe vaze rana tite'eba, zeḡe Vine Zaḡoḡa mouga.”

²⁰ Rehano Petero'a naenaenina'a, “Moniḡo'e ḡae teite rudau onamo'i! Ḡa Badi'a gigi'a'e moni hina hoitoga idaḡa rae zamare'e hehe?

²¹ Badi'a gau 'adi zamaḡano niḡo o'o'a, mazaḡa ḡa zamarone'e Badi'a ubumao mene duduḡa.

²² Zamaḡo ḡihunadu haḡai sau'a a'e modo'i, ebu Zuhi'a Boro mazao umido'i! Nougine Zuhi'a Boro'a 'uguḡa zamaroneḡa zamaḡoo meirote'e, aḡutu modi'uma. ²³ Mazaḡa eḡe'a horo'e'etene, ḡa zama'e ahiahi sau'ani'a iriva'e'ohe, zu haḡai sau'ani'a zamaḡo obone ti'ohe.” ²⁴ Ebu Simona'a Petero zu Ioane umize'ena'a, “Eḡe veize Zuhi'a Boro mazao kurano'i, ḡae'a rate'e ḡauḡani'a eḡe mazao mene fureranoga veize!”

²⁵ Ebu Petero zu Ioane'e, Zuhi'a Boro'a zeḡe ubumao haḡaidote'e haḡaiḡa rae fureniro, zu Zuhi'a Boro ḡoere haramiro. E'e enogano ze iḡunadu Samaria ne ḡehaḡano Badi'a hari manōḡa harame ragave'ena'a, Ierusalemā neḡa bare itiro.

Firifo'a Etiopia haba'a vazēḡa hidiro

²⁶ Zuhi'a Boro tuḡure viga'a Firifo niro, raena'a, “Iḡunadu Ierusalemā neḡanono'o Gaza neḡa ovoe'ete'e ibiḡa ḡuzu ovoro'i! A'e haba boha'a ibiḡa.” ²⁷ E'ano'o ani iḡunadu e'e ibiḡano ovoirotene, Etiopia vazēḡa boro 'ahogani'a e'e ibiḡano ovoe radiu'enogano hidiro. Ani'e Etiopia kuiniḡa, Kanedake rae hune'ete'e veize gaue'ete'e vazēḡa zu oma arinute'e vazēḡa. Ani kuini moni nidu'a ḡianinu. Ani Badi'a mazao kuranoga rae Ierusalemā neḡa itadu, ²⁸ bare ovoirote'e zamaḡano. Ani'e hosi'a hutube'ete'e

kiuḡa zamaḡano ehoradu, peroveta vazegā, Isaia bukaḡa me'ode radiunu. ²⁹ E'e zamaḡano Vine Zaḡoḡani'a Firifo niro, raena'a, "Kiu 'omo u'a onamadu, e'e teite ḡiriu onamo'i!"

³⁰ E'ano'o Firifo'a kiu u'a dure onamirotene, e'e vazegāni'a Isaia bukaḡa me'ode'enoga igiro. E'ano'o Firifo'a ḡadinena'a, "Ḡa'a me'ode'ete'e ḡoe'a huga'e, edegā hehe?" ³¹ Ane'a naenaena'a, "E hubehune mene idaḡa. Vaze 'ahogani'a ihohine ederi'uma." 'Ouge radu Firifo uminiro, ane teite kiu ranao ehoroga.

³² Ane'a buka zaḡoḡa me'odirota'a'e 'ahi'e'e: "Ani'e matihī radu tutune oname'ete'e mamoeḡa teige,

zu mamoe iguḡa vari'e'ete'e
vazegā 'evorao
sifu radiu'ete'e mamoeḡa
ubuga teige, mene ḡoeriro.

³³ Ani'e niḡa mae ovoe'ena'a,
ḡuriro ḡoe'a hina kotaniro.
Iniu'a ane mariga hariḡa
rae fureni'uma?

Rae furenoga'e mene idaḡa,
mazaḡa ḡaboneḡa raha 'adaono'o
mae vaḡiniro 'ahine." (Isaia 53:7-8)

³⁴ Etiopia vazegāni'a Firifo ḡadinena'a, "E ḡadimu'ohe. Peroveta vazegā'e ane'a bare, ane hari ra'e ga, vaze 'ahoga hariḡa?"

³⁵ E'ano'o Firifo ani, buka zaḡoḡa ḡoe'a, e'eano'o ḡadaheni'ena'a, Iesu hari manoḡa ane veize rae fureniro.

³⁶ Ze ibio oname'egano, vu horoniro. Ebu Etiopia vazegāni'a raena'a, "Ḡiano'i! Vu 'ahi'e'e.

E bapatzohine idaḡa hehe?” [³⁷ Ane'a naenaenina'a, “Ġae'a zamaḡo nidu'a hina Badi'a mazao fine idaḡa.” Ebu Etiopia vazeḡani'a raena'a, “E, Iesu Keriso'e Badi'a Ubuga rae, mae ḡihine'ohe.”] ³⁸ Ebu ane'a raena'a, “Tena kiu tuo'i!” reiro. Ebu anianine kiuono'o buanadu, vu zamaḡano ovoe edaro, ebu Firifo'a bapatzoniro. ³⁹ Zeḡe'a vuono'o gaba tirirotene, Zuhi'a Boro Vine Zaḡoḡani'a Firifo zogone mae vaḡiniro. E'ano'o Etiopia vazeḡa'e Firifo mene bare horoniro, rehano ani matu'uḡeta bare onamiro.

⁴⁰ U Firifo ani Azoto neḡano feuriro, ebu ani e'e haba'ano oname'ena'a, neḡaneḡa nidu'ao hari manoga haramido, onamo Kaisarea neḡano feuriro.

9

Saulo'a zamaḡa ḡihuniro

¹ Saulo ani 'ize Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zimi hunihi rae radiunu. Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa vaḡe onamadu, ² uminiro, raena'a, “Damaseko neḡano Iuda azaḡa kuru neḡa nidu'a veize so'a miriho'i! A'e Damaseko neḡano iniu iniu Keriso Ibio oname'ete'e azaḡa horozine, ohoze zu roḡae, oboze teadu Ierusalem neḡa tutuze onaoga veize.” ³ Ani Damaseko ibiḡano ne hanitrotene, adureono'o agaḡani'a ani rana tabara agara' ovairo. ⁴ Ebu Saulo ani rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, “Saulo, Saulo! Ġa nougadu eḡe sausahe ruhe'ohe?” ⁵ Saulo'a ḡadine'ena'a, “Zuhi'a Boro, ḡa iniu?” Ane'a naenaenina'a, “E'e Iesu, ḡae'a sausahe

ruhe'ete'e vazega. ⁶ Ā ga iġuno'i, ebu Damaseko neġa onamo'i! Ġae'a haġai'uma gauġa e'eabu'u ġe'uma.”

⁷ Saulo teite onamirote'e azaġa'e edau radiu'ena'a mene ġoeriro, mazaġa ze ago igiro rehano, vazega mene horoniro. ⁸ Saulo'e rahaono'o iġnadu ubumaġa ra'anirotemo, ġau 'ahoga mene horoniro. E'ano'o ze Saulo 'evo'ano abinadu, Damaseko neġa diuġi' onamiro. ⁹ Saulo'e mada uġidu ehamanoga mene idararo, ebu vu gagoga zu oganoga mene idararo.

¹⁰ Damaseko neġano'e Zuhi'a Boro tahi'a 'ahogani'a radiunu. Niġa'e Anania. Zuhi'a Boro'a iġuna teige ane mazao fureranadu ġoreniro. “Anania!” Ane'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, e 'ada.” reiro. ¹¹ Zuhi'a Boro'a nina'a, “Iġnadu, ibi duduġa ra'ete'e ibiġano onamo'i, ebu vase niġa Iuda, ane ne onamo'i! Ebu Taso vazega 'ahoga, niġa Saulo, ani veize e'ea ġadimano'i, mazaġa ani Badi'a mazao kurau'ohe. ¹² U Saulo ani iġunu'ete'e teige'ete'ea, eġe'a vase 'ahoga mae fureno hanadu horoniro. Niġa Anania. Ani diuġadu, Saulo rana 'evo'a tiro, ane bare ehamanoga veize.”

¹³ Anania'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro! Vaze ġehaġani'a ani hari me'odoga igiro. Zu ane'a Ierusalem neġano Badi'a mone azaġa sausauzidote'e haġaiġa nidu'a igiro. ¹⁴ Ebu Damaseko neġano zuni dibu'o hau'ete'e boroboro'a tuġnadu onaeha, ġae ni rae kurau'ete'e azaġa nidu'a oboze touga veize.” ¹⁵ Rehano Zuhi'a Boro'a nina'a, “Onamo'i! Vaze

'adi'e gauhe haḡaoga veize eḡe'a mae tiro, Iuda mene azaḡa zu zeḡe kini azaḡa, zu Isaraela azaḡa mazao eḡe ni rae furenoga veize. ¹⁶ Ebu eḡe ni u'ano aduga boro hidite'e ihoni'uma.”

¹⁷ E'ano'o Anania ani onamadu Iuda ne diuḡiro, ebu 'evo'a Saulo rana teadu, 'ahige reiro, raena'a, “Saulo nego! Zuhi'a Boro Iesu, ḡae'a 'adi onae'egano ibio hidirote'e Zuhi'aḡa, ane'a tuḡuhadu onaeha, ḡae bare ehamanoga veize, zu Vine Zaḡoḡani'a ḡae zamao iriva'oga veize. ¹⁸ Ebu ḡozone eḡoḡa heuḡani'a ubumaḡa 'uirote'e'a tabara fitire buaro, ebu ani bare ehamaro. 'Ougadu ani iḡunadu bapatizo meiro, ¹⁹ ebu ogomu nu anadu, ahi'ani'a bare inariro.

Saulo'a Damaseko neḡano Keriso harame ḡadaheniro

Saulo ani Damaseko neḡano mada nu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite radiro. ²⁰ Ebu zogone Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa onamadu, “Iesu'e Badi'a Ubuga” rae haramiro. ²¹ Iuda azaḡani'a e'e igirotene, zeḡe nidu'a zaguzagaro, ebu raena'a, “Vaze 'adi'e Ierusalem neḡano Iesu ni rae kurau'ete'e azaḡa sausauzirote'e vazega. 'Adao zuni e'e azaḡa oboze teadu, dibu'o hau'ete'e boroboro vaḡe tutuze onamoga radu onaeha.” ²² Rehano Saulo ani inare hune'ena'a harame onaminu, ebu Iesu'e hubehune Keriso rae doḡo'anerotene, Iuda azaḡa, Damaseko neḡano radiu'ete'e'a naenaenouga mene idararo.

²³ Mada ḡehaḡa hauḡirote'e enogano, Iuda azaḡa'e Saulo matihi radu neneḡaniro, ²⁴ rehano Saulo ani ederiro. Iuda azaḡa'e ohere zu madai

Damaseko ġabi'a ibihetaġano Saulo matihi radu ganato haunu. ²⁵ Rehano ane tahi'a tahi'a'a Saulo ohere zamahanadu, fora'a boro zamaġano ohonadu, ne ġabi'a boha'anono'o mini hina dabane buniro.

Saulo'a Ierusalemā neġano haramiro

²⁶ Ebu Saulo ani Ierusalemā neġa onamadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite 'auġihi reiro, rehano zeġe nidu'a Saulo rihoniro, mazaġa ze 'ane, ani'e mene Zuhi'a Boro tahi'a, rae zamariro.

²⁷ Rehano Banabasi'a Saulo zamahanadu, apostolo azaġa vaġe tutune onamiro, ebu Saulo'a Damaseko ibiġano Zuhi'a Boro horonirote'e zu, Zuhi'a Boro'a ġorenirrote'e zu, Damaseko neġano Iesu niġano inare haramirote'e, me'odo ziniro.

²⁸ E'e enogano, Saulo ani apostolo azaġa teite Ierusalemā neġano re'ore'e oname onainu, zu Zuhi'a Boro niġano inare haraminu. ²⁹ Ebu Saulo ani Iuda azaġa, Giriki ġoe'ano ġoere'ete'e teite ta'iro titiro, ebu ze Saulo ma'uma ibiġa vaġiro. ³⁰ Rehano Zuhi'a Boro mone azaġani'a e'e ederirotene, Kaisarea neġa tutune ovoiro, ebu Taso neġano tuġuniro.

³¹ Ebu Iudea haba'a, Galilea haba'a zu Samaria haba'a nidu'a zamaġano ekalesia azaġani'e uniho manōġa madu inarinu, zu Zuhi'a Boro gubaninu. Ebu Vine Zaġoġa zuni danaze'ena'a nabudize'a ġeharu onaminu.

Petero'a Ainea fainiro

³² U Petero ani haba 'ahoga 'ahoga on-aminute'ea, ne niġa Lidao Zuhi'a Boro mone azaġa ġiazi' onamiro. ³³ Ebu vaze 'ahoga, niġa

Ainea hidiro. Ani'e ahi'a mene haganinu, ebu muri fu'o zu ugidu fare (8) baze da'o radiunu. ³⁴ Ebu Petero'a nina'a, "Ainea, Iesu Keriso'a fai'e'ohe. Iguno'i, ebu evaneḡo hego'i!" Ebu ani zogone iguniro. ³⁵ Ebu Lida neḡa zu Saroni haba'a azaḡa nidu'a, ane'a edau ragavoga horonirotene, zamaze ḡihunadu Zuhi'a Boro mazao firo.

Petero'a Tabita runeono'o ḡaboniro

³⁶ U Iopa neḡano'e roḡae 'ahoga, niḡa Tabita'a radiunu. Ani'e Zuhi'a Boro mone roḡaeḡa 'ahoga. Tabita'e Heberu ḡoe'a, u Giriki ḡoe'ano'e Doreka*. Ani'e igaiḡa haḡai manoga haḡaido, zu ḡauze o'o'a azaḡa danazido. ³⁷ Petero'a Lida neḡano radiunute'e zamaḡano Tabita ani uginadu rudaro. E'ano'o ani viro hanadu hitaga neḡano bazune tiro.

³⁸ U Lida neḡa'e Iopa neḡa uhiḡano. E'ano'o Zuhi'a boro tahi'a tahi'a'a Petero'e Iopa neḡano radiu'ete'e igirotene, vase aheu ane vaḡe tuḡuziro. Ebu ze Petero uminiro raena'a, "Ḡa emeḡe teite ḡarihe aro'i!" ³⁹ Ebu Petero ani zeḡe teite onamiro. Ebu feurirotene, hitaga neḡa tutune itiro. E'ea ḡozoba nidu'a Petero edau varahiro, ebu niau'ena'a dabuaze zu nahune 'ue'ete'e koutiḡa ihoniro. A'e Doreka'a ḡabogano turino zinirote'e.

⁴⁰ Ebu Petero ani zeḡe nidu'a tuḡuze buziro, ebu obenaḡa hina tuḡadu, Badi'a mazao kuraro. Ebu rune roḡaeḡa moneni ḡianadu niro, raena'a, "Tabita, iguno'i!" Ebu ani ubumaḡa ra'aro, ebu

* **9:36** E'e huga'e "dia".

Petero horonadu, iḡune ehoriro. ⁴¹ Petero'a Tabita 'evo'ano madu mae ḡihine ohoniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaḡa zu ḡozoba nidu'a huze diuḡiro. Ebu Tabita'a ḡabodate'e ihoziro.

⁴² E'e hariḡa'e Iopa neḡa azaḡa nidu'a igiro, ebu vaze ḡehaḡani'a Zuhi'a Boro mazao fiuro.

⁴³ Ebu Petero ani Iopa neḡano mada nu radiunu. Ani'e vaze 'ahoga, niḡa Simona teite radiunu. Ani gau'e boromakau ogaḡa ḡuhadu faininu.

10

Korunelio'a Petero huniro

¹ Vaze 'ahoga niḡa Korunelio'a Kaisarea neḡano radiunu. Ani'e Itali uti azaḡa rae huze'ete'e ibito ziniro.* ² Ani zu ane neo radiu'ete'e azaḡa nidu'a'e Badi'a zamare'ete'e zu gubane'ete'e azaḡa. Ani'e Iuda azaḡa, tohe'a fereze'ete'e azaḡa borofe danazido, ebu iḡaiḡa Badi'a mazao kuraudo. ³ Ḡorava 'ahogano mada uḡidu (3 koroko) zamaḡano, iḡunu'ete'e teigiro. E'e zamaḡano Badi'a tuḡure viga'a ane mazao furera' ovaroga faifaine horoniro. Ebu tuḡure viga'a, “Korunelio!” rae huniro. ⁴ Korunelio ani ḡiḡarone'ena'a, ḡiane runiro. Ebu ḡadimaro, raena'a, “Zuhi'a Boro, ḡa nouge'ohe?”

Aneru'a naenaenina'a, “Ḡa kuru zu ḡahugone'e Badi'a'a horonadu, zamare radiu'ohe. ⁵ Izidi 'ada vaze nu Iopa neḡano tuḡuzo'i, vaze 'ahoga niḡa Simona zamahanoga veize. Niḡa 'ahoga'e Petero rae hune'ohe. ⁶ Ani'e

* **10:1** Ani uti azaḡa maḡa tiba (100) ibito ziniro.

vaze 'ahoga, niġa Simona, e'e neo radiu'ohe. Simona'e boromakau ogaġa ġuhadu faine'ete'e vazeġa. Ani ne'e davara genaġano.”

⁷ Ani ġorenirrote'e aneruġa 'ai barirotene, Korunelio ani, ane tuġure vazeġa ahe u zu ane uti vazeġa 'ahoga ane tuġure haġae'ete'e huze onairo. Uti vazeġa a'a'e Badi'a zamare'ete'e vazeġa. ⁸ Korunelio ani, ane mazao furerarrote'e nidu'a ihoziro, ebu Iopa neġano tuġuzi.

Petero'a Korunelio ne onamiro

⁹ Ze oname iraradu madai mone reirotene, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġa'e Iopa neġa han-itiro. E'e zamaġano Petero ani, kuranoga rae ne binuġa sebaġa itiro.† ¹⁰ Ebu kurau'enogano vininiro 'ahine, ogatihi reiro. Ebu vaze'a ogomu 'ize ruhine'ete'e zamaġano, Petero ani iġunu'ete'e teigi. ¹¹ E'e zamaġano adure'a bohatanoga horoniro, ebu dabua rafaġa boro bagaġa heuġani'e ariġa ġazaġano obonadu raha none o'oe dabane'enoga horoniro. ¹² E'e ragano'e odaġa ġazaġa maniġa nunu nidu'a, dare'ete'e avazo heuġa nunu, zu adure niniġa nunu ġehaġa horoniro. ¹³ Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, “Petero, iġuno'i! E'e manadu ano'i!” ¹⁴ Rehano Petero'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaġa. E'e Iuda azaġa goro ġoe'a zamaġano mene deheġa ga sau'a rae hune'ete'e bonariġa'e mene au onaido.” ¹⁵ Bare hena ago igiro, raena'a, “Badi'a'a dehenate'e bonariġa'e mene deheġa rae ago ro'i!” ¹⁶ E'e haġaiġani'e ġae

† **10:9** Zeġe ne'e binu'e funu o'o'a, rehano raha hina sebaġa haġaido.

uġidu fureraro. E'e ġarugano dabua rafaġa'e zogone adure ġoha bare itiro.

¹⁷ Petero'a horonirote'e huga'e nagini rae zamare 'ada'adinute'e zamaġano, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġani'e Simona ne vaġe'ena'a, ibihetaġano edaro. ¹⁸ Ze huau ġadimu'ena'a, “Vaze niġa Simona, niġa 'ahoga Petero rae hune'ete'e, ani 'ahama radiu'e hehe?” ¹⁹ Petero ani, horonirote'e huga'e nagini rae 'ize zamare radiu'enogano, Vine Zaġoġani'a Petero niro, raena'a, “Ġiano'i, Simona! Vaze uġidu'a ġa vaġe'ohe. ²⁰ Iġunadu ne zamaġa diuġi' ovoro'! Ago zamare 'ada'ado'i, rehano zeġe teite on-amoi, mazaġa eġe'a tuġuzeha.”

²¹ Petero ani ovoadu, vaze uġidu ziro, raena'a, “Zae'a vaġe'ete'e vazeġa'e eġe. Za nougadu onaeha?” ²² Zeġe'a naenaenina'a, “Eme'e vaze 'ahoga, niġa Korunelio, ane'a tuġufadu onaeha. Ani'e Itali uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa. Ani vaze duduġa zu Badi'a gubane'ete'e vazeġa. Iuda azaġa nidu'a ani nigune'ohe. Ebu tuġure viga zaġoġani'a Korunelio niro, raena'a, 'Vaze 'ahoga niġa Petero, ani ġae ne zamahu aro'i, ane'a nouge reite'e igifine.’” ²³ E'ano'o Petero ani vaze uġidu ne zamaġano mae zouzadu, e'ea baziro.

Irarirotene, Petero'e zeġe teite iġuniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa nu zuni Iopa neġanono'o ane teite onamiro. ²⁴ Ebu oname ohereranadu, bare irarirotene, ġorava moneo Kaisarea neġano feuriro. U Korunelio ani, nabuga zu ane vaze manoga manoga huze

nu'ozadu, guhiu radiunu. ²⁵ Petero'a Korunelio neo diugirotene, Korunelio ani Petero teite hidadu, Petero odağa babağano ġuğure'ena'a matu'o haro. ²⁶ Rehano Petero'e “Korunelio, iğuno'i!” raena'a, ani mae ġihiniro, ebu raena'a, “Eğe zu vase tauği.”

²⁷ Petero ani Korunelio teite ġoere'ena'a ne zamağa diuğiro, ebu vase ġehağani'a nu'oranoga horoziro. ²⁸ Ebu Petero'a ziro, raena'a, “Za Iuda azağa goro edeğa. Eme'e Iuda mene azağa teite mene unihe'ohe. Rehano Badi'a'a ihina'a, 'Vaze 'ahoga hune'ena'a, mene deheğa ga sau'a rae mene re'uma.’” ²⁹ E'ano'o ġae'a ġoere tuğuratene, mene hezaha rehano, on-aeha. E'ano'o e ġadimu'ohe. Nouga 'ahine huheha?”

³⁰ Korunelio'a naenaenina'a, “Mada ġazağa modate'ea, ġorava mone mada uğidu zamağano (3 koroko) e'e nehe zamağano kuraunu. E'e zamağano vase 'ahogani'a eğe zamao tabara edaro. Ani dabua'e vazavazahoga. ³¹ Ebu ane'a raena'a, 'Badi'a'e ġae kuru iginu zu ġahugoneğō horoninu. ³² 'Ougadu vase nu Iopa neğano tuğuzo'i, ebu vase 'ahoga, niğa Simona zama-hano'i! Niğa 'ahoga'e Petero. Ani'e vase 'ahoga, niğa Simona, ane neo radiu'ohe. Simona'e boro-makau ogağa ġuhadu faine'ete'e vazega. Ani ne'e davara genağano.’” ³³ E'ano'o e ġarihe fase ġae veize ġoere tuğureha, ebu ġae'a onaata'a'e manoga tauği. E'ano'o emeğe nidu'a izidi Badi'a zama 'adao nu'oraneha, Zuhi'a Boro'a ġanirote'e ġoe'a nidu'a egoga veize.”

Iuda mene azaġa Badi'a hari manoga igiro

³⁴ Ebu Petero ani ġoere ġadaheniro, raena'a, "E izidi hubehune edereha. Badi'a'e Iuda azaġa da'o mene mae ġihize'e rehano, vase nidu'a hune mae ġihize'ohe. ³⁵ Haba'a haba'a nidu'a zamaġano Badi'a gubane'ete'e zu haġai duduġa haġae'ete'e azaġa'e Badi'a'a mae ġihize'ohe. ³⁶ Zae edeġa, Badi'a'a Isaraela azaġa mazao hari manoga tuġurirota'a'e. A'e Iesu Kerisono'o zama roġeġa me'uma hariġa. Ani'e vase nidu'a Zuhi'a Boro. ³⁷ Za edeġa, ibite Ioane Babatiso'a haramena'a, 'Babatiso mo'!' reiro, zu e'e enogano Galilea haba'anono'o onamo Iudea haba'a nidu'a zamaġano, nagini'a furerarota'a'e. ³⁸ Ebu Badi'a'a Iesu, Nazareta neġa vaseġa, Vine Zaġoga zu gigi'a haro. Ebu ani ragave'ena'a, gau manoga haġao zinido, zu vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa nidu'a faizido, mazaġa Badi'a'e ane teite radiunu.

³⁹ Iesu'a 'ouge Iudea haba'a nidu'a zamaġano, zu Ierusalem neġano haġaidote'e haġaiġa nidu'a, eme horoniro. Ebu ani'e satauroneadu mau runiro. ⁴⁰ Rehano ani'e Badi'a'a mada uġidu zamaġano bare ġaboniro. Ebu vase'a Iesu horonoga veize, Badi'a'a zeġe mazao fureno ziniro. ⁴¹ Vase nidu'a'e mene horoniro rehano, a'e emeġe zu Badi'a'a ohotirote'e azaġani'a da'o. Ebu ane'a runeono'o bare ġabode iġunirote'e enogano eme'e ane teite ogau tiburaro. ⁴² Ebu Iesu'a tuġufiro, vasevase mazao haramoga. 'Iesu'e, ġabone zu rune azaġa kotazoga veize Badi'a'a ohonirote'e rae fureno'!' reiro. ⁴³ Ebu peroveta azaġa nidu'a'a hariġa

'ahige rae furene'ohē. Iesu Keriso mazao fine, e'e azaḡa nidu'a Iesu niono'o Badi'a'a zeḡe sau'a aḡutu modi'uma.”

Badi'a'a Iuda mene azaḡa Vine Zaḡoḡa ziniro

⁴⁴ Petero'a 'ize ḡoere e'e harame radiunute'ea, ḡoere igi radiunute'e azaḡa nidu'a mazao Vine Zaḡoḡani'a ovairo. ⁴⁵ U e'e zamaḡano Iuda azaḡa, Iesu mazao fie'ete'e'a Petero teite onaadu ehore radiunu. Ze'e ahiri rana iḡuri haḡairote'e azaḡa. Zeḡe'a, Iuda mene azaḡa mazao zuni Badi'a'a Vine Zaḡoḡa owoe be'unadu, iriva'ozoga horonirotene, zaguzagaro, ⁴⁶ mazaḡa Iuda mene azaḡani'a ḡoere 'ahoga 'ahoga hina ḡoere'enoga zu Badi'a nigune'enoga igiro 'ahine.†

E'e horonirotene, Petero'a raena'a, ⁴⁷ “Badi'a'a zeḡe mazao zuni Vine Zaḡoḡa tuḡuneha, emeḡe mazao tuḡunirote'e teige. E'ano'o eḡe'a zamare'etene, 'adi duḡuru'e iḡu'a o'o'a rehano bapatiso mouga idaḡa.” ⁴⁸ E'ano'o Petero'a Korunelio duḡuru ziro, raena'a, “Iesu Keriso niḡano bapatiso mo'i!” Ebu e'e enogano zeḡe'a Petero uminiro, zeḡe teite mada nu radoga veize.

11

Petero'a Ierusalemā ekalesia azaḡa mazao Badi'a'a Iuda mene azaḡa veize nagini haḡairote'e rae fureniro

† **10:46** Iuda azaḡa ze 'ane ahiri rana iḡuri o'o'a azaḡa'e Badi'a'a mene mae ḡihizi'uma rae zamariro. Iuda azaḡa'e ahirize rana iḡurizeta, u Iuda mene azaḡa'e iḡurize o'o'a.

1 Iudea haba'a nidu'a zamaḡano, apostolo azaḡa zu Zuhi'a Boro mone azaḡani'a, Iuda mene azaḡa zuni Badi'a ḡoere mae ḡihinirote'e igiro. 2 E'ano'o Petero'a Ierusalemā neḡa itirotene, ahirize iḡurizeta azaḡa Iesu mazao fie'ete'e'a Petero roniro, 3 raena'a, “Ḡa'e Iuda mene azaḡa ne onamadu, zeḡe teite ogau tiburaro. Ze'e ahirize rana iḡuri o'o'a azaḡa.”

4 Ebu Petero ani nagini'a furerarote'e nidu'a doḡo'ani rae fureno ziniro, raena'a, 5 “E'e Iopa neḡano radadu, kurau'egano, iḡunu'ete'e teigiro, ebu dabua rafaḡa boro heuḡa ariḡa ḡazaḡano obonadu adureono'o ovoe dabaniro, ebu eḡe uhiḡano re' ovairote'e horoniro. 6 Eḡe'a faine ḡianirotene, rahao odaḡa ḡazaḡa maniḡa nunu, agire maniḡa, dare'ete'e avazoḡa heuḡa zu adure niḡa nunu ḡehaḡa horoniro. A'e emeḡe, Iuda azaḡani'a mene au'ete'e bonariḡa.

7 Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Petero, iḡuno'! Manadu ano'!' 8 Ebu eḡe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaḡa! E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a zamaḡano mene deheḡa ga sau'a ra'e hune'ete'e bonariḡa eḡe hebeo mene au onaido.' 9 Rehano ago 'ahogani'a adureono'o bare naenaehiro, raena'a, 'Badi'a'a dehenate'e bonariḡa'e ufire rae ago ro'!' 10 E'e haḡaiḡani'e ḡae uḡidu fureraro. E'e ḡarugano bone dabua rafaḡa zu e'e rana tirote'e ḡauḡa nidu'a adure ḡoha bare mae itiro.

11 'Ougirote'e zamaḡano Kaisarea neḡanono'o tuḡuzirote'e vazēḡa uḡidu'a eḡe'a radirote'e neḡano feuri' onairo. 12 Ebu Vine Zaḡoḡani'a

ihina'a, 'Zeḡe teite onamo'i! Ze'e Iuda mene azaḡa rehano, ago zamare 'ada'ado'i!' Ebu Zuhi'a Boro mone azaḡa fu'o zu tiba fare (6) 'ada'a ḡatihena'a, Kaisarea neḡa ovoiro. Ebu eme'e eḡe veize ḡoere tuḡurirote'e vazēḡa neo feuradu diuḡiro. ¹³ Ebu e'e vazēḡani'a ane neo tuḡure viga'a nouge nouge furerarote'e hariḡa rae furenofiro. Aneru'a 'ahige rae niro, raena'a, 'Iopa neḡano vaze nu tuḡuzo'i, ebu vaze 'ahoga niḡa Simona zamahano'i! Niḡa 'ahoga'e Petero. ¹⁴ Ani'e hari 'ahoga rae fureno zini'uma, ebu ḡae zu ḡae neo radiu'ete'e azaḡa nidu'a'e e'e egadu ḡabone hidi'uma.'

¹⁵ Ebu eḡe'a ḡoere ḡadahirotene, Vine Zaḡoḡani'a zeḡe vaḡe ovairo, ibite emeḡe vaḡe ovairote'e teige. ¹⁶ E'e horonirotene, e Iesu'a ifirote'e ḡoe'a zamariro, raena'a, 'Ioane Babatise'e vu hina bapatizoziro, u za'e Vine Zaḡoḡa hina bapatizozu'uma.' ¹⁷ Ebu emeḡe'a Zuhi'a Iesu Keriso mazao firote'e madaḡano Badi'a'a ḡahunone rifirote'e teige, Iuda mene azaḡa zuni ḡahunone ziniro. E'ano'o e'e Badi'a haḡai 'uoga mene hune idaḡa." ¹⁸ Zeḡe'a e'e igirotene, mene bare ḡoeriro, rehano Badi'a nigune'ena'a, 'ahige reiro, raena'a, "Tena, Iuda mene azaḡa zuni Badi'a'a zamazadu, ḡabone tuḡutuḡu mouga veize zamaze sau'anono'o ḡihuziro."

Antioka ekalesia

¹⁹ U Stefano marote'e madaḡanono'o Iesu mazao fie'ete'e azaḡa mazao agire'a fureraro. E'ano'o ze'e Ierusalem neḡanono'o feranadu,

Poinikia haba'a, Kupro umuġa, zu Suria haba'ano Antioka neġa onamiro. Ze'e Iuda azaġa mazao da'o hari manoga haramena'a feraro. ²⁰ Rehano Kupro zu Kurene azaġa nu'a Antioka neġa onamadu, Giriki azaġa mazao zuni Zuhi'a Boro Iesu hariġa haramiro. ²¹ Ebu Badi'a gigi'ani'a zeġe ranao radiunu 'ahine, vase ġehaġani'a haramoze mae ġihinadu Iesu mazao firo, ebu Zuhi'a Boro mone reiro.

²² E'e hariġa Ierusalemekalesia azaġani'a igiro. Ebu vase 'ahoga niġa Banabasi tuġune onamiro, Antioka neġa. ²³ Ani Antioka neġano feurirotene, Badi'a'a ġahunone manoga zenate'e horonadu, matu'e rudaro. Ebu zeġe nidu'a inaraziro, raena'a, "Zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro mazao fie gigarurado'i!" ²⁴ Mazaġa Banabasi'e vase manoga zu Vine Zaġoġani'a ane mazao iri'aviro, zu Zuhi'a Boro mazao hubehune fie'ete'e vaseġa. 'Ougadu vase ġehaġa bagaġani'a Zuhi'a Boro moneo reiro.

²⁵ E'ebu'u Banabasi ani, Saulo vaġoga radu Taso neġa onamiro. ²⁶ Ebu Saulo horonirotene, zamahanadu Antioka neġa bare onamiro. Ebu ze'e muri tiba e'e ekalesiaġa azaġa teite nu'oranadu, vase ġehaġa bagaġa ihozido. Ebu Antioka neġanobu'u, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e, "Kristeni" rae huze ġadaheziro.

²⁷ 'Ouginute'e zamaġano, peroveta azaġa nu'a Ierusalemekalesia neġanono'o Antioka neġa ovairo. ²⁸ E'e zamaġano vase 'ahoga niġa Agabo'a, nu'onu'o zamaġano iġuniro. Ebu Vine Zaġoġani'a ibito hanadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Haba nidu'a zamaġano zahara boro'a

furera'uma.” Ebu zahara boro'e, Klaudio'a Roma zuhi'ağa reirote'e madağano fureraro. ²⁹ E'ano'o Antioka neğano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a, ane ane inarao moni nu'onadu, Iudea haba'ano Zuhi'a Boro mone azağa veize tuğuri'uma reiro. ³⁰ Ze nu'one hauğirotene, Banabasi zu Saulo 'evoreo ri'inadu, Ierusalemekalesia boroboro veize odohe itiro.

12

Iakobo'e runediro, u Petero'e ġu'ano ohoniro

¹ 'Ouge hağairote'e zamağano, kini Heroda Agripa'a* tuğuzadu, Ierusalemekalesia azağa nu sausauzoga rae oboze tiro. ² Ebu ane'a tuğuzadu, Ioane negoğa, niğa Iakobo, diribi hina mau runiro. ³ 'Ougirote'e moneo Iuda azağani'a matu'oga horonirotene, Petero zuni obone tiro. 'Adi'e Mene Mini'ete'e 'Uvahuğa Au'ete'e Muiğa madağano 'ougiro. ⁴ Petero obone teadu ġu'ano ohoniro, ebu uti azağa 'evorao tiro. Uti azağa, Petero gadinrote'e nidu'a'e gaubanana fu'o zu tiba fare (16), ebu vase ġazağa ġazağani'a mada 'aune 'aune gadine gaudio. Heroda ani ura'e, Iğine Mode'ete'e Muiğa ġaruganobu'u mae bunadu, hunio kotani'uma reiro.

⁵ E'ano'o Petero'e ġu'ano ohone modiro. U ekalesia azağani'e ane veize Badi'a mazao inare kuraunu.

Aneru'a Petero ġu'a neğanono'o mae buniro

* **12:1** Heroda Agripa-'e Heroda I ga 'Herod the great' rae hune'ete'e, ane aği. Heroda I-'e Mataio 2:1 zamağano.

⁶ Irarine, Heroda'a Petero kotani'uma reirote'e ohe'ano, Petero'e auri adiriḡa aheu hina batunadu uti azaḡa aheu bo'aḡano baze radiunu, ebu uti azaḡa aheu 'ahoga'e ḡu'a neḡa ibihetaḡano edau radiro. ⁷ E'e zamaḡano Zuhi'a Boro tuḡure viga'a tabara fureraro, ebu ḡu'a neḡa zamaḡa'e agararo. Aneru ani, Petero rebeḡa moneo fa'ofa'onadu evaniro, ebu raena'a, “Ḡarihe iḡuno'i!” 'Ouge reirotene, auri adiriḡani'a 'evo'anono'o butau buaro. ⁸ Ebu tuḡure viga'a nina'a, “Kiba'iḡo rinedo'i, ebu tamakaḡo haḡao'i!” Ebu ani 'ougiro. Aneru'a bare nina'a, “Ogoto dabuaḡa vidanadu, eḡe hegote aro'i!”

⁹ Petero ani, tuḡure viga hegote buaro, rehano e'e zamaḡano tuḡure viga'a haḡairota'a'e, mene huga rae zamarinu. Ani 'ane iḡunu'ete'e teige'ohe rae zamarinu. ¹⁰ Ze'e, uti azaḡani'a ḡiane edau'ete'e haba'a aheu vitiniro, ebu enona auri ibihetaḡano feuri' onairotene, e'e ibihetaḡa zuni ane'a bohataro. Ebu e'eano'o buau onamiro. Ebu ibio mene faḡa oname'enogano, tuḡure viga'a tabara muhiniro.

¹¹ E'eabu'u Petero ani, zamaḡa bohataro, ebu raena'a, “E izidi edereha. 'Adi'e huga. Zuhi'a Boro'a tuḡure viga tuḡuneha, ebu Heroda 'evoraono'o zu Iuda azaḡani'a togahirote'e haḡaiḡa sau'anono'o mae vaḡiheha.”

¹² E'uge ederirotene, Petero ani Ioane vi'a, niḡa Maria ne onamiro. Ioane niḡa 'ahoga'e Mareko. Vaze ḡehaḡa'e ane neo nu'oranadu kurau radiunu. ¹³ Petero'a enone ibihetaḡano toketokerirotene, tuḡure roḡaeḡa, niḡa Roda'a

ġianoga rae onamiro. ¹⁴ Ani Petero ago iragā igirotene, matu'e rudanadu, ibiheta'e vava'oga mene zamariro, rehano ne bare dure diuġiro, ebu ziro, raena'a, “Petero'a ibihetao edau'ohe.”

¹⁵ Rehano zeġe'a nina'a, “Ġa baborana gaogi.” “A hube rehi!” rae te'ote'arotene, zeġe'a raena'a, “A'e Petero ane tuġure viga'a gaogi.” reiro.

¹⁶ Rehano Petero ani, bare bare toketokeriro. Ebu zeġe'a iġunadu, ibiheta vava'irotene, Petero horoniro, ebu zaguzagau rudaro. ¹⁷ Petero ani, 'evore hina garare'ena'a, “Ago harao'i!” reiro, ebu Zuhi'a Boro'a nouge nouge ġu'a neġanono'o mae bunirote'e me'odo ziniro. Ebu ziro, raena'a, “Nagini'a fureranata'a'e, Iakobo zu Zuhi'a Boro mone azaġa ihozo'i!” Ebu ani'e haba 'ahoga onamiro.

¹⁸ Irarirotene, ġu'a neġa gadine'ete'e azaġani'a “Petero'e nougeha?” rae harae iġuniro.

¹⁹ Heroda Agripa ani, uti azaġa tuġuzadu Petero faifaine vaġiro. Ebu mene horonirotene, Petero gadinirote'e azaġa ġadiġadiziro. Ebu gadi azaġa'e zimi ruzoga veize tuġuziro. Ebu Heroda ani, Iudea haba'anono'o iġunadu, Kaisarea neġa ovoiro, ebu e'ea mada nu radiro.

Heroda Agripa'a rudaro

²⁰ Heroda Agripa'e Turo zu Sidono neġa azaġa mazao maġune radiu onainu. Rehano Turo zu Sidono neġa azaġa'e tiburanadu, Heroda ġiani' onamiro. Ze'e Heroda tuġure vazegā boro, niġa Balasto teite vazetadu, Heroda teite uniho manoġa mouga rae umidiro, mazaġa ze'e Heroda'a ġiane'ete'e haba'anono'o ogomuze iġaiġa meido 'ahine.

²¹ Heroda ġiani'uma madaġa meirotene, ani kini dabuaġa haġaadu kini ehoru haba'ano ehoriro. Ebu hunio nu'orarote'e azaġa mazao haramiro.

²² E'e igirotene, e'e azaġani'a ġihau bagaġa ġoeriro, raena'a, “'Adi'e badi'a'a ġoere'ohe, mene vase'a.” ²³ 'Ougirotene, Zuhi'a Boro tuġure viga'a zogone Heroda runediro, mazaġa ani'e vazevaze'a ane nigunirotene, ani ane'a bare niguniro, u Badi'a huga'e mene niguniro. Ebu idi'a ahi'a anadu rudaro.

²⁴ U Badi'a ġoere'e bororu onaminu, ebu vase ġehaġani'a egadu mae ġihiniro.

²⁵ Banabasi zu Saulo'e ekalesia azaġa moni zini' onamirote'e gauġa hauġirotene, Ierusalem neġanono'o bariro. Tahia 'ahoga niġa Ioane zu zamahu Antioka neġa ovoiro. Ani niġa 'ahoga'e Mareko.

13

Hari manoga harame ragavoga veize Banabasi zu Saulo meiro

¹ Antioka ekalesiaġa zamaġano'e peroveta azaġa zu ihore azaġa 'e'e. Nize'e Banabasi, Simeona, niġa 'ahoga'e Niġera, ebu Kurene vazega, niġa Lukio, Manaena, ani'e Kini Heroda Antipasi teite tibano bororarote'e vazega, ebu Saulo. ² Mada 'ahogano ze ogomu moneo zaġozaġe'ena'a Zuhi'a Boro mazao kurau radiunu. E'e zamaġano Vine Zaġoġani'a ziro, raena'a, “E Banabasi zu Saulo'e eġe gau veize meirobobo, eġe veize avo ohozo'!” ³ E'ano'o ze zaġozaġiro zu kurarote'e enogano, 'evoreze

Banabasi zu Saulo rana teadu kuraro, ebu tuḡuze onamiro.

Paulo'a ibite haramē ragavirote'e

Kupro 'umuḡano haramiro

⁴ Paulo zu Banabasi ze'e, Vine Zaḡoḡani'a tuḡuze'ena'a, Seleukia toḡatoḡaḡa ovoiro, ebu e'eano'o ḡasi hina Kupro 'umuḡa ruhau fariro.

⁵ Ebu Salami neḡano feurirotene, Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa diuḡadu Badi'a ḡoere haramiro. Ioane, niḡa 'ahoga'e Mareko zuni e'ea, zeḡe danazoga veize ḡatiziro.

⁶ Ze e'e 'umuḡa nidu'a ne 'ahoga 'ahoga onamo Pafo neḡano feuriro. Ebu Iuda vazēḡa 'ahoga hidiro. Ani'e nabone zu ḡuriro peroveta vazēḡa, niḡa Bari-Iesu*. ⁷ Ani e'e 'umuḡa gavanaḡa teite vazetite radiunu. Gavana vazēḡa niḡa'e Seregio Paulo. Ani vadiga manōḡa, faifairu zamare'ete'e vazēḡa. Ani Badi'a ḡoere igihi reiro. E'ano'o vaze tuḡunadu, Banabasi zu Saulo ane ne huze onairo.

⁸ Rehano nabone vazēḡa e'e, niḡa 'ahoga'e Eluma. A'e Giriki ḡoe'a. Ḡoere e'e huga'e nabone. Ane'a zeḡe ḡoere 'ue'ena'a ta'iro ziniro. Ebu gavana'a Iesu mazao mene fioḡa veize ḡunuḡununiro. ⁹ U Saulo, niḡa 'ahoga'e Paulo, ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, Eluma ḡiane runiro, ebu raena'a, ¹⁰ “Ḡa'e Satani ubuga. Haḡai duduḡa nidu'a agireni'ete'e vazēḡa. Ḡuriro zu so'oso'o haḡaiḡani'a ḡae zama iri'avonoga.

* **13:6** Bari-Iesu, ḡoere e'e huga'e Iesu ubuga.

Ebu Zuhi'a Boro ibi duduḡa ḡunuḡunune'ete'e haḡaiḡa mene mode'ohe. ¹¹ Ḡiano'i! Zuhi'a Boro gigi'a'a ḡae rana raha. Ḡa'e ubumaḡo'a kura'uma, ebu mada nu agaḡa horonoga mene idara'uma.”

Ebu ḡoze zu uzabo'a ubumaḡa zogone 'uiro, ebu tufatufe'ena'a 'evo'ano abinoga veize vase vaḡiro. ¹² Ebu gavana vazega'e furerarote'e haḡaiḡa horonirotene, Iesu mazao fiuro. Zu Zuhi'a Boro haḡai ederadu, zaguzagaru.

Paulo'a Pisidia haba'ano Antioka neḡano haramiro

¹³ Paulo zu ane teite onamirote'e azaḡa'e Pafo neḡanono'o iḡunadu, Pamufulia haba'ano Perega neḡa ḡasi hina ruhau onamiro. E'eabu'u Ioane ani, Paulo duḡuru muhizadu, Ierusalem neḡa bare onamiro. ¹⁴ Ze'e Perega neḡanono'o onamo, Pisidia haba'ano Antioka neḡano feuriro. Ebu Bana Madaḡa madaḡano, Paulo zu Banabasi'a Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu ehoriro. ¹⁵ Ebu goro ḡoe'a zu peroveta azaḡa ḡoere me'odirote'e enogano, Iuda azaḡa kuru neḡa ḡiane'ete'e azaḡani'a, Paulo duḡuru veize ḡoere tuḡuriro. “Negofe duḡuru, za emeḡe veize inara ḡoe'a e'e ro'idene, haramine idaḡa hehe?”

¹⁶ Paulo ani iḡunadu 'evo'a mae ḡihiniro, zeḡe'a ḡoe'a ego hanoga veize. Ebu ḡoe'a ḡadaheniuro, raena'a, “Isaraela azaḡa, zu Iuda mene azaḡa Badi'a gubane'ete'e, ego'i! ¹⁷ Isaraela azaḡa Badi'a'a, aḡife duḡuru meiro, ebu zeḡe'a Izipi haba'ano radiunute'ea, Badi'a'a danaze'ena'a ḡehararu zu inariro. Ebu Badi'a'a

ane gigi'a boro hina Izipi haba'anono'o tutuze buziro. ¹⁸ Ebu muri gae gazağa gaubanana (40) haba boha'ano onamirote'e zamağano, ze'e Badi'a goere mene ego haunu rehano, Badi'a'a mene muhiziro. ¹⁹ Kanana haba'ano haba fu'o zu aheu fare (7) azağa'e, Badi'a'a zimi hauğadu, habaze'e Isaraela azağa ziniro. ²⁰ Muri mağa gazağa zu gae fu'o gaubanana (450) zamağano, 'ouge hağainu.

E'ebu'u Badi'a ani, Isaraela azağa bo'ağanono'o Isaraela azağa ibito zini'uma azağa tiba tiba ohoze onaminu. 'Ouge hağae onamo peroveta vazega Samuela'a fureraro. ²¹ E'ebu'u Isaraela azağa'e, kini 'ahogani'a ibito zenoga uratiro. E'ano'o Badi'a'a Saulo ohoniro. Ani'e Kisa ubuga, Beniamini iduhu vazega. Ani, muri gae gazağa gaubanana (40) Isaraela azağa ibito ziniro. ²² Rehano Badi'a ani, Saulo'e kini gauğanono'o mae vağinadu, Davida madu kini iğ'ano ohoniro. Ani'e Badi'a'a raena'a, 'Iese ubuga Davida'e, ege zama'a urato hau'ete'e vazega. Ani'e ege'a urate'ete'e gauğa nidu'a hağai'uma.' reiro.

²³ Badi'a ani, ibite rae tirote'e ibiğano, Davida mariganono'o vase gabozi'uma vazega fureno ziniro, ebu ani Isaraela azağa mazao tuğuniro. Niğa'e Iesu. ²⁴ Ani 'izema onaogano, Ioane Batiso'a Isaraela azağa nidu'a mazao haramiro, raena'a, "Sau'anono'o ġihuradu, bapatiso mo'!" reiro. ²⁵ Ioane'a ane gau hauge'enogano 'ahige reiro, raena'a, 'Zae'a zamare'etene, e'e iniu? E'e mene Keriso. E'e vazega'e ariga onae'ohe. E'e ane tuğure vazega radu, tamakağa miniğa

fuhi'o hanoga zu mene idaḡa. Ani ni'e eḡe ni vitinoga.' ”

²⁶ Ebu hena Paulo'a 'aune ḡoere'ena'a, “Nego nabudi, Aberahamo iduhu mariga azaḡa, ebu Iuda mene azaḡa, Badi'a gubane'ete'e! Emeḡe veize, Badi'a ani, vase ḡabozi'uma ḡoe'a tuḡuriro. ²⁷ Ierusalem azaḡa zu zeḡe ibito zini'ete'e azaḡa, ze'e Iesu'e Keriso rae mene zamarinu, zu Bana Madaḡa Madaḡa nidu'a, peroveta azaḡa ḡoere me'odidote'e, e'e huga'e mene ederinu. Rehano zeḡe'a Iesu kotanadu runeo tuḡunirotene, e'e ḡoe'a haḡae huniro. ²⁸ Ze'e Iesu runeo tuḡunite'e mazaḡa mene horoniro rehano, satauroneadu rudanoga veize Pirato uminiro.

²⁹ Ebu buka zaḡoḡano tirote'e ḡoe'a nidu'a ane mazao haḡae hauḡirotene, satauroono'o mae bunadu, idu zamaḡano tiro. ³⁰ Rehano Badi'a'a runeono'o bare ḡaboniro. ³¹ Ebu Iesu ani ibite Galilea haba'anono'o ane teite Ierusalem neḡa itirote'e azaḡa mazao mada ḡehaḡa zamaḡano fureraudo. Ebu ze izidi 'ize Isaraela azaḡa mazao e'e hariḡa me'ode furene'ohe.

³² Eme izidi, 'ada hari manoga rae furene'ohe: Badi'a'a amahi vouḡafe mazao rae tirote'e ḡoe'a'e, ³³ vouḡafe mariga emeḡe mazao ane'a haḡae huneha. E'e haḡaiḡa'e Iesu runeono'o bare ḡaboniro. 'Adi'e Salamo aheuḡa (second) zamaḡano Iesu hariḡa tirote'e'a hudaneha, raena'a, 'Ga'e eḡe Ubude. Izidi e'e, ḡa Mogo raha.' (Salamo 2:7)

³⁴ Badi'a'a Iesu runeono'o bare ḡaboniro, zu ahi'a'e mene ruhura'uma reirote'e haḡaiḡa'e

buka zaḡoḡano 'ahige touga.

Badi'a'a raena'a,

'E'e, Davida mazao zini'uma rae tirote'e
ḡahugoneḡa manoḡa zae zini'uma.

E'e ḡahugoneḡa'e zaḡoḡa,

zu e'e ḡoe'a'e hudau huni'uma.' (Isaia 55:3)

³⁵ Ebu Salamo 'ahogano zuni 'ahige tiro.

Davida'a Badi'a nina'a,

'Ġa'e, ḡae Vaze Zaḡoḡa ahi'ani'a

ruhuranoga veize

iduo mene modi'uma.' (Salamo 16:10)

³⁶ Ġoere 'adi'e Davida hariḡa mene tiro,
mazaḡa Davida ani'e, ane radone madaḡano
Badi'a ura gauḡa haḡae haḡirotene, rudaro.
Ebu ane zuni vouḡaḡa idu haba'ano ḡuriro, ebu
ahi'a'e ruhuraro. ³⁷ U Badi'a'a runeono'o bare
ḡabonirote'e vazega'e 'ahi'a mene ruhuraro.

³⁸ E'ano'o nego nabudi, 'adi edero'i! Eme'e,
Badi'a'a zae haḡai sau'a aḡutu modi'uma
ḡoe'a'e, Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o zae
mazao harame'ohe. ³⁹ Mose goro ḡoe'a

haḡae'ete'eano'o, za Badi'a'a za ane ubumao
duduḡa rouga mene idararo, mazaḡa vaze
haḡai'e sau'a da'o 'ahine. Rehano vaze haḡaiḡa
sau'a e'e nidu'a'e, iniu'a Iesu mazao fine,
Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o Badi'a'a aḡutu
modadu, e'e sau'aḡanono'o mae vaḡizi'uma.

⁴⁰ E'ano'o peroveta azaḡani'a reirote'e haḡaiḡa
zae mazao mene fureranoga veize ḡiano'i!

⁴¹ 'Ahige touga, raena'a,

'Ġiano'i!

Za'e, Badi'a ḡoere he'ehe'ene

ḡoere'ete'e azaḡa,

zaguzagano'i, ebu rudano'i!
 Mazaḡa e'e, zae radone madaḡano
 haḡai 'ahoga fureni'uma.
 Vaze'a, nagini'a furera'uma rae,
 zae ihozine zuni,
 “'Uguḡa haḡaiḡa'e
 mene furera'uma.” radu,
 e'e ḡoe'a mene mae ḡihini'uma.” (Habakuku 1:5)

⁴² Paulo ani Banabasine, Iuda azaḡa kuru neḡanono'o buau'enogano, e'ea kurarote'e azaḡani'a umiziro, zeḡe moḡa Madaḡa Zaḡoḡano zuni ḡoere e'e 'aune bare haramoga. ⁴³ Vaze 'ai rururu ḡourirotene, Iuda azaḡa, zu Iuda mene azaḡa, Badi'a mone ḡihurirote'e ḡehaḡani'a Paulo zu Banabasi hegotiro, ebu Paulo zu Banabasi'a iraduḡuziro, raena'a, “Badi'a ḡahunoneḡa manōḡa zamaḡano fie gigaru onamo'i!”

⁴⁴ Bana Madaḡa Madaḡa bare meirotene, ne e'e azaḡa'e nariga nidu'a Zuhi'a Boro ḡoere egoga veize nu'oraro. ⁴⁵ Rehano Iuda azaḡani'a, vaze ḡehaḡani'a nu'orarote'e horonirotene, ze ahiahi meiro, ebu ḡoere sau'a hina, Paulo'a haramirote'e ḡoe'a 'ue'ena'a ta'iro haro.

⁴⁶ Paulo zu Banabasi'e ḡoere figure'ena'a, “Eme, ibite zae Iuda azaḡa veize Badi'a ḡoere rae fureneha. Rehano izidi za'e Badi'a ḡoere hezaho hanadu, zae'a zae bare ḡabone tuḡutuḡu mene me'uma azaḡa rae raha. E'ano'o eme izidiono'o Iuda mene azaḡa veize haramo oname'e'uma.

⁴⁷ Mazaḡa Zuhi'a Boro'a eme 'ahige rae ifiro.

'E, Iuda mene azaḡa mazao
 eḡe ḡoere rae furenite'e agaḡa

rouga veize gā oho'iro,
 gāe'a haba nidu'a zamaḡano
 Zuhi'a Boro'a vase ḡabozi'uma
 hariḡa ihozoga veize.' (Isaia 49:6)

⁴⁸ Iuda mene azaḡani'a e'e igirotene, ze'e matu'iro, ebu Zuhi'a Boro ḡoere niguniro. Ebu ḡabone tuḡutuḡu mouga veize, Badi'a'a ohotirote'e azaḡa'e nidu'a ane ḡoere mae ḡihiniro. ⁴⁹ Ebu Zuhi'a Boro ḡoere'e e'e haba'a nidu'a zamaḡano ḡehararo.

⁵⁰ Rehano Iuda azaḡa'e, Iuda roḡae nize boro azaḡa Badi'a gubane'ete'e zu e'e neḡa ibito zini'ete'e azaḡa tutuzadu, Paulo zu Banabasi sausauzoga rae haraharaziro. Ebu e'e haba'anono'o hegoze vaḡiziro. ⁵¹ E'ano'o ze, e'e moneo ḡoeri'uma heuḡa, odaze hu'uruḡa fode rurunadu, Ikonio neḡa onamiro. ⁵² Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e matu'e rudaro, zu Vine Zaḡoḡani'a iri'avoziro.

14

Paulo zu Banabasi'a Ikonio neḡano haramiro

¹ Paulo ani Banabasine Ikonio neḡano onamirotene, iḡaiḡa haḡae'ete'e teige Iuda azaḡa kuru neḡano diuḡiro, ebu e'ea faifairu haramadu, Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa ḡehaḡa багаḡani'a Iesu mazao firo. ² Rehano Iuda azaḡa, Iesu mazao mene firote'e'a, Iuda mene azaḡa zama ḡunuḡununiro. Ebu Paulo duḡuru agirezouga veize Iuda mene azaḡa zama aro. ³ Paulo zu Banabasi'e e'ea faḡa hune radadu, Zuhi'a Boro veize inare haramiro. Ebu Zuhi'a

Boro'a ḡahunofi'uma hariḡa'e ḡoe'a huga reifine, Zuhi'a Boro'a apostolo azaḡa 'evore hina ane tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡao ziniro. ⁴ Rehano e'e neḡa azaḡani'e rovotadu, nu'e Iuda azaḡa mone reiro, u nu'e apostolo azaḡa mone reiro.

⁵ Ebu Iuda mene azaḡa nu zu Iuda azaḡa nu'a zeḡe ne ibito zini'ete'e azaḡa teite tiburanadu, hadi hina apostolo azaḡa zimi sausauzoga veize, neneḡaniro. ⁶ Rehano Paulo zu Banabasi'e e'e hariḡa igirotene, e'e neḡa modadu Lukaonia haba'a ferau onamiro. Ebu Lusitera zu Derebe neḡano zu e'e uhiḡa uhiḡa haba'ano ⁷ hari manōḡa harame onaminu.

Paulo zu Banabasi'a Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazēḡa fainiro

⁸ U Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazēḡa 'ahogani'a ehore radiunu. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mene hune zu edau onaminu. ⁹ Ani Paulo'a haramirote'e igi radiro. Ebu Paulo'a ḡiane runirotene, ani Badi'a mazao fie'e 'ahine, Badi'a'a odaḡa faini'uma rae zamariro. ¹⁰ Ebu Paulo'a ḡihau ḡorene'ena'a, “Iḡune edano'i!” rae niro. Ebu ani zogone rafate iḡunadu edau ragaviro.

¹¹ Ebu vase ḡuḡuvaḡani'a, Paulo'a haḡairote'e haḡaiḡa horonirotene, ze Lukaonia ḡoe'ano huario, raena'a, “Badi'a'a vase radu emeḡe vaḡe ovaeha.” ¹² Ebu Banabasi'e Dio reiro, u Paulo'e Hereme reiro, mazaḡa Paulo ani

iḡaiḡa haramido 'ahine.* ¹³ Dio dibu'o neḡa'e Lusitera neḡa enogano. E'ea dibu'o hau'ete'e vazeḡani'a, vaze ḡuḡuvaḡa teite boromakau nu zu ḡeḡene haḡairote'e kakaḡa Lusitera neḡa ibihetaḡa odohe onairo. Ebu apostolo azaḡa dibu'o zinihi reiro.

¹⁴ Rehano Banabasi ani Paulone, ne azaḡani'a nagini haḡaihi ra'ete'e igirotene, mene haḡai'uma haḡaiḡa radu zamaze adudanadu, dabuaze zigiro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡa ḡunuḡano dure diuḡe'ena'a, huau ḡoeriro, raena'a,

¹⁵ “Nego nabudi, za nougadu 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ohe? Emeḡe zuni vaze tauḡi, zae teite idaḡa. Eme zae mazao hari manoḡa haramifine onaeha, zae'a huga o'o'a haḡaiḡa e'e modadu, hubehune radiu'ete'e Badi'aḡa vaḡe onaifine. Ani'e adure, raha zu davara haḡairo, ebu e'ea radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. ¹⁶ Amahi madaḡano bone, haba'a haba'a azaḡa nidu'a zeḡe zeḡe edeḡa haḡaiḡa haḡainutene, Badi'a'a ḡiaze modinu. ¹⁷ Rehano vaze'a Badi'a zamarifine ane'a haḡai manoḡa manoḡa fureninu. Zae veize adureono'o irugu tuḡuninu, ogomu madaḡa madaḡa fureninu, ebu ogomu boro zininu, zu matu'u hina zamaze iri'avoninu.”

¹⁸ Ze 'ouge reiro rehano, ne e'e azaḡa'e boromakau manadu, ḡahunu zinihi radu te'ote'aro. Rehano ḡonagano e'e haḡaiḡa 'uoga idararo.

¹⁹ E'e ḡarugano Iuda azaḡa nu'a Antioka zu Ikonio neḡanono'o onaadu, e'e neḡa azaḡa zama aro. E'ano'o ze'e Paulo hadi hina maro,

* **14:12** Dio zu Hereme'e Giriki azaḡa badi'a. Hereme'e hari odohe dure'ete'e badi'aḡa.

ebu ze 'ane ani rudaneha radu, ne enogano ahase buniro. ²⁰ Rehano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a gabaḡeḡene edau'enogano, ani iḡunadu, e'e neḡa bare diuḡiro. Irarirotene, Paulo ani Banabasi teite Derebe neḡa onamiro.

Suria haba'a Antioka neḡa bariro

²¹ Paulo ani Banabasine Derebe neḡano hari manōḡa haramiro, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a e'e neḡano ḡehararo. E'e enogano ze Lusitera, Ikonio neḡa zu Pisidia haba'a Antioka neḡa bare onamiro. ²² Ze e'ea Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a inara ziniro, ebu “Iesu mazao fie gi-garano'i!” rae inaraziro. Ebu 'ahige reiro. “Eme aduga ḡehaḡa hidi'udu'u, Badi'a'a zuhi'afi'ete'e zamaḡa diuḡi'uma.” ²³ Paulo ani Banabasine, neḡaneḡa ekalesiaḡano Iesu mazao fie'ete'e azaḡa ibito zenoga veize vaze nu ohoziro. Ebu ogomu moneo zaḡozāḡe'ena'a zeḡe veize kuraro. Ebu zeḡe'a fie'ete'e Zuhi'aḡa Boro 'evorao tiro. ²⁴ Ebu Pisidia haba'a vitau onamadu Pamufulia haba'a bare onamiro. ²⁵ Ebu Perega neḡano Badi'a ḡoere hamirotene, Atalia neḡa ovoiro.

²⁶ Ebu Atalia neḡanono'o ḡasi hina bare ruhau onamo, Suria haba'a Antioka neḡano feuriro.

U zeḡe ragavo, hari manōḡa hame'eta'a'e Antioka neḡanono'o ḡadaheniro. Antioka ekalesia azaḡa'e, tuḡuzirote'e zamaḡano, Badi'a ḡahunone manōḡani'a Paulo zu Banabasi rana rouga radu, Badi'a 'evorao teadu tuḡuziro.

Ebu anianine e'e gauḡa haḡae hauḡadu izidu'u 'ada bare'ete'e. ²⁷ Zeḡe'a Antioka neḡano feurirotene, ekalesia azaḡa nu'oziro. Ebu

Badi'a'a zeḡe gauono'o haḡaidote'e nidu'a rae fureniro, ebu Iuda mene azaḡa zuni Iesu mazao fii'uma ibiḡa Badi'a'a bohanirote'e hariḡa me'odo ziniro. ²⁸ Ebu ze, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite mada ḡehaḡa e'ea radiunu.

15

Ierusalemā neḡano Iuda mene azaḡa Zuhi'a Boro mone ḡihurirote'e ḡo'aziro

¹ E'e zamaḡano, vase nu'a Iuda haba'anono'o Antioka neḡa ovoiro, ebu Iuda mene azaḡa Zuhi'a Boro mone reirote'e ihoziro, raena'a, “Mose'a ibite aḡife ihoze'ena'a, ahiri rana iḡuri haḡao'i reiro. E'ano'o za'e iḡuri mene haḡaine, ḡabone mene hidi'uma.” ² Paulo ani Banabasi sine e'e ḡoe'a igirotene, 'uguga haḡaiḡa mene haḡai'uma radu, zeḡe teite ta'iro titiro. E'ano'o Antioka ekalesia azaḡani'a Paulo zu Banabasi madu, nabudize nu teite Ierusalemā neḡano tuḡuzi'uma reiro, zeḡe'a apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro teite e'e ḡoe'a ḡo'anoga veize. ³ E'ano'o Antioka ekalesia azaḡani'a Paulo duḡuru Ierusalemā neḡano tuḡuziro. Ebu zeḡe'a Poinikia zu Samaria haba'a vitau onaminutene, nouge nouge Iuda mene azaḡani'a Zuhi'a Boro mone ḡihurirote'e hariḡa neḡaneḡano me'odo ziniro. Ebu Zuhi'a Boro mone azaḡa nidu'a, e'e hariḡa igirotene, matu'e rudaro. ⁴ Zeḡe'a Ierusalemā neḡano feurirotene, Ierusalemā ekalesia azaḡa, apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro'a matu'o ziniro. Ebu Badi'a'a zeḡe gauono'o haḡairote'e ḡauga nidu'a, Paulo duḡuru'a me'odo ziniro.

⁵ Rehano Farisea azağa, Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azağa nu'a iğunadu, 'ahige reiro. “Iuda mene azağa zuni ahirize rana Badi'a mone ra'ete'e iğu'a hağai'uma, ebu Mose goro ğoe'ano tirete'e hağaiğa zuni hağai'uma.”

⁶ E'ano'o apostolo azağa zu ekalesia vase boroboro'a ğoere fainifine nu'oraro. ⁷ Ze fağa ğo'anirote'e enogano, Petero'a iğunadu ziro, raena'a, “Nego nabudi, zae nidu'a edeğa, ibite zae bo'ağanono'o Badi'a'a eğe tuğuhiro, Iuda mene azağani'a hari manoga egadu Zuhi'a Boro mazao fioga veize. ⁸ Badi'a'e vase zama edere'ete'e Badi'ağa. E'e Badi'ağani'a Iuda mene azağa mazao zuni Vine Zağoga tuğuniro, emeğe mazao tuğunirote'e teige. Badi'a ani 'ouge'ena'a, Iuda mene azağa zuni mae zouzi'uma rae ihofiro. ⁹ Badi'a ubumao'e Iuda mene azağa zu eme'e mene nunu, mazağa zeğe'a Zuhi'a Boro mazao firote'eano'o, zeğe zama Badi'a'a deheniro. ¹⁰ Zae'a ra'eta'a'e, emeğe zu vouğafe'a hağaoga mene idararote'e hağaiğa. Rehano za nougadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a e'e, hağai aduga zinihi ra'ohe. Za 'ouge'ena'a Badi'a tu'ine nurihi ra'ohe. ¹¹ Mene! Eme 'ahige hubehune zamare'ohe. Zuhi'a Boro Iesu'a ğahunofi'ete'eano'o eme ğabofeha. Iuda mene azağa zuni Badi'a'a e'e ibiğano ğabozeha.”

¹² Petero ğoere igirotene, e'ea radirote'e azağa nidu'a mene ğoeriro. Ebu Paulo ani Banabasine, Badi'a'a zeğe gauono'o Iuda mene azağa bo'ağano ane tahi gigi'a hağaiğa zu zaguzaga'uma hağaiğa hağaidote'e fairu me'odo

zinirote'e zamaḡano, e'ea radirote'e azaḡani'e abite radiro.

¹³ Zeḡe'a ḡoere hauḡirotene, vase boro 'ahoga, Iakobo'a iḡunadu ḡoeriro, raena'a, “Nego nabudi, eḡe ḡoere ego'i! ¹⁴ Badi'a'a nouge nouge Iuda mene azaḡa zamaradu, Badi'a mone reifine zeḡe bo'aḡanono'o ḡadaheḡano vase nu zamazirote'e hariḡa, Petero'a rae fureneha.

¹⁵ Peroveta azaḡa zuni 'ouge rae tiro, raena'a,

¹⁶ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

E'e enogano, e'e bare onai'uma.

Ebu Davida'a zuhi'azirote'e neḡa fahanoga'e, eḡe'a bare ogora'uma.

Ane ḡahutu neḡa'e

bare ogoru ḡehani'uma.

Ebu bare izifi'uma.

¹⁷ Haba 'ahoga 'ahoga zamaḡano

radiu'ete'e azaḡani'a

Zuhi'a Boro vaḡifine.

Ebu Iuda mene azaḡa bo'aḡano

eḡe mone ra'ete'e azaḡani'a

Zuhi'a Boro vaḡifine.

E'e haḡaiḡa fureni'uma

Zuhi'aḡa Boro'a 'ouge ra'ohe.

¹⁸ A'e Zuhi'a Boro'a

amahi rae furenirote'e ḡoe'a.' (Amosi 9:11-12)

¹⁹ E'ano'o eḡe'a zamare'etene, haḡai aduga'e, Iuda mene azaḡa bo'aḡanono'o Badi'a mone ḡihure'ete'e azaḡa, mene zini'uma, ²⁰ rehano zeḡe veize so'ao mirihadu, 'ahige ḡoere tuḡuri'uma. Ze, ḡuriro badi'aḡa mazao ti'ete'e ogomuḡa'e mene a'uma, ebu vase 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vazega teite ibi mene

ve'oni'uma, ebu 'unuḡano harine runate'e maniḡa zu ru'e mene a'uma. ²¹ Mazaḡa Mose goro ḡoe'a'e amahiono'o neḡaneḡano Iuda azaḡa kuru neḡano Bana Madaḡa Madaḡano me'ode harame onaido.”

Jerusalema ekalesia azaḡani'a Iuda mene azaḡa, Zuhi'a Boro mone ra'ete'e veize so'a tuḡuriro

²² E'ano'o apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro'a ekalesia azaḡa nidu'a teite ḡo'anadu, zeḡe vase nu me'uma reiro, Paulo zu Banabasi teite Antioka neḡano tuḡuzoga veize. Ze vase 'ahoga, niḡa Iuda, niḡa 'ahoga'e Barasaba, zu vase 'ahoga, niḡa Silasi meiro. Anianine'e Zuhi'a Boro mone azaḡa ibito zini'ete'e azaḡa. ²³ Ze so'ao 'ahige mirihadu tuḡuriro, raena'a,

“Eme, zae negoze, apostolo azaḡa, ekalesia vase boroboro, zu ekalesia azaḡani'a, Iuda mene azaḡa Iesu mazao fie'ete'e, Antioka neḡano zu Suria zu Kilikia haba'ano radiu'ete'e mazao matu'u ḡoe'a tuḡure'ohe.

²⁴ Eme hari 'ahoga igiro. Vaze nu'a emeḡe mazaono'o amadu, ḡoere nunu hina zamaze mae ḡunuḡununiro, ebu zamaze'a adudarote'e igiro. Rehano ze'e emeḡe'a mene tuḡuziro. ²⁵ E'ano'o emeḡe nidu'a ḡo'ane idanadu, vase nu maha, ebu negofe manōḡa Banabasi zu Paulo teite zae vaḡe tuḡuzi'uma ra'ohe. ²⁶ Banabasi zu Paulo'e emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso veize zeḡe ḡabone ahetirote'e azaḡa. ²⁷ E'ano'o eme Iuda zu Silasi tuḡuze'ohe, emeḡe'a so'ao mirihate'e ḡoe'a, zeḡe'a hebe hina zu rae furenoga veize.

28 Vine Zaḡoḡani'a ibitofeadu, emeḡe'a ḡo'anate'e ḡoe'a'e 'ahi'e'e. Eme'e goro haḡaiḡa nunu haḡao'i radu, aduga mene zini'uma. Rehano zae'a haḡai'uma haḡaiḡa'e 'ahi da'o. 29 Ġuriro badi'aḡa veize teate'e maniḡa mene a'uma, ebu ru zu 'unuḡano harine runate'e maniḡa mene a'uma, ebu vase 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vazeḡa teite ibi mene ve'oni'uma. Za haḡai 'uguḡa mene haḡaine, za'e haḡaize'a manohuda'uma. E'e da'o. Zae nidu'a bazo'!"

30 E'ano'o zeḡe ḡazaḡa'e tuḡuzadu, Antioka neḡa onamiro, ebu Antioka ekalesia azaḡa nidu'a nu'ozadu, so'a ziniro. 31 Ebu zeḡe'a me'odirotene, ze iraduguzi'ete'e ḡoe'a egadu matu'iro. 32 Iuda ani Silasine'e peroveta azaḡa. Ze Zuhi'a Boro mone azaḡa mazao iradugu ḡoe'a borofe haramadu, inara ziniro. 33 Ze mada nu e'ea radirote'e enogano, Antioka neḡano Zuhi'a Boro mone azaḡa'e zama roḡeḡa veize zeḡe rana kuranadu bare tuḡuzi'iro. Ebu ze Ierusalem neḡa bare onamiro, zeḡe tuḡuzirote'e azaḡa vaḡe. [34 U Silasi'e mene bari'uma radu e'ea radiro.] 35 Paulo zu Banabasi'e Antioka neḡano radadu, vase ḡehaḡa teite Zuhi'a Boro ḡoere ihoziro, zu haramo ziniro.

Paulo ani Banabasine rovo tiro

36 Mada nu enogano, Paulo'a Banabasi niro, raena'a, "Aro, emeḡe'a ibite Zuhi'a Boro ḡoere haramirote'e neḡaneḡa nidu'a bare onamihi, ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡani'a nouge radiu'ete'e ḡiazih." 37 Banabasi ani ura'e

tahi'a 'ahoga, niġa Ioane, niġa 'ahoga'e Mareko, ani zuni zamahatihi reiro. ³⁸ Rehano Paulo ani, Mareko zamahanoga'e mene manoga rae zamariro, mazaġa Mareko'e ibite Pamufulia haba'ano'o muhize baradu, zeġe teite mene gaue onamiro. ³⁹ Paulo zu Banabasi'e ġoereze'a rira' onamirotene, ze rovatadu, avoavo onamiro. Banabasi'e Mareko zamahanadu, Kupro 'umuġa ruhau onamiro. ⁴⁰ U Paulo'e Silasi zamaharo, ebu Zuhi'a Boro mone azaġani'a Zuhi'a Boro ġahunone manoga'ani'a zeġe rana rouga veize, ze ani 'evoreo teadu iġuniro. ⁴¹ Ze'e Suria zu Kilia haba'a onamadu, e'ea radiu'ete'e ekalesiaġa azaġa inaraziro.

Paulo'a haba faġano harame ragavirote'e aheuġa

16

Timoteo'a Paulo ġatine onamiro

¹ E'e enogano Paulo ani, Derebe neġa onamiro, ebu hena Lusitera neġa onamiro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a 'ahoga, niġa Timoteo'a radiunu. Ani vi'a'e Iuda roġaeġa. Zuhi'a Boro mazao finu, rehano moga'e Giriki vazegħa. ² Zuhi'a Boro mone azaġa, Lusitera neġa zu Ikonio neġano radiu'ete'e'a, raena'a, "Timoteo'e vaze manoga." reiro. ³ Ebu Paulo ani ura'e, Timoteo'a zeġe teite onamoga uratiro. Rehano Iuda azaġa e'e haba'ano radiu'ete'e, ze edeġa Timoteo moga'e Giriki vazegħa. E'ano'o Paulo'a Timoteo ahi'a rana iġuri haġairo, hena iġite Iuda azaġani'a

gōeri'uma reiro. ⁴ Ebu ze neḡaneḡa ragave oname'ena'a, Ieruselema neḡano apostolo azaḡa zu vaze boroboro'a gōere idanirote'e gōe'a ihozido, zeḡe e'e haḡaiḡano radoga veize. ⁵ E'ano'o ekalesia azaḡa'e Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e moneo inarido, ebu mada nidu'a Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaḡani'a ḡeharu onaminu.

⁶ Paulo zu ane hegotirote'e azaḡa, ze Ferigia zu Galatia haba'ano onamiro, mazaḡa Vine Zaḡoḡani'a Asia haba'ano haramoga garariro. ⁷ Ze Musia haba'a diuḡihi ra'ete'ea feurirotene, ze ura Bitunia haba'a onamihi reiro, rehano Iesu Vine Zaḡoḡani'a gararo ziniro. ⁸ E'ano'o ze Musia haba'a zogoradu, Toroa neḡa ovoiro. ⁹ E'e ohe'ano Paulo ani iḡunaro. Makedonia vazeḡa 'ahogani'a edanadu umine'enogano horoniro, raena'a, "Makedonia haba'a fare onaadu, emeḡe danafo'i!" ¹⁰ Paulo'a iḡuna e'e horonirotene, eme, e'ea hari manōḡa haramoga veize Badi'a'a tuḡufe'ohe rae zamaradu, Makedonia haba'a onamoga veize ḡarihe ruhibiro.

Lidia'a Zuhi'a Boro mazao firo

¹¹ Eme Toroa neḡanonono'o ḡasi hina, roḡoroḡe Samotarake 'umuḡa ruhau onamiro, ebu irarirotene, Neapoli toḡatoḡaḡa ruhau onamiro. ¹² E'eano'o Filipi neḡa onamiro. Filipi neḡa'e Makedonia haba'a zamaḡano ne boro zu Roma azaḡa ne. Eme mada nu e'ea radiunu.

¹³ Fura madaḡano, eme Filipi neḡa ḡabi'a enoga buanadu vu onamiro. Eme 'ane, Iuda azaḡani'a e'ea nu'oranadu kurau'e gaogi, rae zamariro. Ebu e'ea ehoradu, nu'ora' onairote'e

roḡaeḡa roḡaeḡa ḡoreziro. ¹⁴ Paulo ḡoere abito haunute'e roḡaeḡa 'ahoga'e niḡa Lidia. Ani'e Tuatira neḡa roḡaeḡa, ebu dabua kanaḡa serone'ete'e gauḡa boro haḡaido, zu Badi'a kurano haudote'e roḡaeḡa. Zuhi'a Boro'a zamaḡa bohano haro. E'ano'o ani Paulo ḡoere egadu mae ḡihiniro. ¹⁵ Ebu Lidia zu ane neo radiu'ete'e azaḡa bapatizozitene, ane'a umifiro, raena'a, “Za, e'e hube hune Zuhi'a Boro mazao fie'ohe rae zamaro'idene, eḡe ne onaadu e'ea rado'i!” Ebu ani 'ouge te'ote'anadu, ane ne zamafe onamiro.

Paulo ani Silasi ne Filipi ḡu'a neḡano ohoziro

¹⁶ Mada 'ahogano eme kuru haba'a oname'enogano, tuḡure roḡae tahi'aḡa hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ane zamao radiunu. E'ano'o ani'e zama moneo nagini'a fureratite'e rae furenido. Ani'e 'ouge haḡae'ena'a ane boro azaḡa veize moni boro haḡaido. ¹⁷ Ani'e, Paulo zu emeḡe hegote'ena'a, ḡihau ḡoere iḡuniro. “'Ahi duḡuru'e Niḡa Hitaga Hune Badi'aḡa tuḡure azaḡa! Ze'e Badi'a'a nouge nouge za ḡabozite'e ibiḡa rae fureno zini'ohe.” ¹⁸ Ani mada ḡehaḡa 'ouge da'o haḡae onaminutene, Paulo ani e'e egoga fuḡoniro. E'ano'o tehadu roḡae tahi'aḡa zamao radiu'ete'e vineḡa sau'a e'e niro. “Iesu Keriso niḡano, eḡe'a ḡa'ohe. Roḡae tahi'aḡa e'e mazaono'o buano'i!” Goere e'e ariḡano vine sau'ani'a roḡae tahi'aḡa mazaono'o buaro.

¹⁹ Tuḡure roḡae tahi'aḡa e'e boro azaḡa'e ederiro, ani zeḡe veize moni mene haḡai'uma. E'ano'o ze Paulo zu Silasi oboze teadu, ne hunio ahase onamiro, gavamani azaḡani'a kotazoga

veize. ²⁰⁻²¹ Ze Roma gavamani azaḡa vaḡe tutuze onamadu ziro, raena'a, "Adi duḡuru'e Iuda azaḡa. Ze'e haḡai nunu vase ihozadu, emeḡe ne azaḡa zama ḡunuḡunune'ohe. Zeḡe'a ihoze'eta'a'e, Roma azaḡani'a mae ḡihinoga zu haḡaoga'e goro."

²² Ebu vase ḡuḡuvaḡa zuni Paulo zu Silasi agirezi'ete'e azaḡa teite 'auḡiro. Ebu gavamani azaḡani'a zeḡe tahi'a tahi'a tuḡuzadu, "Dabuaze zigi vaḡinadu somori hina bouzo'i!" reiro. ²³ Ze bouze sausauzirote'e enogano, ḡuano ohoziro, ebu ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazega nina'a, "Fairu gadizo'i!" reiro. ²⁴ Ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazega'e e'e ḡoe'a egadu, ḡu'a neḡa zamaḡa huneo ohoziro, ebu ire aduga ho'ogano odaze veonadu 'ufune modiro.

²⁵ Ohere nemanemao Paulo ani Silasine'e ku-raunu, zu bada ma'ena'a Badi'a niguninu, ebu ḡu'a azaḡa'e abito zininu. ²⁶ E'e zamaḡano haba'a tabara ḡihau hagariro. E'ano'o ḡu'a neḡa ohonirote'e haba'a zuni hagariro. Ebu ḡu'a neḡa ibihetaḡa nidu'a tabara bohataro, ebu ḡu'a azaḡa 'ufuzirote'e auriḡa nidu'a butau ḡouriro. ²⁷ Ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazegani'a evatadu, ḡu'a neḡa ibihetaḡa bohatanoga horonirotene, kariḡa hizi madu, ane'a bare ḡounihi reiro, mazaḡa ani 'ane ḡu'a azaḡa nidu'a feraneha, rae zamariro. ²⁸ Rehano Paulo'a ḡihau ḡoere iḡune'ena'a, "Ago 'ougo'i! Emeḡe nidu'a 'ada." reiro.

²⁹ Ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazega'e ḡurizabu raena'a ihure huḡane madu ḡu'a neḡa dure diuḡiro. Ebu rereru'ena'a, Paulo zu Silasi zamao ḡuḡuriro. ³⁰ Ebu ani ḡu'a neḡanono'o mae

buzadu ġadiziro, raena'a, “Vaze boroboro, e nagini haġaine ġabone hidi'uma?”

³¹ Zeġe'a naenaenina'a, “Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i! 'Ougine, ġae zu ġae neo radiu'ete'e azaġani'e ġabone hidi'uma.” reiro. ³² Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazegā zu neġano raidiu'ete'e azaġa nidu'a mazao Zuhi'a Boro ġoere rae fureno ziniro. ³³ Ebu 'ize ohere rehano, ġu'a gadine'ete'e vazegani'a anianine tutuze onamadu bouzirote'e iġu'a vuzu'o ziniro. Ebu ane zu neġano radiu'ete'e azaġa nidu'a zogone bapatiso meiro. ³⁴ Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazegani'a ane ne tutuze onamadu ogomu ziniro. Ani'e neġa azaġa nidu'a teite matu'u boro haġairo, mazaġa ze'e Badi'a mazao fiuro 'ahine.

³⁵ E'e irarirotene, gavamani azaġani'a zeġe gau azaġa tuġuziro, ġu'a neġa gadine'ete'e vazegā nouga veize, raena'a, “E'e azaġa tuġuze buzo'i!” ³⁶ Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazegani'a Paulo niro. “Gavamani azaġani'a ġoere tuġureha, zae tuġuze buzoga veize. E'ano'o izidi 'ada zama roġegāno onamo'i!”

³⁷ Rehano Paulo'a gavamani gau azaġa ziro, raena'a, “Eme'e Roma mone azaġa. Ze kotao zu mene ohofa rehano, hunio boufadu ġu'ano ohofeha. Ebu izidi ze, hena, sifu tuġufe bufihi ra'ohe. Mene 'ougi'uma! Zeġe hune'a onaadu, tutufe bufi'uma.”

³⁸ Gavamani gau azaġani'a gavamani azaġa vaġe onamadu ziro. “Paulo zu Silasi'e Roma mone azaġa.” reirotene, ze rihau rudaro. ³⁹ E'ano'o gavamani azaġa'e zeġe vaġe onamadu umiziro, zeġe mazao nagini sau'a haġairote'e

rae modoga. Ebu gavamani azaḡani'a zamaze buzadu umiziro. “Filipi neḡa mode iḡuno'!”
 40 Ebu anianine ḡu'anono'o buarotene, Lidia ne onamiro. E'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa hidadu, inara ḡoe'a ziro, ebu Filipi neḡanono'o iḡuniro.

17

Paulo Tesalonika neḡano

1 Paulo zu Silasi ze Amefipoli zu Apolonia neḡa vitau onamadu, Tesalonika neḡano feuriro. E'e neḡano'e Iuda azaḡa kuru neḡa 'e'e. 2 Paulo ani iḡaiḡa haḡae'ete'e teige, Bana Madaḡa madaḡano Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, buka zaḡoḡa me'ode'ena'a Iuda azaḡa teite ḡo'aniro. 'Ouge'ena'a Bana Madaḡa madaḡa uḡidu meiro. 3 Ani'e buka zaḡoḡanono'o ḡoere 'ahoga 'ahoga me'ode'ena'a, Keriso'e zaharani'uma ebu runeono'o bare ḡabodi'uma rae tirete'e, faifairu ihoziro. Ebu 'ahige reiro, “Eḡe'a rae furene'ete'e vazega, niḡa'e Iesu, ane huga'e Keriso.” 4 Ebu Iuda azaḡa nu'e zamaze'a bohatanadu Paulo ḡoere mae ḡihiniro, ebu Paulo zu Silasi teite 'auḡiro, ebu Giriki azaḡa ḡehaḡa Badi'a gubane'ete'e, zu e'e neḡano nize boro roḡaeḡa ḡehaḡa zuni 'auḡiro.

5 Rehano Iuda azaḡa nu'e e'e horonirotene, Paulo zu Silasi mazao ahiahi meiro. E'ano'o ḡonore azaḡa maketi haba'ano rau tauḡe'ete'e, mae nu'ozadu, Tesalonika neḡa zamaḡano utitihi radu harae ḡuzuhiro. Ebu Iasoni ne haonadu Paulo zu Silasi vaḡiro, vase ḡuḡuvaḡa mazao mae buzoga veize. 6 Ze mene horozirotene,

Iasoni zu Zuhi'a Boro mone azaḡa nu ahasise buzadu, kanisoro azaḡa zamao ohoziro, ebu ḡihau ḡoeriro, raena'a, "Paulo zu Silasi'e haba nidu'a zamaḡano vaze mae ḡunuḡunuze onaeha. Ebu ze emeḡe ne zuni diuḡeha. ⁷ Ebu Iasoni'a ane neo mae zouziro. Ze'e Roma zuhi'aḡa goro ḡoe'a vari'e'ohe, mazaḡa ze'e kini 'ahoga 'e'e ra'ohe. Niḡa'e Iesu." ⁸ E'ea nu'orarote'e azaḡa zu kanisoro azaḡani'a e'e igirotene, zamaze'a adudu ḡouriro. ⁹ Rehano ze'e Iasoni duḡuru mazaono'o mae buzite'e moniḡa madu, tuḡuze onamiro.

Paulo Berea neḡano

¹⁰ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro mone azaḡani'a Paulo zu Silasi zogone tuḡuzadu Berea neḡa onamiro. Berea neḡano feurirotene, Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡiro. ¹¹ Berea azaḡa'e zamaze mene riḡa, Tesalonika azaḡa mene heuḡa. E'ano'o Paulo'a haramete'e ḡoe'a faifairu igiro, zu ane haramo ḡoe'a'e huga ga mene radu, mada nidu'a buka zaḡoḡa me'ode udahido. ¹² Ebu Iuda azaḡa ḡehaḡani'a Zuhi'a Boro mazao fiuro, zuni Giriki roḡaeḡa zu Giriki ohozeḡa nize boroboro ḡehaḡani'a Zuhi'a Boro mone reiro.

¹³ Rehano Iuda azaḡa Tesalonika neḡano radiu'ete'e'a, Paulo'a Berea neḡano zuni Badi'a ḡoere haramirote'e igirotene, zeḡe zuni Berea neḡa onamadu, Berea azaḡa so'oze tutuzadu, nu'oze harairo. ¹⁴ E'ano'o Zuhi'a Boro mone azaḡa'e Paulo da'o zogone tuḡune davara haba'a onamiro. U Silasi zu Timoteo'e Berea neḡano radiro. ¹⁵ Paulo ḡatinirote'e azaḡa'e Paulo Atena

neḡa tutune onamiro. Ebu Paulo'a zeḡe mazao Silasi zu Timoteo veize ḡoere tuḡuriro, raena'a, “Eḡe vaḡe ḡarihe aro'i!” reiro. Ebu ze ḡoere odohe, Berea neḡa bare onamiro.

Paulo Atena neḡano

¹⁶ Paulo'a Atena neḡano Silasi zu Timoteo guhize radirote'ea, ḡuriro badi'aḡa ḡehaḡa e'ea horonirotene, zamaḡani'a adudaro. ¹⁷ E'ano'o ani Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, Iuda azaḡa, zu Giriki azaḡa Badi'a gubane'ete'e teite, Iesu Keriso ḡo'anido, zuni mada nidu'a ne huni maketi haba'ano iniu iniu'a onairote'e teite ḡo'anido. ¹⁸ Ebu edeḡa azaḡa nu, Epikuro ga Sitoa rae huze'ete'e teite hidadu, ḡoere 'u'ue titiro. Ebu Paulo'a Iesu hariḡa zu Iesu'a rudanadu bare ḡabodirote'e rae furenirotene, vase nu'a 'ahige reiro, raena'a, “Ḡoe'a fu'a vazega 'adi nagini reihi ra'ohe?” Ebu hena, nu'a raena'a, “Badi'a 'ahoga nu rae furene'e gaogi.” reiro.

¹⁹ Ebu ze Paulo tutunadu Areopago maḡano kanisoro azaḡa nu'onu'o haba'a onamiro. Ebu zeḡe'a nina'a, “Ḡae'a rae furene'ete'e ihoreḡa iziga 'adi'e nagini, eme ura ederihhi ra'ohe, ²⁰ mazaḡa emeḡe teḡao ibite mene hune zu igirote'e hariḡa 'ahoga rae furene'ohe. E'ano'o ani huga'e nagini, eme ura ederihhi ra'ohe.” ²¹ Mazaḡa Atena azaḡa, zu haba 'ahoga 'ahoga azaḡa e'ea radiu'ete'e haḡai'e 'ahiguḡa. Zeḡe nidu'a, zeḡe radiu tauḡe'ena'a, ihore iziga ḡoeroga zu egoga da'o uratiro.

²² Ebu Paulo'a Areopago kanisoro azaḡa zamao edanadu ḡoeriro, raena'a, "Atena azaḡa, e za horozatene, 'ahige zamareha. Za'e badi'a ḡehaḡa kurano hau'ete'e azaḡa. ²³ Mazaḡa eḡe'a zae neo ragavatene, zae'a kurano hau'ete'e ḡauḡa ḡehaḡa horoneha. E'e zamaḡano dibu'o fataḡano ḡoere 'ahoga mirihoga horoneha, raena'a, "EME AḠU'A BADI'AḠA VEIZE". Za aḡu'a badi'aḡa mazao kurau'ohe. E'ano'o eḡe'a Badi'a a'e iniu rae furenihira'ohe.

²⁴ Badi'a ani, haba zu e'e zamaḡano radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. Ani'e Zuhi'a Boro, adure zu raha zuhi'ani'ohe. 'Ahine dibu'o neḡa zamaḡano mene radiu'ohe. A'e vaze'a 'evore hina ogorarote'e neḡa. ²⁵ Ane huga'e ḡabone, ḡabone iriga zu ḡau nidu'a vaze nidu'a zini'ete'e Badi'aḡa. E'ano'o ane mazao'e ferene'ete'e ḡauḡa o'o'a. Vaze'a ane veize ḡau 'ahoga mene haḡao ha'uma. ²⁶ Badi'a ani, vaze tibusuga haḡaadu, aniono'o haba 'ahoga 'ahoga azaḡa nidu'a haḡairo, vaze'a haba nidu'a zamaḡano radoga veize. Ebu zeḡe'a radi'uma madaḡa rae tiro, zu radi'uma haba'a ḡonanēḡa haḡairo. ²⁷ Badi'a'a 'ougirota'a'e, vaze'a Badi'a vaḡoga veize, ebu inare vaḡadu Badi'a hidoga veize. Rehano huga'e ani'e emeḡe nidu'a mazaono'o mene faḡa. ²⁸ Mazaḡa eme ane ḡabone zamaḡano ḡabode oname'ohe, ebu hagare'ohe, ebu radiu'ohe. Zae bo'aḡano bada garahe'ete'e vazeḡa 'ahogani'a 'ahige trote'e teige, raena'a, "Emeḡe zuni ane mariga."

²⁹ Eme Badi'a ene 'ahine, Badi'a huga'e golo (gold) ga siliva (silver) ga hadi hina vaze'a

zamaradu haḡae'ete'e ḡauḡa teite idaḡa rae mene zamari'uma. ³⁰ Ibite bone, vaze aḡu'a 'ahine, 'uguḡa haḡaiḡa haḡaidote'ea, Badi'a ani ḡiaze modido. Rehano izidi'e haba nidu'a zamaḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a ane'a zi'ohe. 'Zamaze ḡihuno'i!' ³¹ Mazaḡa ani'e haba nidu'a zamaḡano radiu'ete'e azaḡa ibi duduḡano kotazite'e madaḡa rae tiro. Ebu kota ibito ha'uma vazeḡa zuni ohoniro. E'e vazeḡa'e ani'a runeono'o bare ḡaboniro. 'Ouge'ena'a, Iesu'e hube hune vaze nidu'a kotazi'uma rae fureniro."

³² Paulo 'ize ḡoere onamihi ra'enogano, Atena azaḡani'e, rune vazeḡani'a bare ḡabodirote'e ḡoe'a igirotene, vaze nu'e Paulo eḡofo haro. U vaze nu'e 'ahige reiro, raena'a, "E'e hariḡa'e nougine vesu'u bare igi'uma." ³³ Paulo'e e'e igirotene, ḡoe'a nema'o 'uadu, kanisoro azaḡa mode iḡuniro. ³⁴ Rehano vaze nu'e Paulo teite 'auḡadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro. E'e zamaḡano'e, Areopago kanisoro vazeḡa 'ahoga, niḡa Dionusio, zu roḡae 'ahoga, niḡa Damari, ebu vaze ḡehaḡa zuni.

18

Paulo Korinto neḡano

¹ E'e enogano, Paulo ani Atena neḡa modadu, Korinto neḡa onamiro. ² E'ea Iuda vazeḡa 'ahoga, niḡa Akula hidiro. Ani'e Ponto haba'a vazeḡa. Itali haba'anono'o inuga Priskila teite Korinto neḡa onaadu, mada nu da'o radiro, mazaḡa Roma zuhi'aḡa, niḡa Klaudio'a, "Iuda azaḡa'e nidu'a Roma neḡanono'o vaḡino'i!" rae ziro

'ahine. Ebu Paulo ani, ze ġiazi' onamiro. ³ Paulo zu zeġe moni gauġa'e tiba: taruha ogone'ete'e faraiġa rafaġa 'aune turinido. E'ano'o Paulo'e zeġe teite radadu gauġido. ⁴ Ebu ani'e Bana Madaġa madaġa nidu'a, Iuda azaġa kuru neġano haramido, ebu Iuda zu Giriki azaġani'a Zuhi'a Boro mazao fioga veize inare ġoerido.

⁵ Silasi zu Timoteo'a Makedonia haba'anono'o onairotene, Paulo ani, mada nidu'a haramo moneo da'o gaue hunido, ebu Iuda azaġa mazao "Iesu'e Keriso." rae doġo'ani furenido. ⁶ Rehano ze Paulo haramo 'ue ġoerinu, zu ġoere sau'a hina roninutene, ani'e dabuaġa zu'izu'inadu ziro, raena'a, "Za ire roga diuġo'idene, a'e zae sau'a u'ano ro'i! E'e aduga'e eġe mazao o'o'a. E izidiono'o'e onamadu, Iuda mene azaġa mazao harami'uma."

⁷ Ebu ani, Iuda azaġa kuru neġa modadu, vase niġa Titio Iusito, ani ne onamiro. Ani'e Badi'a kurano haudote'e vaseġa. Ani ne'e Iuda azaġa kuru neġa genaġano. ⁸ Iuda azaġa kuru neġa ibitohau'ete'e vaseġa'e niġa Krisipo. Ani zu neġano radiudote'e azaġa nidu'a Zuhi'a Boro mazao fiuro. Korinto neġa azaġa ġehaġa zuni Paulo haramo egadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro ebu bapatiso meiro.

⁹ Ohere 'ahogano, Zuhi'a Boro'a iġunao Paulo niro. "Ago rihano'i! Rehano 'ize harame onamo'i! Hebe'o ago 'ue rado'i! ¹⁰ Mazaġa e'e ġae teite radiu'ohe. Vase 'ahogani'a zuni sausau'oga veize mene agato ġani'uma, mazaġa ne 'adao'e eġe none re'uma azaġa ġehaġa." ¹¹ E'ano'o

Paulo'e Korinto neġano muri tiba zu bato fu'o tiba fare (6) radadu, Badi'a ġoere ihozido.

¹² Vaze 'ahoga, niġa Galio, ani'a Akaia haba'a gavanaġa reirote'ea, Iuda azaġani'a tiburanadu, Paulo obone tiro, ebu kota haba'a tutune on-amiro. ¹³ Ebu raena'a, "Vaze 'adi'e, vaze-vaze'a Badi'a mazao kuranoga veize, zamaze au'ohe. Badi'a 'ahoga mazao kurau'eta'a'e, Roma azaġa goro." ¹⁴ Ebu Paulo'a ġoerihira'enogano, Galio'a Iuda azaġa ziro, raena'a, "Ego'i! Iuda azaġa! Vaze 'ahogani'a goro vari'ifo, ga haġai sau'a boro haġaifone, eġe'a ġoereze ego zinifo. ¹⁵ Rehano za'e Iuda azaġa mone ġoe'a ga niġa ga goroġa nunu moneo ta'irotite ġo'ano'idene, zae da'o ġo'ane faino'i! E'e 'uguġa kotaġa mene haġai'uma."

¹⁶ Ebu Galio'a kota haba'anono'o tuġuze buziro. ¹⁷ Ebu zeġe nidu'a, Iuda azaġa kuru neġa ibitohau'ete'e vazega, niġa Sositene obone teadu, kota haba'a 'usiġano bouniro. U Galio'e ġiane re'ore'iro.

Paulo'a Korinto neġanono'o Antioka neġa bare onamiro

¹⁸ Paulo'a Korinto neġano 'ize mada ġehaġa radirote'e enogano, Zuhi'a Boro mone azaġa muhizadu, Suria haba'a ruhau onamiro. Priskila zu Akula'a ġatine onamiro. Paulo'e 'ize 'izema ruhanogano, Kenekrea toġatoġaġano iguġa vari'iro, mazaġa ani ibite Badi'a mazao kuranadu, ġoere rinede tirote'e zamaġano radiunu 'ahine.

¹⁹ Ze Efeso neġano feurirotene, Priskila zu Akula'e e'ea ohoze modiro, u ani'e Iuda azaġa

kuru neġa diuġadu, Iuda azaġa teite hari manoga ġo'aniro. ²⁰ Ze'e Paulo'a zeġe teite e'ea faġa radoga uminiro rehano, ani mene mae ġihiniro. ²¹ Rehano ani muhize iġune'ena'a, 'ahige reiro. “Badi'a'a uratine, zae vaġe bare onai'uma.” Ebu ani Efeso neġanono'o ruhau on-amiro. ²² Paulo'a Kaisarea neġano feurirotene, Ierusalem a neġa onamadu, ekalesia azaġa teite hido titiro, ebu bare Antioka neġa onamiro.

Paulo'a haba faġano haram ragavirote'e uġiduġa

²³ Paulo ani, mada mene ġehaġa Antioka neġano radirote'e enogano, e'eano'o iġunadu, Galatia zu Ferigia haba'ano neġa 'ahoga 'ahoga onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a inaraziro.

²⁴ U Iuda vazega 'ahoga, niġa Apolo, ani Efeso neġa onairo. Ani'e Alesandria neġa vazega. Ani faifairu ġoere'ete'e vazega zu buka zaġoga zuni faine ederoga. ²⁵ Zu Zuhi'a Boro ibi fairu ederirote'e vazega, ebu zama nidu'a hanadu inare ġoerido zu Iesu hariġa hugano da'o ihozido. Rehano Ioane'a bapatizozirote'e da'o edega. ²⁶ Apolo ani Iuda azaġa kuru neġano mene rihau'ena'a ġoeriro. Rehano Priskila zu Akula'a ġoe'a iġirotene, neze tutune onamadu, Badi'a ibi huga faifairu ihoniro.

²⁷ Ebu Apolo'a Akaia haba'a onamihi reirotene, Zuhi'a Boro mone azaġani'a inara ġoe'a haro. Ebu Akaia haba'ano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a veize so'a mirihe tuġuriro, zeġe ani'a onamite'ea mae ġihinoga. Apolo'a e'ea feurirotene,

Badi'a'a gāhunone manogā zenadu, Zuhi'a Boro mazao fiidote'e azaḡa borofe ihoze danazinu. ²⁸ Mazaḡa ani'a buka zaḡoḡanono'o "Iesu'e Keriso" rae ihoze'ena'a, Iuda azaḡa teite hunio ḡihau ḡo'anadu buziro.

19

Paulo Efeso neḡano

¹ Apolo'a Korinto neḡano radiunute'e madaḡano, Paulo ani maḡa haba'a tihitihine onamadu, Efeso neḡano feuriro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a nu hidadu, ² ḡadiziro, raena'a, "Za, Iesu mazao firote'e zamaḡano, Vine Zaḡoḡani'a zae vaḡe ovairo hehe?"

Ze naenaenina'a, "Mene! Eme, Vine Zaḡoḡa ra'ete'e zuni mene igiro." ³ E'ano'o Paulo'a ḡadizena'a, "Za nagi bapatzio meiro?" reirotene, ze'a naenaenina'a, "Ioane bapatzio meiro." reiro.

⁴ Paulo'a raena'a, "Ioane'a bapatziozirota'a'e, zae'a zamaze ḡihunadu, haḡai sau'a modoga. Ebu ani zina'a, 'Eḡe ḡaruna onait'e vazega mazao fio'i! A'e Iesu.' rae reiro." ⁵ Ze ḡoere e'e igirotene, Zuhi'a Boro Iesu niḡano bapatzio meiro. ⁶ Ebu Paulo'a 'evo'a zeḡe rana tirotene, Vine Zaḡoḡani'a zeḡe vaḡe ovairo, ebu ze ago 'ahoga 'ahogano ḡoeriro, ebu Badi'a'a ihozirote'e ḡoe'a rae fureniro. ⁷ E'e zamaḡano'e, ohoze gaubanana zu aheu fare (12) heuḡani'a radiro.

⁸ Ebu Paulo ani, Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, e'ea bato uḡidu inare haramido. Ebu Badi'a'a zuhi'azite'e ḡoe'a Iuda azaḡa teite ḡihau

gō'aniro, zeḡe zuni Iesu mazao fioga veize. ⁹ Rehano Iuda azaḡa nu'e, teḡa riranadu, Paulo ḡoere hezaho haro, ebu vaze ḡehaḡa ubumao Zuhi'a Boro ibi sausaune ḡoeriro. E'ano'o Paulo'e Iuda azaḡa kuru neḡa mode buanadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze onamiro. Ebu vaze 'ahoga niḡa Turanu, ane'a ihoze'ete'e neḡa onamadu, mada nidu'a e'ea ḡo'ane ihozido. ¹⁰ 'Ouge haḡae onamoo, muri aheu meiro. E'ano'o Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa Asia haba'ano radiu'ete'e'a nidu'a, Zuhi'a Boro ḡoere igiro.

Sikeva ubuga duḡuru'a vine sau'a hegone bune nuriro

¹¹ Badi'a ani, Paulo gauono'o gigi'a haḡaiḡa iḡaiḡa mene horone'ete'e haḡaido. ¹² Vaze nu'e, Paulo'a odohe raudote'e mukōḡa zu vidau gaudote'e dabuaḡa afa'a madu, ugi azaḡa ranao tidotene, ugize'a manorido, zu vine sau'ani'a buaudo.

¹³ U Iuda azaḡa nu haba 'ahoga 'ahogano ragave'ena'a, vaze mazaono'o vine sau'a hegoze buze'ete'e'a, ze Zuhi'a Boro Iesu ni rae nuriro. Ze vine sau'a zinu, raena'a, "Iesu ni, Paulo'a rae haram'e'ete'e, e'e niḡano ḡa'ohe. Vaze mazaono'o buano'i!" rae reiro. ¹⁴ Dibu'o hau'ete'e boro 'ahoga, niḡa Sikeva, ane ubuga fu'o zu aheu fare (7) zuni e'uge haḡairo. ¹⁵ 'Ougirotene, vine sau'ani'a naenaezina'a, 'ahige reiro. "Iesu eḡe edeḡa, zu Paulo eḡe edeḡa, u za'e iniu?" ¹⁶ 'Ouge radu e'e vineḡa sau'ani'a radiu'ete'e vazeḡani'a, zeḡe rana rafatiro, ebu ani inara'e

zeḡe teite mene idaḡa 'ahine, zeḡe nidu'a raharahaziro. E'ano'o tahi'a tahi'a'e firina zu ahirize ruau'ena'a, neon'o ferau buaro.

¹⁷ Efeso neḡano Iuda azaḡa zu Giriki azaḡani'a e'e hariḡa igirotene, zeḡe nidu'a ḡiḡaroziro, ebu Zuhi'a Boro Iesu ni nigune ḡihiniro.

¹⁸ Ebu Zuhi'a Boro mazao firote'e azaḡa ḡehaḡani'a onaadu, aneane haḡai sau'a rae fureniro. ¹⁹ Nabone azaḡa ḡehaḡa'e zeḡe murava bukaḡa odohe onaadu, vase nidu'a ubumao hufi haoniro. Hufi haonirote'e bukaḡa naeḡa nidu'a me'ode nu'onirotene, siliva moniḡa 50,000 reiro. ²⁰ 'Ouge'ena'a, Zuhi'a Boro ḡoere'e gigi'eita bororu onamiro zu inare onamiro.

Efeso neḡano hara boro'a fureraro

²¹ Efeso neḡano 'uguḡani'a furerarote'e ḡarugano, Vine Zaḡoḡani'a Paulo ibito hanadu, ani Makedonia zu Akaia haba'a onami'udu'u, Ierusalemā neḡa onami'uma rae zamariro, ebu raena'a, "Ierusalemā neḡa onamite'e ḡarugano, Roma neḡa zu onami'uma." reiro. ²² E'ano'o Paulo'e, ane dana vaseḡa aheu, Timoteo zu Erasto Makedonia haba'ano ibite tuḡuziro, u ani'e mada nu Asia haba'ano radiunu.

²³ E'e madaḡa heuḡano, Efeso neḡano aduga boro'a Zuhi'a Boro Ibi mae ḡihine'ete'e azaḡa moneo fureraro. ²⁴ E'e haḡaiḡa'e 'ahige fureraro. E'ea vase 'ahoga, niḡa Demetrio'a radiunu. U Efeso roḡae badi'aḡa niḡa'e Atemisi*. Demetrio'e, siliva hina e'e badi'aḡa dibu'o neḡa kobefe idane haḡae'ete'e gauḡa odohe durido,

* **19:24** E'e badi'aḡa'e huga ḡehaḡa haḡai'uma badi'aḡa rae zamariro.

ebu tahi'a gēhaḡani'a ane 'u'uḡano gauadu, moni boro meido. ²⁵ Demetrio'e, ane gau azaḡa zu ane gau heuḡa haḡae'ete'e azaḡa nu'ozadu ziro, raena'a, “Nego, zae edeḡa, eme'e gau 'adi haḡaadu moni boro ma'ohe. ²⁶ Za, Efeso neḡano zu Asia haba'a nidu'a zamaḡano Paulo'a vase ḡehaḡa zamaze anadu, tutuze ve'ozirote'e horoniro, zu igiro. Ani raena'a, "Evore hina haḡae'ete'e badi'aḡa'e mene badi'a.' ra'ohe. ²⁷ Nougine eme gau niḡani'a sauta'uma, zuni Atemisi, roḡae badi'aḡa boro, ane dibu'o neḡa zuni vase'a huga o'o'a re'uma. Zu roḡae badi'aḡa, ani niḡa ḡihi'a ra'ete'e'a dauḡi'uma. Asia haba'a zu haba 'ahoga 'ahogano vase nidu'a'a kurano hau'e rehano, 'ougi'uma.”

²⁸ Nu'orarote'e azaḡani'a e'e igirotene, maḡune rudaro ebu houna'ena'a, “Efeso azaḡa roḡae badi'aḡa, Atemisi'e niḡa boro bagaḡa!” reiro. ²⁹ Ebu Efeso neḡa azaḡa nidu'a'a houna'adu harae ḡuzuhe huniro. Ebu Makedonia haba'anono'o Paulo ḡatine onairote'e azaḡa, Gaio zu Aristako, ze oboze teadu, ahase'ena'a, zeḡe nidu'a Efeso nu'onu'o haba'a idaḡa dure diuḡiro. ³⁰ Paulo ani, vase ḡuḡuvaḡa ḡorezihi radu zeḡe ḡunuḡano diuḡihi reiro rehano, Zuhi'a Boro tahi'a duḡuru'a garariro. ³¹ Zuni Asia haba'a gavamanio gaue'ete'e azaḡa nu'e Paulo vase. Zeḡe zuni umide ḡoere tuḡurena'a, “Nu'onu'o haba'a ago diuḡo'i!” reiro.

³² Ebu Efeso nu'onu'o haba'ano'e, vase ḡuḡuvaḡa nidu'a harae ḡuzuhido. Ze ḡoere 'ahoga 'ahoga rae houna'ido, rehano e'e

zamaḡano vaze ḡehaḡa'e aḡu'a, nagini u'ano diuḡirota'a'e. ³³ Iuda azaḡa nu'a, vaze 'ahoga, niḡa Alesana, ani vaze ḡuḡuvaḡa zamao duine moneneadu, nougi'uma rae ihoniro. Ane'a e'ea edarotene, hara'a zuhutanoga veize 'evo'a ḡihiniro, ebu vaze ḡuḡuvaḡa ḡorezihi reiro. ³⁴ Rehano Alesana'e Iuda vazeḡa. Vaze ḡuḡuvaḡani'a e'e ederirotene, ze nidu'a ago tibano huau'ena'a, “Efeso azaḡa roḡae badi'aḡa Atemisi'e niḡa boro bagaḡa!” reiro. Ḡoere tiba e'e da'o barebare rae harae onamo, mada aheu (2 hours) meiro.

³⁵ Ne gavamaniḡa veize seketeri gauḡa haḡae'ete'e vazeḡa 'ahogani'a vaze ḡuḡuvaḡa hara garariro, ebu zeḡe nidu'a sifu radirotene, ani zina'a, “Efeso azaḡa, vaze nidu'a edeḡa, Efeso neḡa'e roḡae badi'aḡa boro Atemisi dibu'o neḡa taufe radiu'ohe, zuni Atemisi iraga hadiḡa adureono'o ovairote'e zu taufe'ohe. ³⁶ E'ebano'o Efeso azaḡani'a 'ouge'eta'a'e, haḡai hugahuga. E'ano'o za ago harao'i! Ḡurizabuo ḡau 'ahoga ago haḡae tauḡo'i! ³⁷ Za vaze aheu 'adi zamaze onaa rehano, ze emeḡe kuru neḡano ḡau 'ahoga mene ḡonotaneha, zu emeḡe roḡae badi'aḡa niḡa mene sausaune ḡoereha. ³⁸ Demetrio zu ane gau tiba azaḡa'e vaze 'ahoga 'utihi reine'e, kota onamine manoga. Kota'e boha'a, zu e'ea gavana azaḡani'a radiu'e 'ahine, e'e haba'ano ḡoere aduga ane mazao ri'inine manoga. ³⁹ Ga zae mazao ḡoere 'ahoga e'e reine, Efeso gavamani goroḡano ne azaḡani'a nu'oru'ete'e zamaḡano ḡo'anine manoga. ⁴⁰ Eme'e, izidi 'ada harae ḡuzuhate'e haḡaiḡa u'ano, nougine'e

gavamani azaḡani'a emeḡe rana aduga ti'uma. Eme'a haraata'a'e mazaḡa o'o'a 'ahine, eme'e emeḡe moneo ḡoeroga mene idara'uma. ⁴¹ Ani 'ouge ḡoeradu, vase ḡuḡuvaḡa tuḡuze ḡouriro.

20

Paulo'a Makedonia zu Giriki haba'a onamiro

¹ Efeso neḡano harae ḡunuḡunirote'e'a hauḡirotene, Paulo ani Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a huze nu'ozadu, inara ḡoe'a ziro, ebu “E'e radihi!” radu, Makedonia haba'a onamiro.

² Ani e'e haba'ano oname'ena'a, Zuhi'a Boro mone azaḡa inara ḡoe'a ḡehaḡa ziniro. E'ebu'u Giriki haba'ano feuriro. ³ E'ea feurirotene, bato uḡidu radiro. E'e enogano Suria haba'a ḡasi hina onamihi reirotene, Iuda azaḡani'a Paulo matihi radu neneḡani'ete'e igiro 'ahine, ani zamaradu, “Makedonia mone onamadu bari'uma.” rae reiro.

⁴ U ane teite oname'eta'a'e, Berea neḡa vazega, niḡa Sapatere, ani'e Puro ubuga, ebu Tesalonika neḡa azaḡa'e nize Aristako zu Sekundo, ebu Derebe neḡa vazega'e niḡa Gaio, ebuni Timoteo, ebu Asia haba'a azaḡa'e nize Tukiko zu Torofimo. ⁵ Ze'e ibite iḡunadu, Toroa neḡano guhifiro. ⁶ U eme'e Beredi Mene Menoga Au'ete'e Muḡa haḡairote'e enogano, Filipi neḡanono'o ḡasio ruhau onamiro, ebu mada fu'o (5) ruhau onamadu, Toroa neḡano guhife'ete'e azaḡa teite 'auḡiro, ebu e'ea mada fu'o zu aheu fare (7) radiro.

⁷ Satadei ḡorava uḡano, eme Zuhi'a Boro zamare'ete'e ogomuḡa au tiburanoga veize

nu'oraro. E'e zamaḡano Paulo'a haramo on-
 amoo, ohere nemanema reiro. Mazaḡa irarine,
 muhize iḡuni'uma 'ahine. ⁸ Eme hitaga neḡano
 nu'oru radiro. E'e zamaḡano'e ihure ḡehaḡa
 agane tiro. ⁹ U ohoze tahi'aḡa 'ahoga, niḡa
 Iutiko'a marama rana ehore radiunu. Paulo'a
 haramo 'au'aune onamirotene, ani baze rudaro.
 Baze rudarote'e zamaḡano, ane huga ne hitaga
 uḡiduḡanono'o uitadu, rahao bua' ovoiro, ebu
 zeḡe'a mae ḡihinirotene, rudanoga horoniro.
¹⁰ Rehano Paulo'a ovaradu ane rana ḡuḡuriro,
 ebu afunadu 'ahige reiro. “Ago zamaro'i! Ani
 ḡaboga!” ¹¹ Ebu Paulo ani hitaga neḡa bare
 itadu, Zuhi'a Boro zamare'ete'e berediḡa zeḡe
 teite au tiburaro, ebu ḡoere onamo, irarirotene,
 iḡuniro. ¹² Nu'onu'o azaḡa'e ohoze tahi'aḡa
 ḡabodate'e zamahu onamiro, ebu matu'u boro
 haḡairo.

*Paulo'a Toroa neḡanono'o Mileto neḡa on-
 amiro*

¹³ Paulo ani Aso neḡa u'a gabao onamiro.
 U eme'e ani'a efadu, ḡasi hina ibite e'e neḡa
 onamiro, ebu eme ani e'eabu'u ḡasio mae
 ufi'uma reiro. ¹⁴ Ebu Paulo'a Aso neḡano
 emeḡe teite 'auḡirotene, ḡasio ofadu, Mitu-
 lene neḡa ruhau onamiro. ¹⁵ E'eano'o bare
 ruhau onamo, irarirotene, Kiosi 'umuḡa uhiḡano
 vitaro. Ebu ruhau onamo, moḡa madaḡano
 Samosi 'umuḡano feuriro. Ebu e'e moḡanobu'u
 Mileto neḡano feuriro. ¹⁶ 'Ouge ruhau on-
 amirota'a'e, Paulo'e Asia haba'ano mada'a
 hauḡoga mene uratadu, Efeso neḡa'e ruhau

vitini'uma reiro. Ani ura'e, Pentekosi madaġa 'izema mougano, Ierusalem neġano feuroga radu ġarihe ġarihiro.

¹⁷ Rehano Mileto neġano feurirotene, Paulo'a Efeso ekalesia vase boroboro veize ġoere tuġuriro, ane vaġe onaoga raduni. ¹⁸ Ze onairotene, Paulo'a ġoreziro, raena'a, "Zae huga edeġa, eġe'a Asia haba'a diuġirote'e madaġa ġadaheġanono'o onao izidi, mada nidu'a, zae teite nouge nouge radiunuta'a'e. ¹⁹ E Zuhi'a Boro tuġure haġaidote'e zamaġano, vaġute'ena'a zu nihe vuġa sone'ena'a gauvido. Zu Iuda azaġa nu'a uġuhihi radu, eġe mazao haġai sau'a sau'a haġaido rehano, rinede gauvido. ²⁰ Ebu danazi'uma ġoe'a nidu'a rae furenido, zu hunio ga ane ane neo ihoze ragavido. ²¹ Ebu Iuda azaġa zu Iuda mene azaġa mazao hari tiba hina da'o harame hunido, raena'a, 'Haġai sau'a modadu Badi'a vaġe onamo'i, ebu Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i!

²² Ebu ġiano'i! Vine Zaġoġani'a tuġutuġuhadu, Ierusalem neġa oname'ohe. Rehano e aġu'a, de'ea nagini'a eġe mazao furera'uma. ²³ Eġe'a ragave'ete'e neġaneġano Vine Zaġoġani'a dehene ihi'eta'a'e, 'E'e ġu'ano ohohi'uma, ebu aduġa hidi'uma.' ²⁴ E'e 'ouge ġabonehe modine zuni idaġa rehano, Zuhi'a Boro Iesu'a inirote'e ibiġa oname haugine, zu gauġa haġae haugine manoġa. A'e Badi'a'a manoġa vase ġahunu zini'uma hariġa manoġa rae furene'ete'e.

²⁵ E zae bo'aġano Badi'a'a vase zuhi'azi'uma hariġa harame ragavido. Ġiano'i! Izidi e edeġa, zae nidu'a irahe mene bare horoni'uma.

²⁶ E'ano'o eġe'a izidi 'ada rae furene'ohe. Zae'a ġabone ibiġa daunine zuni, e mene debahi'uma, ²⁷ mazaġa Badi'a'a zae'a haġaoga urate'ete'e ġoe'a nidu'a rae fureno ziniro.

²⁸ E'ano'o ġae ġae'a ġae bare dugu'e'eno'i, zu ekalesia azaġa nidu'a duguze'eno'i! Ze'e Vine Zaġoġani'a 'evorezeo tiro, zae'a ġiaze'enoga radu. Ebu mamoe narine'ete'e teige, Badi'a ekalesia azaġa narizo'i! Ze'e Badi'a'a ubuga ru hina meirote'e azaġa. ²⁹ E edeġa eġe'a muhizite'e enogano, ġuriro haramo vazegħa 'ahoga 'ahogani'a agire ġuniġa teige zae bo'aġano diuġi'uma, ebu ġaboneze manogħa sausaune huni'uma. ³⁰ Zuni zae bo'aġanono'o vazze nu'a iġunadu, huga ġoe'a ve'one ihozi'uma, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze a'uma, zeġe hegotoga veize. ³¹ E'ano'o dugu'e'eno'i! Eġe'a muri uġidu zamaġano madai zu ohere nidu'a nihe vuġa sone'ena'a, zae zae ihozidote'e zamare'eno'i!

³² E izidi za'e Badi'a 'evorao ti'ohe, zu Badi'a ġahunone manogħa ġoe'a zae mazao mode'ohe, danazoga veize. Ebu e'e ġoe'ani'a ibito zini'uma, ebu za'e Badi'a'a inahe meirote'e azaġa nidu'a teite ġahugoneġa manogħa me'uma. ³³ E, zae teite radiunute'e madaġano, monize zu dabuaze veize mene kanaudo. ³⁴ Zae huga edeġa, e 'evorehe aheu 'adi hina gauadu, eġe zu eġe teite rau'ete'e azaġa veize nagini'a ferfe'ete'e hoitido. ³⁵ Ebu ġabonehe nidu'a zamaġano, inare gauadu ġau'a fereze'ete'e azaġa danazido, zae'a ġiane imanoga. Zu Zuhi'a Boro Iesu Ane Hugani'a 'ahige reiro, 'Ġau

vaze mazao ḡahuge'ete'e haḡaiḡa'e vaze mazono'o ma'ete'e haḡaiḡa vitinoga. Ḡahuge'ete'e vazega'e Badi'a'a manoga boro ha'uma.' Za e'e ḡoe'a zamare'eno'i!"

³⁶ Paulo ani ḡoere hauḡirotene, obenaḡa hina tuḡadu zeḡe nidu'a teite Badi'a mazao kuraro. ³⁷⁻³⁸ Ebu ze nidu'a nianadu, 'unuḡano ahaini'ena'a fura'iniro. Ze zamaze are rudaro, mazaḡa Paulo'a zina'a, "Za'e irahe mene bare horoni'uma." reiro 'ahine. Ebu Paulo ḡatine ḡasio ohoni' onamiro.

21

Paulo'a Ierusalemā neḡa onamiro

¹ Eme, Efeso ekalesia boroboro teite uhiu hauḡirotene, ḡasio tiradu Koso 'umuḡa roḡoroḡe onamiro. Ebu baze irarirotene, Rodo 'umuḡa ruhau onamiro, ebu hena Asia haba'ano Patara neḡa ruhau onamiro. ² Ebu e'ea, Foinike haba'a onami'uma ḡasiḡa horonirotene, e'e ḡasiḡano tiradu iḡuniro. ³ Ebu onamo Kupro 'umuḡa haninirotene, eda'e moneono'o ruhau vitanadu, Suria haba'a u'a ruhau onamiro. Ebu Turo neḡano hebetiro, mazaḡa ḡasi'e e'ea tohe runi'uma 'ahine. ⁴ U eme Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a vaḡadu, fura tiba zeḡe teite radiro. Ebu e'e azaḡa, Vine Zaḡoḡani'a ihozadu, Paulo bare bare garariro, raena'a, "Ierusalemā neḡa ago ito'i!" ⁵ Rehano iḡuni'uma madaḡa meirotene, bare 'aune onamiro. E'ano'o Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e inudeze zu enezeta, ḡatife ne ḡutu'aḡano tuḡufi' ovoiro. Ebu e'ea emeḡe nidu'a hesao obenafe hina tuḡadu kuraro. ⁶ Eme zeḡe teite

uhiu hauḡirotene, ḡasio tiriro. U ze'e bare ne onamiro.

⁷ Eme Turo neḡanono'o 'aune ruhau onamo, Tolemaia neḡano hebetiro. A'e emeḡe ruhu ḡonaga. Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa teite matu'otite ḡoeradu mada tiba zeḡe teite radiro.

⁸ Irarirotene, eme odao onamo, Kaisarea neḡano feuriro. Ebu hari manoga haramete'e vazega 'ahoga, niḡa Firifo neo radi' onamiro. Ani'e Ieruselema ekalesia azaḡani'a vase fu'o zu aheu fare (7) inahe meirote'e vazega 'ahoga. ⁹ Ani aboga nogobaḡa ḡazaḡa (4). Ze Badi'a'a ḡoere zenadu rae furenido.

¹⁰ Eme Kaisarea neḡano mada ḡehaḡa 'ai radirotene, Iuda haba'anono'o peroveta vazega 'ahoga niḡa Agabo'a feuri' ovairo. ¹¹ Ani emeḡe vaḡe onaadu, Paulo kiba'i ga bereta meiro, ebu e'e hina ane'a bare 'evo'a zu odaḡa ogoranadu, 'ahige reiro. "Vine Zaḡogani'a 'ahige ra'ohe. 'Kiba'i 'adi vazega'e, Iuda azaḡa Ieruselema neḡano radiu'ete'e'a 'ahige ogoru ti'uma, ebu Iuda mene azaḡa 'evorao ri'ini'uma.'"

¹² E'e igirotene, eme, Paulo teite raudote'e azaḡa zu e'ea radirote'e azaḡani'a "Ieruselema neḡa ago ito'i!" rae Paulo uminiro. ¹³ Rehano Paulo'a raena'a, "Za nougadu niau'ena'a, e zama zorene'ohe? Zuhi'a Boro Iesu niḡa u'ano Ieruselema neḡano ḡu'ano ohohoga idaḡa, zu rudanoga zuni idaḡa. E zamahe haneha." ¹⁴ Eme ani gararo ḡirotene, e'ea modiro, rehano 'Zuhi'a Boro mazao mode'ohe!' rae reiro.

¹⁵ 'Ouge mada nu radirote'e enogano eme, Paulo zu ane teite rau'ete'e azaḡa, tohefe

ruhinadu, Ierusalemā neḡa itiro. ¹⁶ Kaisarea neḡanono'o Zuhi'a Boro tahi'a nu zu eme teite itiro, ebu Ierusalemā neḡano Nasona neo radifine tutufe onamiro. Ani Kupro vazega, zu amahi Zuhi'a Boro tahi'a rae onairo.

Paulo'a Iakobo ḡiani' onamiro

¹⁷ Eme Ierusalemā neḡano feuri' itirotene, Zuhi'a Boro mone azaḡani'a matu'e'ena'a mae ḡihifiro. ¹⁸ Irarirotene, Paulo zu emeḡe nidu'a'e Iakobo ḡiani' onamiro. Ierusalemā ekalesia azaḡa boroboro nidu'a zuni e'ea. ¹⁹ Paulo ani zeḡe teite hide ḡoretite hauḡirote'e enogano, ane gau zamaḡano Badi'a'a Iuda mene azaḡa mazao haḡairote'e haḡaiḡa nidu'a fairu doḡo'ani rae fureno ziniro.

²⁰ Ze e'e igirotene, Badi'a niguniro. Ebu Paulo nina'a, "Nego! Ḡae edeḡa, Iuda azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡani'a 'ai Iesu ni mae ḡihineha, ebu zeḡe nidu'a Mose goro ḡoe'a zu mae ḡihine hune'ohe. ²¹ Ze hariḡo 'ahige igiro. Iuda azaḡa nu'e Iuda mene azaḡa bo'aḡano radiu'ohe. Ḡa'e zeḡe mazao 'ahige haramiro. 'Mose goro ḡoe'a'e modo'i! Ebu eneze guraḡa guraḡa ahiri rana iḡuri ago haḡao'i! Zu Iuda azaḡa ibi'a haḡaiḡa nidu'a modo'i!' ²² Eme nouḡine manoḡa? Ze ḡa'a onaata'a'e ederi'uma. ²³ E'ano'o ḡa'e emeḡe'a ḡeite'e haḡaiḡa haḡao'i! Emeḡe bo'aḡano Badi'a ubumao ḡoere riḡa rae teadu gore modirote'e ohozeḡa ḡazaḡa 'ada. ²⁴ 'Ahi duḡuru Dibu'o Neḡa zamaze onamadu, Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa zeḡe teite haḡao'i! Zu vadinize 'ohanite'e naeḡa ḡae'a feino zeno'i! 'Ougine,

vaze nidu'a ederi'uma, hariḡo igirota'a'e mene huga, rehano ḡa Mose goro ḡoe'a ibiḡano on-ame'ete'e horoni'uma. ²⁵ U Iuda mene azaḡa Iesu mazao fie'eta'a'e, eme, zeḡe'a haḡai'uma haḡaiḡa so'ao mirihadu tuḡuro ziniro, raena'a, 'Ḡuriro badi'aḡa mazao ḡahunu hanate'e ogomuḡa ago ano'i! Zuni 'unuḡano harine runedate'e maniḡa zu ru'e ago ano'i! Ebu vaze 'ahoga ane teite mene hahurate'e vazeḡa teite ibi ago ve'ono'i! ”

²⁶ Irarirotene, Paulo ani vaze ḡazaḡa zamazadu dehera'uma haḡaiḡa zeḡe teite haḡairo. Ebu dibu'o neḡa diuḡadu, zeḡe'a Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa hauḡi'uma madaḡa, zu zeḡe tiba tiba veize nani'a Badi'a dibu'o hatite'e rae fureniro.

Paulo obone tiro

²⁷ Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa haḡae'ete'e furaḡa 'ai nariga hauḡirote'e madaḡano, Iuda azaḡa Asia haba'anono'o onairote'e'a, Dibuo Neḡano Paulo horoniro. Ze vaze ḡuḡuvaḡa nidu'a tutuze harae iḡunadu, Paulo obone tiro. ²⁸ Ebu ḡihau ḡoere'ena'a, “Isaraela azaḡa, danafo'i! Vaze 'adi'e haba'a haba'ano vavezaze ihoze'ena'a 'ahige ra'ohe. 'Isaraela azaḡa haḡaio ago onamo'i, zu Mose goro ḡoe'a modo'i! Ebu Dibuo Neḡa rae sausaune'ohe. Zu emeḡe Dibuo Neḡano Giriki azaḡa tutuze zouzadu, haba zaḡoḡa 'adi sausaune'ohe.” ²⁹ Ze 'ouge reirota'a'e, ibite Efeso vazeḡa Torofimo'e Paulo teite Ierusalem neḡano raunute'e horoniro. Ebu ze 'ane Dibuo Neḡa zamaḡano tutune zouniro rae zamariro.

³⁰ Ebu Ierusalemā ne azaḡa nidu'a harae ḡunuḡuniro, ebu vaze nidu'a dudu'ohadu, Paulo obone teadu, Dibu'o Neḡanono'o ahase buniro. Ebu ibihetaḡa nidu'a 'ai zogone hararo. ³¹ Nariga mau rune'ete'e zamaḡano, hariḡani'a Roma uti vazeḡa boro mazao bua' onamiro, raena'a, “Ierusalemā ne nidu'a hara'a iri'aveha.” ³² Ebu ani zogone uti azaḡa ibito zini'ete'e zu uti azaḡa zamazadu vaze ḡuḡuvaḡa u'a dure ovoiro. Harairote'e azaḡani'a uti vazeḡa boro tahi'aḡeta onaoga horozitene, Paulo 'ai mene bouniro.

³³ Uti vazeḡa boro'a aradu Paulo obone tiro, ebu tahi'aḡa tuḡuzadu auri adiriḡa aheu hina batuniro. Ebu ḡadimu'ena'a, “Adi iniu? Ani nagini haḡaeha?” reiro. ³⁴ Ebu vazevaze'a ḡuḡuva ḡunuḡano ane ane edeḡano ḡoere iḡuniro. Uti vazeḡa boro ani, hara boro 'ahine, nagini u'ano 'ouge'eta'a'e ederoga mene idararo. E'ano'o tahi'aḡa zina'a, “Vaze 'adi uti azaḡa radone neḡa tutune onamo'i!” reiro. ³⁵ Ze tutune onamoo, ne ḡora'aḡano reirotene, vaze ḡuḡuvaḡani'a naenaono'o bounihi reiro 'ahine, ani 'ai herate ḡihiniro. ³⁶ Mazaḡa vaze ḡuḡuvaḡani'a ani hegote harae'ena'a, “Mau runo'i! Mau runo'i!” reiro.

Paulo'a vaze ḡuḡuvaḡa mazao ḡoeriro

³⁷ Paulo ani, uti azaḡa radone neḡano nariga tutune zounihi ra'enogano, ani'a uti vazeḡa boro uminiro, raena'a, “E ḡoere nu ḡeine idaḡa hehe?” Ebu uti vazeḡa boro'a zaḡuzaḡau'ena'a, “'Ahi ḡa Giriki ḡoe'a edeḡa hehe?” rae ḡadimaro. ³⁸ “Ḡa'e, Izipi vazeḡa ibite Roma gavamani teite

utitihira radu, gorugoru azaḡa maḡa boro ḡazaḡa (4000) haba boha'a tutuze onamirote'e vazeḡa hehe?"

³⁹ Ebu Paulo'a naenaenina'a, "Mene, e'e Iuda vazeḡa. Nehe niḡa Taso, Kilikia haba'a zamaḡano ne boro. E vaze ḡuḡuvaḡa 'adi ḡorezoga rae umi'e'ohe." ⁴⁰ Ebu uti vazeḡa boro'a ḡoe'a mae ḡihinirotene, Paulo ani ḡora'ao edanadu, vaze'a mene haraoga rae 'evo'a mae ḡihiniro. Ebu hara'a dauḡe hunirotene, Paulo'a Heberu* ḡoe'ano ḡoreziro.

22

¹ Paulo'a raena'a, 'ahige reiro. "Nego nabudi, eḡe'a izidi 'aha eḡe moneo zae mazao ḡoere'ete'e ego'i!" ² Ani'a Heberu ḡoe'ano zeḡe mazao ḡoerirote'e igirotene, ze sifu hune radiro. Ebu ani raena'a,

³ "E'e Iuda vazeḡa. Kilikia haba'ano Taso neḡano fureraro, ebu Ierusalem neḡano bororaro. Ebu Gamaliela 'u'uḡano diuḡadu, vouḡafe goro ḡoe'a riḡa huneo ihohido, ebu Badi'a veize inarido, izidi zae'a haḡae'ete'e teige. ⁴ Ebu Zuhi'a Boro ibi azaḡa sausauido. Nu'e zimi ruzido. Ohoze zu roḡae batuzadu, ḡu'a neḡano ohozido. ⁵ Dibuo hau'ete'e ḡihi'aḡa zu Iuda kanisoro azaḡa zuni eḡe'a 'ada ra'eta'a'e hube rae re'uma. Mazaḡa ze Iuda azaḡa Damaseko neḡano radiu'ete'e veize miriho ḡoe'a tiro. Miriho ḡoe'a e'e eḡe'a madu Damaseko neḡa onamiro, e'ea Zuhi'a Boro ibio oname'ete'e azaḡa oboze teadu,

* **21:40** Heberu ḡoe'a'e Iuda azaḡani'a ḡoere'ete'e ḡoe'a niḡa.

Ierusalemā neġa tutuze onaadu, aduga zenoga veize.

⁶ Damaseko neġa haniti' onamirotene, madai nemaġano, eġe rana agaġa bagaġani'a adure-ono'o tabara agara' ovairo. ⁷ E'e rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo, Saulo! Ġa nougadu eġe sausauhe'ohe?' ⁸ E ġadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ġa iniu?' reiro. Ane'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, Nazareta neġa vazeġa.' rae reiro. 'Ġae'a sausauhe'ete'e vazeġa.' ⁹ U ġatihe onamirote'e azaġa'e agaġa horoniro rehano, ġorehirota'a'e mene igiro.

¹⁰ Ebu eġe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, e nagini haġaine manōġa?' Ani'a raena'a, 'Iġunadu, Damaseko neġa onamo'i! E'ea eġe'a ġanirote'e gauġa nidu'a iho'i'uma.' ¹¹ Ebu e'e, agaġa boro'a ubumahe 'uiro 'ahine, ehamanoga mene idararo. E'ano'o ġatihe'ete'e azaġani'a tutuhe, abihe'ena'a Damaseko neġa onamiro.

¹² E'ea vaze 'ahoga, niġa Anania'a radiudo. Ani'e goro ġoe'a ibiġano da'o onamido, ebu Iuda azaġa Damaseko neġano radiu'ete'e'a nidu'a, ani'e vaze manōġa taugi reiro. ¹³ Ani onaadu, eġe genaġano edaro, ebu raena'a, 'Saulo, nego! Bare fairu ehamano'i!' E'ebu'u zogone Anania horonoga idararo.

¹⁴ Ebu Anania'a raena'a, 'Vouġafe Badi'a'a ġa mae avo tiro, ane zama ederoga veize, zu Iesu, Vaze duduġa horonoga veize, ebu ani hebeono'o agoġa egoga veize. ¹⁵ Mazaġa Zuhi'a Boro veize ġa'a horonirote'e zu igirote'e ġauġa vaze nidu'a mazao rae fureni'uma. ¹⁶ E'ano'o ġa ago zamare 'ada'ado'i? Iġuno'i! Iesu Keriso

niġano kuranadu bapatizo mo'i, ebu haġaiġo sau'a vuzu'e modo'i!

¹⁷ Ierusalemā neġa bare erirote'e enogano, dibu'o neġano kurarote'e zamaġano, iġunu'ete'e teigiġo. ¹⁸ Ebu Zuhi'a Boro'a ġorehoga horoniro. Ani raena'a, 'Ġariho'i! Ierusalemā neġanono'o zogone iġuno'i! Mazaġa ġae'a eġe hari rae furene'eta'a'e, Ierusalemā azaġani'a mene mae ġihini'uma'

¹⁹ Rehano eġe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, eġe'a Iuda azaġa kuru neġa nidu'a onamadu, ġae mazao fie'ete'e azaġa madu ġu'a neġano ohozido zu bouzidota'a'e, zeġe edeġa. ²⁰ Ebu ġae hari rae furenidote'e vazēġa, Stefano mau runirote'e zamaġano, eġe zu zeġe teite zamahe tibunadu, e'ea edau radiġo. Ebu Stefano mau runirote'e azaġa'e dabuaze fui'e tiro. E'e dabuaġa'e eġe'a taufe radiġo.'

²¹ Rehano Zuhi'a Boro'a ihina'a, 'Onamo'i! Mazaġa eġe'a Iuda mene azaġa, haba faġano radiu'ete'e mazao tuġu'i'uma.' ”

²² Vaze ġuġuvaġani'e igi onao, Paulo'a ġoere e'e reirote'e igirotene, ze harae iġuniġo, raena'a, “'Uguġa vazēġa'e mau runo'i! Ani'e ġabode radoga mene idaġa.” ²³ Ze dabuaze feune ġihine'ena'a zu raha mae feune'ena'a harae ġunuġuniġo.

Paulo'e Roma mone vazēġa

²⁴ Roma uti vazēġa boro'a uti azaġa zeadu, Paulo'e uti azaġa radone neġano mae zouniro. Ebu hariġa rae furenoga veize “Masino'i!” rae ziro. Ani'e nougadu vase ġuġuvaġani'a ane

mazao maḡune harae'ete'e ederihi reiro. ²⁵ Uti azaḡani'a Paulo masinoga rae, 'evo'a hutube 'eine utirotene, Paulo'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazega e'ea edau'ete'e nina'a, 'ahige reiro. “E'e Roma mone vazega rehano, kotao 'ize mene ohohogano masihihi ra'ohe. A'e Roma gorogano idaḡa hehe?”

²⁶ Ibito zini'ete'e vazega e'e igirotene, uti vazega boro vaḡe onamadu niro, raena'a, “Vaze 'adi'e Roma mone vazega. Ḡa nougi'uma?”

²⁷ Uti vazega boro'a Paulo vaḡe onamadu ḡadiniro, raena'a, “Eho'i! Ḡa Roma mone vazega hehe?” Paulo'a “O'e” rae reiro.

²⁸ Ebu uti vazega boro'a raena'a, “E'e Roma mone rouga veize moni boro modiro.” Paulo'a naenaenina'a, “E'e furerarote'eano'o onao izidi, Roma mone vazega.”

²⁹ E'ano'o Paulo masinadu ḡadimu vaḡihi reirote'e azaḡani'e, ane mazaono'o zogone ie vaḡiniro. Ebu uti vazega boro ani, Paulo'e Roma mone ra'ete'e igirotene, ḡigaroniro, mazaḡa Roma mone vazega obone tiro 'ahine.

Paulo'a kanisoro azaḡa nu'onu'o zamaḡano ḡoeriro

³⁰ Irarirotene, uti vazega boro ani, Iuda azaḡa'e nougaḡu Paulo mazao maḡunirote'e huga ederihi reiro. E'ano'o Paulo'e adiri mae bu-tiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu kanisoro azaḡa nidu'a nu'oziro. Ebu Paulo tutune onaadu, zeḡe zamao mae ohoniro.

23

¹ Paulo ani kanisoro azaḡa ḡiaze hune'ena'a, 'ahige reiro. “Nego nabudi, e'e Badi'a ubumao zamahe duduḡa hanadu, nagini nagana haḡae onainu.” ² E'e igirotene, dibu'ao hau'ete'e ḡihi'aḡa, niḡa Anani'a'a Paulo babaḡano edau'ete'e azaḡa zina'a, “Hebe 'ue fa'ono'i!” reiro. ³ 'Ouge reirotene, Paulo'a nina'a, “Ḡa, sau'aḡo 'u'uru touga raduni feni 'uruḡa hina fenine'ete'e biriḡa heuḡa! Badi'a'a fa'o'i'uma. Ḡa e'ea ehoradu, goro ḡoe'a ibiḡano aduga ini'uma ra'ohe. Rehano ḡa'e goro ḡoe'a vari'e'ena'a, 'Paulo fa'ono'i!' ra'ohe.”

⁴ Paulo uhiḡano edaunute'e azaḡani'a, Paulo nina'a 'ahige reiro. “Dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa'e Badi'a'a ohoniro rehano, ḡoere sau'a hina ni sausaune'e hehe?”

⁵ Paulo'a naenaenina'a, “Nego nabudi, e aḡu'a, ani'e dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa. E ve'oreha, mazaḡa buka zaḡoḡano 'ahige touga. 'Zae zuhi'azi'ete'e vazeḡa'e ḡoere sau'a ago no'i!”

⁶ Ebu Paulo ani, Sadukea zu Farisea azaḡani'a nu'onu'o zamaḡano radiu'ete'e horozirotene, zeḡe bo'aḡano ḡoere ḡiharo, raena'a, “Nego nabudi, e'e Farisea vazeḡa, zu Farisea vazeḡa ubuga. E'e, rune vazeḡani'a bare ḡabodite'e zamare guhine'ete'e u'ano kota 'ada edau'ohe.”

⁷ 'Ouge reirotene, Farisea azaḡa zu Sadukea azaḡani'a ta'iro titiro, ebu nu'onu'o azaḡa nidu'a naena'e edaro.

⁸ Sadukea azaḡa'e 'ahige rae ra'ohe. Rune vazeḡa'e mene bare ḡabodi'uma, zu vaze'e viga

o'o'a, ebu tuḡure viga zuni o'o'a ra'ohe. U Farisea azaḡa'e e'e nidu'a mae ḡihine'ohe.

⁹ Ebu hara'a ufeta hune bororaro. E'e zamaḡano, goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu'e Farisea azaḡa. Zeḡe'a edanadu, riḡa ta'iriro, raena'a, “Vaze 'adi mazao'e sau'a 'ahoga o'o'a. Nougine, vine 'ahoga ga tuḡure viga 'ahogani'a ḡoreniro gaogi.” ¹⁰ Ta'iroze'a ufeta bororotene, Paulo'e Iuda azaḡani'a hutube oname onaido. E'ano'o uti vazega boro ani, Paulo sausauni'uma rae rihanadu, uti azaḡa zina'a, “Ovoradu, nu'onu'o azaḡa mazaono'o Paulo riḡa mae vaḡino'i, ebu uti azaḡa radone neḡano bare mae zouno'i!” reiro.

¹¹ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro'a Paulo uhiḡano edanadu niro, raena'a, “Inare rado'i! Ḡae'a Ierusalem a neḡano eḡe hari rae furenrote'e teige, Roma neḡano zuni rae fureniuma”

Iuda azaḡa nu'a Paulo matihi rae neneḡaniro

¹² Irarerotene, Iuda azaḡa nu'a nu'oranadu, Paulo matihi rae sifu neneḡaniro, ebu Paulo ma'udu'u oga'uma ga gagi'uma raena'a, ḡoere riḡa gore ti modiro. ¹³ 'Ouge gore ti modirote'e azaḡa'e, ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga. ¹⁴ Ze dibu'o hau'ete'e boroboro zu vaze boroboro vaḡe onaadu ziro, raena'a, “Eme ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Mene oga'uma onamo Paulo ma'udu'u. ¹⁵ E'ano'o za zu kanisoro azaḡa'e uti vazega boro uminine idaḡa hehe, zae mazao Paulo bare tuḡunoga? Za so'e faifairu bare ḡadini'uma ro'i! 'Ougine ani 'ize 'izema feurogano ibio ma'uma.”

¹⁶ Rehano Paulo ezeḡa ubugani'a Paulo ganato hau'ete'e hariḡa igiro. E'ano'o Roma uti azaḡa radone neḡa onamadu Paulo niro.

¹⁷ E'ano'o Paulo'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazegā 'ahoga hune onaadu niro, raena'a, "Tahi'a 'adi, uti vazegā boro vaḡe tutune onamine idaḡa hehe? Ani hari 'ahoga rae fureno hatihi ra'ohe." ¹⁸ E'ano'o tahi'a e'e uti vazegā boro vaḡe tutune onamiro.

Uti azaḡa ibito zini'ete'e'a, boro nina'a, "Ḡu'ano radiu'ete'e vazegā, Paulo'a huhe onamadu umideha. 'Tahi'a 'adi uti vazegā boro vaḡe tutune onamo'i!' raha. Mazaḡa ani'e hari 'ahoga rae fureno ḡanihi ra'ohe."

¹⁹ Uti vazegā boro'a tahi'a e'e genaḡa abine onamadu ḡadiniro, raena'a, "Ḡa nagini ihihi ra'ohe?" ²⁰ Ani'a nina'a, "Iuda azaḡani'a ḡoere idanadu, ohoḡore Paulo'e Kanisoro azaḡa mazao tutune onamoga rae umi'i'uma ra'ohe. Ze'e so'e Paulo faifairu bare ḡadinihi re'uma. ²¹ E'ano'o ḡoereze ago ego'i. Mazaḡa ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga azaḡani'a ibio ganate radi'uma. Ze'e ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Ze mene oga'uma ḡa mene gagi'uma onamo Paulo ma'uma. Izidi 'adi zamaḡano, ze'e ḡa ḡoere guhine'ohe."

²² Uti vazegā boro'a nina'a, "Ḡa'a ihohi' arate'e moneo, vase 'ahoga ago no'i!" Ebu tuḡune onamiro.

Paulo Kaisarea neḡano tuḡuniro

²³ Ebu uti vazegā boro'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazegā aheu huze onaadu ziro, raena'a,

'Uti azaḡa maḡa aheu (200) huze nu'ozo'i, ebu veine hina utite'ete'e azaḡa maḡa aheu (200) zu hosi ranaono'o utite'ete'e azaḡa ḡae fu'o zu aheu fare gaubanana (70) huze nu'ozo'i! Ebu izidi ohere 9 koroko zamaḡano iḡunadu, Kaisarea neḡa ovoro'i! ²⁴ Paulo veize hosi nu mo'i, ebu gavana vazēḡa Feliki vaḡe fairu tutune onamo'i!'

²⁵ Uti vazēḡa boro ani, gavana vazēḡa veize miriho ḡoe'a tiro, raena'a,

²⁶ 'Eḡe Klaudia Lusia'a, ḡihi'a vazēḡa manoḡa, gavana vazēḡa Feliki mazao manoḡa tauḡi ra'ohe. ²⁷ Vaze 'ahi'e Iuda azaḡani'a obone teadu matihi reiro, rehano eḡe'a uti azaḡa nu teite onamadu, Iuda azaḡa mazaono'o mae vaḡiniro, mazaḡa ani Roma mone vazēḡa rae reirote'e igiro 'ahine. ²⁸ Ebu e'e nagini u'ano Iuda azaḡani'a maḡunirote'e ederihī radu, Kanisoro azaḡa nu'onu'o zamao vase 'ahi ohoniro. ²⁹ Ebu eḡe'a ederirota'a'e, ani'a Iuda azaḡa goro ḡoe'a vari'irote'e u'ano maḡuniro. 'Uguḡa haḡaiḡa'e ḡu'ano mene ohoni'uma, zu runeo mene tuḡuni'uma ḡauḡa. ³⁰ E izidi Iuda azaḡani'a ani matihi rae neneḡanirote'e ega 'ahine, ḡae vaḡe zogone tuḡune'ohe. Ebu Iuda azaḡa zuni zeha, zeḡe zu ḡae vaḡe ovamadu, ḡae zamao ani'a haḡairote'e haḡaiḡa rae furenoga veize.”

³¹ E'ano'o e'e ohe'ano uti azaḡa ze, zirote'e idunaḡano, Paulo tutune ovoadu, Antipatri neḡano onamiro. ³² Irarirotene, hosi ranaono'o utite'ete'e azaḡani'a da'o Paulo tutune Kaisarea neḡa ovoiro. U uti azaḡa odao onamirota'a'e, Ierusalemā neḡa bare itiro. ³³ Uti azaḡa

hosi ranaono'o utite'ete'e'a Kaisarea neġano feurirotene, gavana vazegā Feliki miriho goe'a haro, ebu Paulo ani 'evorao tiro. ³⁴ Ebu gavana vazegani'a miriho e'e me'odiro, ebu Paulo ġadiniro, raena'a, “Ġa no'e vazegā?” Paulo'a, “Kilikia haba'a” reirotene, ³⁵ gavana vazegani'a raena'a, “Ġae 'utirote'e azaġani'a feuri'udu'u, ġae'a nagini haġainute'e goe'a igi'uma.” reiro. Ebu uti azaġa zina'a, “Paulo'e Kini Heroda* ne, ane ġabogano ogorarote'e neġano ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'!” reiro.

24

Feliki'a Paulo kotaniro

¹ Mada fu'o enogano, dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa, niġa Anania'a, vase boroboro nu zu Roma goroġa edegā vazegā, niġa Teretulo teite Kaisarea neġa ovairo. Ebu ze gavana vazegā mazao Paulo haġai rae fureniro. ² Paulo hune zounirotene, Teretulo'a gavana vazegā mazao 'ute'ena'a haġaiġa rae fureniro, raena'a, “Feliki, ġihi'a hune vazegā, ġae u'ano eme uniho manoġa faġa maha, zu ġae edegā u'ano habafe zamaġano'e ġauġani'a manoreha. ³ Eme ġae haġai manoġa nidu'a u'ano matu'e rudau'ohe. ⁴ Rehano madaġo'a haugite'e veize eġe ġoere tahiġa ge egoga umi'e'ohe.

⁵ Vaze 'adi'e emeġe'a ġiane'etene, haġai sau'a haġaadu, haba nidu'a zamaġano Iuda azaġa tutuzadu harae ġunuġune'ohe, zu Nazareta rae

* **23:35** Heroda 'adi'e 'Herod the Great'. Mataio 2:1-22, Luka 1:5

huze'ete'e azaḡa ibito zini'ohe. ⁶ Ebu Badi'a dibu'o neḡa zuni sausaunihi reiro. E'ano'o eme obone tiro. [Ebu eme Iuda azaḡa goro ḡoe'a hina kotanoga uratiro. ⁷ Rehano uti vazēḡa boro, Lusia'a onaadu emeḡe 'evoraono'o riḡa mae vaḡiniro, ⁸ ebu ani 'ute'ete'e azaḡa zina'a, 'Feliki vaḡe onamo'i!' reiro.] Ḡae ḡatana'a ane ḡadinine, emeḡe'a ḡae mazao 'utata'a'e nidu'a ḡoere huga rae zamari'uma.” ⁹ Iuda azaḡa zuni Teretulo ḡoere atone'ena'a “Ani'a ḡoerata'a'e ḡoere huga” rae reiro.

¹⁰ Ebu gavana vazēḡani'e Paulo'a ḡoeroga veize vadini hina ta'oro harotene, Paulo'a ḡoere iḡuniro, raena'a,

“E edeḡa, ḡa muri ḡehaḡa Iuda azaḡa kotazin-uta'a'e. E'ebano'o e'e matu'uheta, ḡae ubumao eḡe none ḡoe'a rae furene'ohe.

¹¹ E, mada gaubanana zu aheu fare (12) onamirote'ea, Badi'a kurano hanoga veize Ierusalemna neḡa itiro. Ḡae'a ḡadimu vaḡine, e'e hariḡa zogone ederi'uma. ¹² E'e dibu'o neḡa zamaḡano vaze teite mene ta'iro titido, ga Iuda azaḡa kuru neḡa zamaḡano ga Ierusalemna neḡa zamaḡano vaze ḡuḡuvaḡa mene tutuze harae tauḡitaḡido. E zeḡe ubumao 'uguḡa haḡaiḡa mene haḡaido. ¹³ Zu zeḡe'a izidi rae furenate'e haḡaiḡa horonirote'e vazēḡa o'o'a. E'ano'o ḡoereze mae ḡihinoga mene idaḡa. ¹⁴ Rehano e 'adi rae furene'ohe. E ibi 'ahoga, zeḡe'a ve'oḡa ra'ete'e ibiḡano emeḡe vouḡa Badi'a kurano hau'ohe, ebu Mose goro ḡoe'a zu peroveta azaḡani'a tirote'e ḡoe'a nidu'a mae ḡihine'ohe.

¹⁵ Ebu ze'e, vase manoġa zu sau'a nidu'ani'a runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e madaġa zamare'ena'a, guhine'ohe. Ebu eġe zuni e'e guhine'ohe. ¹⁶ E'ano'o iġaiġa Badi'a zu vase ubumao zamahe'e deheġano radoga veize haġai manoġa haġae hune'ohe.

¹⁷ E muri nu haba 'ahoga 'ahogano radiunute'e enogano, bare Ierusalem a neġa itiro, Iuda azaġa danaze moni zenoga veize, zu Badi'a dibu'o hanoga veize. ¹⁸ E dehehe'ete'e haġaiġa hauġadu dibu'o neġano dibu'o hau radiu'enogano, Iuda azaġani'a horohiro. E'e zamaġano eġe uhigano'e vase ġuġuvaġani o'o'a zu harae tauġitaugoga zu o'o'a. ¹⁹ E'e zamaġano Iuda azaġa Asia haba'ano'o onairota'a zuni e'ea radiro. Eġe'a haġai sau'a haġairo rae reifone, zeġe'a on-aadu ġae mazao e'e rae furenifo. ²⁰ Ga Iuda kanisoro azaġa nu'onu'o zamao mae ohohadu ġadihirote'e zamaġano, nagi haġai sau'a eġe mazao horonirote'e, Iuda azaġa 'ada'a rae furenine manoġa. ²¹ Eġe mazao'e ġoere 'adi da'o. Eġe'a zeġe bo'aġano edaunute'e zamaġano ġihau ġoeriro, raena'a, 'E, vase'e runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e ġoe'a mae ġihine'ete'e u'ano kotahe'ohe.' reiro."

²² Feliki ani, e'e ibiġa moneo fairu ederoga 'ahine, kotaġa 'uadu, 'ahige rae ġoeriro. "Uti vazegā boro, Lusija'a ovai'udu'u, ġoere ġonaga rae furenima." ²³ Ebu Feliki'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazegā nina'a, "Paulo'e ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'i, rehano ibi-hetaġa'e ago 'ufuno'i, zu vase'a dananoga ago gararo'i!" reiro.

²⁴ Mada nu ġarugano, Feliki ani inugeita onairo. Inuga niġa Dunisila. Ani'e Iuda roġaeġa. Ze uti azaġa zeadu, Paulo zamahu onairo. Ebu Keriso Iesu mazao fie'ete'e hariġa Paulo mazono'o igiro. ²⁵ Paulo'a haġai duduġa, zu zama rinede'ete'e, zu mada ġonagano Badi'a'a vase kotazi'uma hariġa rae furenrotene, Feliki ani ġiġaronadu niro, raena'a, “Ai e'e da'o. Onamo'! Mada manoġa horonine, bare huġadi'uma.” reiro. ²⁶ Feliki'a 'ougirota'a'e, Paulo'a moni nu zuni hanoga rae zamariro. E'ano'o ġae ġehaġa Paulo hune onaadu, ane teite ġoerido.

²⁷ Muri aheu meirotene, Porokio Festo'a Feliki iġu'a meiro. Rehano Feliki ani, Iuda azaġa zama'a manoroga veize Paulo'e ġu'ano modiro.

25

Paulo'e Roma zuhi'aġani'a kotanoga reiro

¹ Festo ani, gavana vazeġa rouga radu Kaisarea neġano feuradu, mada uġidu meirotene, Ieruselema neġa itiro. ² E'ea dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaġa ibito zini'ete'e azaġani'a onaadu, ani mazao Paulo 'ute'ete'e ġoe'a rae fureniro. Ebu uminiro, raena'a, ³ “Eme ura haġaofine idaġa hehe, Paulo Ieruselema neġa bare tutune eroga veize?” Ze ura ibio ganatadu, Paulo matihi rae neneġaniro. ⁴ Rehano Festo'a naenaezina'a, “Paulo ani Kaisarea neġano obone ti radiu'ohe, ebu eġe zuni nariga e'e bare ovoe'ohe. ⁵ Zae vase boroboro nu zuni eġe teite ovao'! Ebu Paulo'a haġai sau'a haġairo ro'idene, e'ea e'e hariġa rae fureno'!”

⁶ Festo ani, Ierusalemā neḡano mada fu'o zu uḡidu fare (8) ga gaubanana (10) bare radiunutene, Kaisarea neḡa ovoiro. Irarirotene, Festo'e kota haba'ano ehoriro. Ebu Uti azaḡa zeadu, Paulo zamahu zouniro. ⁷ Paulo'a diuḡirotene, Ierusalemā neḡanono'o ovairote'e azaḡani'a ḡeḡemaḡe edanadu, Paulo 'ute'ete'e ḡoe'a aduga ḡehaḡa ri'iniro. Rehano Paulo'a 'ouge haḡaoga horonirote'e vazega o'o'a. E'ano'o e'e hariḡani'e huga rae rougani'e mene idararo.

⁸ Ebu Paulo'a ane mone ḡoe'a rae fureniro, raena'a, “E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a mene vari'iro, zu dibu'o neḡa sausaune'ete'e haḡaiḡa mene haḡairo, zu Roma goro ḡoe'a mene vari'iro.” ⁹ Ebu Festo'e, Iuda azaḡa zama'a manoroga veize, Paulo ḡadiniro, raena'a, “Ḡa'e Ierusalemā neḡa itadu, kota 'adi'e eḡe'a e'ea kota'oga urate'e hehe?”

¹⁰ Paulo'a naenaenina'a, “E'e Roma azaḡa kotao edau'ohe. E'ano'o Roma azaḡa kotao kotahine manoga. Ḡa'e hubehune edega, e'a Iuda azaḡa mazao haḡai sau'a mene haḡaidota'a'e. ¹¹ Eḡe haḡai sau'a u'ano uḡuhi'uma ro'idene, e'e rudanoga idaḡa. Rehano Iuda azaḡa 'ada'a rae furen'ete'e ḡoe'a'e mene huga ro'idene, vase 'ahogani'a uḡuhoga veize zeḡe 'evorao ri'ihoga'e mene idaḡa. E'e Roma zuhi'aḡani'a kotahoga urate'ohe.” ¹² Festo ani, ane'a danane'ete'e azaḡa ḡadizirote'e enogano, Paulo 'ahige niro. “Ḡa'e Roma zuhi'aḡani'a kota'oga urateha. E'ano'o ḡa'e Roma zuhi'aḡa vaḡe onami'uma.”

Festo'a kini Agripa teite ġo'aniro

¹³ Mada nu engano, Kini Agripa zu ezeġa, niġa Berenike'a Kaisarea neġa onairo, matu'u ġoe'a Festo hanoga veize. ¹⁴ Ze Festo teite mada ġehaġa radiunu 'ahine, Festo'a Paulo hariġa Agripa me'odo haro, raena'a, “Feliki'a 'adama vase 'ahoga ġu'ano ohone modiro.” reiro. ¹⁵ “Eġe'a Ierusalemne neġa itirotene, dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaġa boroboro'a onaadu Paulo 'utiro, ebu eġe'a kota ġonaga ġoe'a ro'i rae umidiro, runeo tuġunoga veize.

¹⁶ E'ano'o e 'ahige rae ziro. 'Roma goroġa'e 'ahiguġa. Kota zamaġano'e vase 'ahoga 'utine, vase a'a'e ge 'ute'ete'e azaġa zamao edanadu ane mone ġoe'a rae fureniuma. E'e ġaruganobu'u ġonaga ġoe'a rae furenadu, zeġe 'evorao ri'ini'uma.' ¹⁷ E'ano'o zeġe'a eġe teite Kaisarea neġa ovairotene, madaġa mene fanediro. Rehano irarirotene, e kota haba'ano ehoriro. Ebu uti azaġa zeadu e'e vazeġa zamahu zouniro. ¹⁸ Ane 'utirote'e azaġani'a ġoe'a rae furenirotene, eġe'a zamarirote'e haġaiġa sau'a nu'e mene rae fureniro. ¹⁹ Rehano ze'e, zeġe Badi'a mazao fie'ete'e haġaiġa moneo, zu vase 'ahoga, niġa Iesu, ani rudaro rehano 'ize ġaboga rae, Paulo'a ra'ete'e hariġa rae fureniro. ²⁰ E'e aġu'a e nouge nouge ġoeri'uma'e. E'ano'o Paulo ġadiniro, ani urate'e ga, Ierusalemne neġa itadu e'ea kotanoga. ²¹ Rehano Paulo ura'e Kaisarea neġano radadu Roma zuhi'aġani'a kotanoga uratiro. E'ano'o uti azaġa zina'a, 'Paulo'e ġu'ano ohone rado'i! Onamoo madaġa meine, Roma zuhi'aġa mazao tuġuni'uma' reiro.”

²² Ebu Agripa'a Festo nina'a, “Eġe ġatana zuni ane ġoere igihi.” reirotene, Festo'a nina'a, “Ġa ohogoru'u igi'uma.” reiro.

Paulo'a Kini Agripa zamao ane mone ġoe'a rae fureniro

²³ Irarirotene, Agripa ani Berenike-ne, dabua manoġa rohorohoġeita haġaadu, nu'onu'o neġa diuġiro. Ebu uti azaġa boroboro zu Kaisarea neġa azaġa boroboro zuni diuġiro. Ebu Festo'a uti azaġa zeadu Paulo zamahu zouniro. ²⁴ Ebu Festo'a raena'a, “Kini Agripa zu 'ahi onaate'e azaġa nidu'a, vazegā 'adi'e'e. Ierusalemā neġano zu Kaisarea neġano Iuda azaġani'a raena'a, 'Ġabode radoga mene idaġa.' rae tatara'ete'e vazegā. ²⁵ E'a ani ġoere abitirotene, runeo tuġuni'uma haġaiġa mene horoniro. Rehano ani ura'e, Roma zuhi'aġani'a kotanoga uratiro 'ahine, Roma zuhi'aġa mazao tuġuni'uma ra'ohe. ²⁶ Rehano e'e Roma zuhi'aġa veize nouge rae mirihi'uma? Mazaġa ani, haġai sau'a 'ahoga mene haġairo. E'ano'o Kini Agripa ġae hune zamao zuni zae nidu'a zamao tutune onaeha, zae'a Paulo ġadinadu eġe'a mirihite'e ġoe'a ederoga veize. ²⁷ Mazaġa eġe'a zamare'etene, ġu'a vazegā Roma zuhi'aġa mazao tuġune'ete'e zamaġano, 'ute'ete'e ġoe'a mene mirihoga'e mene idaġa.”

26

¹ Ebu Agripa'a Paulo niro, raena'a, “Ġae moneo ġoero'i!”

E'ano'o Paulo ani 'evo'a mae ġihinadu, ġoere iġuniro. ² “Kini Agripa, e'e izidi matu'e'ohe, mazaġa e Iuda azaġani'a ġoere aduga nidu'a eġe rana ri'ine'ete'e u'ano, eġe noneo ġoere'e 'ahine. ³ Ġae edeġa, Iuda azaġa haġai zuni zeġe'a ta'irotite'ete'e ġoe'a. E'ano'o e umi'e'ohe. Eġe ġoere 'adi fairu iġi onamo'i ġonaga!

⁴ Iuda azaġa zeġe nidu'a edeġa, eġe'a kobe'anono'o nouge radiunuta'a'e, Iuda azaġa bo'aġano ebu Ierusalemā neġano. ⁵ Ze, ġabonehe ġadaheġanono'o edeġa 'ahine, ze'a uratine e'e Farisea vazēġa rae re'uma zu idaġa. Farisea azaġa'e Iuda azaġa goro ġoe'a faifaine haġae'ete'e azaġa. ⁶ Ebu izidi e'e, Badi'a'a emeġe vouġa mazao rae tirote'e ġoe'ani'a hudanoga guhine'ete'e u'ano kotahe'ohe. ⁷ Emeġe iduhu gaubanana zu aheu fare'e (12), e'e ġoe'ani'a hudanoga radu guhine'ohe. Ze ohere zu madai Badi'a tuġure inare haġae'ohe. Kini vazēġa! E'e, e'e ġoe'a guhine'ete'e u'ano, Iuda azaġani'a eġe rana ġoere aduga ri'ine'ohe. ⁸ Za nu'e nouga'ahi Badi'a'a rune azaġa bare ġabozi'uma ra'ete'e ġoe'a mene mae ġihine'ohe?

⁹ Eġe zuni ibite 'ahige zamariro. Nazareta neġa vazēġa, Iesu niġa 'u'uoga veize inare gauine manōġa rae zamariro. ¹⁰ E 'uguġa haġaiġa Ierusalemā neġano haġairo. Ebu Dibu'o hau'ete'e boroboro niġano, Zuhi'a Boro mone azaġa ġehaġa ġu'ano ohoziro, zu zimi ruzihi reirotene, e'e ġoe'a mae ġihiniro. ¹¹ Ebu Iuda azaġa kuru neġa nidu'a diuġadu, 'Bouzo'i!' reiro. Ebu bouze'ena'a, 'Iesu niġa sausaune ġoero'i!'

rae tatariro. Zuni e maḡune rudaro 'ahine, haba faḡano neḡa 'ahoga 'ahoga onamadu, Zuhi'a Boro mone azaḡa vaḡadu sausauziro.

¹² Mada 'ahogano e'e 'ougihi radu, dibu'o hau'ete'e boroboro niḡano zu ḡoereze odohadu, Damaseko neḡa onamiro. ¹³ Kini vazēḡa! Madai nemaḡano e'e ibiḡano onamirote'ea, e adureono'o agaḡa boro'a agaranoga horoniro. E'e agaḡa'e mada agaḡa vitinoga. Eḡe zu eḡe teite onamirote'e azaḡa agafi' ovairo. ¹⁴ Ebu emeḡe nidu'a rahao higau bauriro, ebu Iuda ḡoe'ano ihi'ete'e agoḡa 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo! Saulo! Ḡa nouḡadu eḡe sausauhe'ohe? Ḡa ire meiga meiga futune'ohe. A'e ḡae'a ḡae bare sausau'e'ohe.'

¹⁵ Ebu eḡe'a ḡadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ḡa iniu?' reiro. Zuhi'a Boro'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, ḡae'a sausauhe'ete'e vazēḡa. ¹⁶ Iḡunadu edano'i! Eḡe'a ḡae mazao fureranata'a'e, eḡe tuḡure vazēḡano oho'ifine, zu horohate'e hariḡa vase mazao me'odo zinifine, zu eḡe'a iho'ite'e ḡoe'a rae furenoga veize. ¹⁷ E'e Iuda azaḡa zu Iuda mene azaḡani'a sausau'ihhi reite'e zamaḡanono'o mae vaḡi'i'uma. Ebu zeḡe mazao bare tuḡu'i'uma, ¹⁸ ubumaze ra'anadu uza-boono'o agaḡa moneo mae ḡihuzoga veize, zu Satani 'u'uḡanono'o mae vaḡizadu Badi'a mone rouga veize. 'Ougine, sau'aze eḡe'a rae modi'uma, zu ze'e eḡe mazao fiadu, Zuhi'a Boro veize avo reirote'e azaḡa teite 'auḡi'uma.

¹⁹ E'ano'o kini Agripa, e'e adureono'o fureranadu ihohirote'e ibiḡano da'o dure'ohe.

²⁰ E ibite Damaseko neḡa azaḡa mazao, ebu

Ierusalemā neḡa zu Iudea haba'a nidu'a za-
maḡano radiu'ete'e azaḡa mazao, ebu Iuda mene
azaḡa mazao zuni haramiro, raena'a, 'Zamaze
ḡihunadu, Badi'a vaḡe aro'i! Ebu haḡai manōḡa
haḡaena'a, zamaze ḡihunate'e fureno'i!' ²¹ Eḡe'a
'ougirote'e u'ano, Iuda azaḡani'a dibu'o neḡano
obohe tiro, ebu uḡuhe ruhihi reiro. ²² Rehano
Badi'a'a danahe onao izidi, e 'ada edau'ohe,
ebu vaze zuhu'anono'o boro ḡonaga zeḡe nidu'a
mazao hari tiba hina rae furene'ohe. E'e ḡoe'a'e
peroveta azaḡa zu Mose'a vesu'u nagini'a fur-
era'uma reirote'e ḡoe'a da'o. ²³ E'e ḡoe'a'e,
Keriso ani zaharani'uma, ebu ibite runeono'o
bare ḡabodi'uma, ebu ane'a Iuda azaḡa zu
Iuda mene azaḡa mazao ḡabone hidi'uma aḡaḡa
haramoḡa harami'uma.”

²⁴ Paulo'e 'ouge rae'enogano, Festo'a ḡoere
ḡihau'ena'a, “Paulo! Ḡa baboraneha. Ḡa ufeta
mirihirote'e'a mae babo'eha.” rae reiro.

²⁵ Rehano Paulo'a naenaenina'a, “Ḡihi'a
vazeḡa Festo, e'e mene baboraneha. Eḡe'a
ra'ete'e ḡoe'a'e ḡoere huga zu eda'eḡa. ²⁶ Kini
Agripa ani, 'adi haḡaiḡa nidu'a edeḡa 'ahine, e'e
mene rihau'ena'a huga ni'ohe. Mazaḡa e edeḡa
kini Agripa'e haḡai 'adi nidu'a igi hauḡiro,
mazaḡa e'e haḡaiḡa'e guni'ano mene fureraro.
²⁷ Kini Agripa, ḡa peroveta azaḡa ḡoere mae
ḡihine'e hehe? E edeḡa, ḡa mae ḡihine'ohe.”

²⁸ Ebu Agripa'a Paulo nina'a, “Ḡa mada
futu'ano ḡoere tahiḡa rae furenadu, eḡe'a Kris-
tenio tiro'i ra'e rehano, a'e mene idaḡa.”

²⁹ Paulo'a naenaenina'a, “Mada futu'a ga
faḡa'e ago zamaro'i! Mazaḡa e Badi'a mazao

'ahige kurau'ohe, g̃ae zu 'ada igi'ete'e azaḡa nidu'a eḡe teigoga, rehano ḡu'ano ohohe'eta'a'e ahīḡa.”

³⁰ Ebu kini Agripa, gavana vazeḡa Festo, zu Berenike ebu e'ea ehorinute'e azaḡa nidu'a iḡune edaro. ³¹ Ze nu'onu'o neḡanonono'o buau'ena'a ḡoretitiro, raena'a, “Vaze 'adi'e ru-neo tuḡuni'uma ga ḡu'ano ohoni'uma haḡaiḡa sau'a mene haḡairo.”

³² Ebu Agripa'a Festo niro, raena'a, “Roma zuhi'aḡani'a kotanoga mene uratifone, vaze 'adi'e ḡu'anono'o mae bunifo.”

27

Paulo Roma neḡa ḡasi hina tutune onamiro

¹ Eme Itali haba'a ona'uma madaḡa meirotene, Paulo zu ḡu'a azaḡa nu'e uti vazeḡa 'ahoga, niḡa Iulio 'evorao ri'iziro. Ani'e Roma zuhi'aḡa uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa 'ahoga. ² Ebu eme'e Adaramateno ne ḡasiḡano tiriro. Ḡasi a'a'e Asia haba'a toḡatoḡaḡano tue tue ona'uma ḡasiḡa. Eme e'e hina ruhau onamiro. Ebu Makedonia haba'ano Tesalonika neḡa vazeḡa 'ahoga, niḡa Aristako zuni emeḡe teite onamiro.

³ Irarirotene, Sidono neḡano feuriro. Iulio ani Paulo faifaine'ena'a, tuḡuniro, Paulo ane edeḡa azaḡa vaḡadu, nagini'a ferene'ete'e hanoga veize. ⁴ Ebu e'eano'o hena bare ruhanadu, Kupro 'umuḡa genaḡano 'afe ruhau onamiro, mazaḡa zavara'e emeḡe haohaofe onainu. ⁵ Ebu Kilikia zu Pamufulia haba'a davaraga boha'ano ruhau onamo, Lukia haba'ano Mura neḡano

hebetiro. ⁶ Ebu e'e haba'ano uti azaġa ibito zini'ete'e vazegani'a Itali onamihi ra'ete'e ġasiġa horoniro. A'e Alesandria neġa ġasiġa. Eme e'e ġasiġano tutufe tiri. ⁷ Ebu mada ġehaġa te'ote'au'ena'a negane ruhau onamo, Kenido davaraġa boha'ano feuri. Zavara'e 'ize hao-haofe onainu 'ahine, e'e moneo ruhau onamoga mene idararo. E'ano'o eme Salomone musuga naenaġa onamadu, Kerete 'umuġano 'afe ruhau onamiro. ⁸ Ebu te'ote'au'ena'a zavara haone, e'e 'umuġa genaġa uni ruhau onamo, “Toġatoġa Manoġa” rae hune'ete'e toġatoġaġano hebetiro. A'e Lasea neġa uhiġano.

⁹ 'Ouge'ena'a, mada ġehaġa foure hauġiro 'ahine, ġasio ruhau onamoga'e riġa zu ġiġaroġa. Mazaġa Iuda azaġani'a iġaiġa ogomu moneo zaġozaġi'uma madaġa vitaro. E'e huga'e zavara madaġani'a feuri, ebu ruha'uma ba-toġa 'ai hauġiro. E'ano'o Paulo'a iraduguziro, ¹⁰ raena'a, “Zae nidu'a! Eġe'a ġiane'etene, eme ruhau onamine sau'a hidi'uma, ġasi zu tohefe nidu'a'e davarao hunuhuni'uma, ebu ġabonefe zuni sauta'uma.” ¹¹ Rehano uti azaġa ibito zini'ete'e vazeg'a Paulo ġoere mene mae ġihinadu, ġasi mirune'ete'e vazeg'a zu ġasi vazeg'a ġoere da'o mae ġihiniro. ¹² Zeġe'a ra'eta'a'e, hebetate'e haba'a'e zavara zu nahune madaġano'e mene manoġa. E'ano'o vaze nidu'a'e e'e haba'anono'o ruhau buanadu Foinike toġatoġaġa onamihi reiro. Ebu e'e toġatoġaġanobu'u zavara zu nahune madaġa me'uma reiro. Foinike toġatoġaġa'e Kerete 'umuġano ġasi'a hebete'ete'e toġatoġaġa 'ahoga,

mada'a zubure'ete'e mone zamaini'ohe.

Zavara boro'a davarao feuriro

¹³ Ebu zavara 'ai kauri moneono'o tahitahe onainute'ea, ze 'ane mada manogani'a onaeha reiro. E'ano'o g̃asi hanigaḡa hutube zounadu, Kerete 'umuḡa genaḡa da'o uni ruhau onamiro. ¹⁴ Mene faḡa onamirote'ea, zavara boro bagaḡa 'ai 'umu raganono'o gudau ovairo. A'e niḡa “Iurakulon*” rae hune'ete'e zavaraḡa boro. ¹⁵ Ebu g̃asio ragati' aradu, zavara roḡoroḡe onamoga mene idaḡa 'ahine, zavara da'o magananiro. ¹⁶ Ebu Kauda 'umuḡa kome'a genaḡa 'afe diuḡirotu'u, g̃asi kome'a ḡaruna ahasinute'e riḡa hutube zouniro. ¹⁷ Ebu ohoze ohoze'a g̃asi ahase zounirotene, mini hina g̃asi boroo tatuhe ogoru tiro. Ebu hena nougine gasi'a ruhau onamadu, Afrika haba'a heta'aḡano, niḡa'e Surutiso rameru'uti'uma rae riharo. E'ano'o g̃asi faraiḡa zuni hutube bunadu zavara maganani ruhau oname tauḡiro. ¹⁸ Rehano zavara'e 'ize ufeta boro. E'ano'o irarirotene, g̃asio gaue'ete'e azaḡani'a g̃asi ufinoga rae, odohe'ete'e toheḡa davarao mae mae modiro. ¹⁹ Ebu bare iraradu, mada uḡiduḡa meirotene, g̃asio odohe gaue'ete'e toheḡa zuni mae mae modiro. ²⁰ Eme mada ḡehaḡa mada zu buzuva mene horoniro, zu zavara'e ufeta hune sautu radiunu. E'ano'o emeḡe nidu'a mene ḡabodi'uma rae zamariro.

²¹ Ze mada ḡehaḡa oganoga mene idararotene, Paulo'a zamazeo iḡune edanadu ziro, raena'a,

* **27:14** E'e ḡoe'a huga'e northeast moneono'o onae'ete'e zavaraḡa boro.

“Zae nidu'a! Eġe ġoere mae ġihinadu, Kerete 'umuġanono'o mene ruhau buafone, 'ahige aduga mene hidifo, zu toheze mene mae mae modifo. ²² Reġano e izidi 'ada zi'ete'e. Inaro'i! Mazaġa vazeni 'ahoga mene dauġi'uma, u hube ġasi'a da'o sauta'uma. ²³ Zuhi'a Boro, eġe'a kurano hau'ete'e zu tuġureġa haġae'ete'e Badi'aġa, ani tuġure viga'a ohogore ohere eġe uhiġano edanadu ²⁴ ġoreheha, raena'a, 'Paulo! Ago rihano'i! Ġa'e Roma zuhi'aġa zamao 'ize eda'uma. Zu Badi'a manoġa'e ġae teite u'ano, ġae teite idaġa ruhau'ete'e azaġa nidu'a'e Badi'a'a ġabozi'uma.' ²⁵ E'ano'o zae nidu'a, inaro'i! E, Badi'a tuġure viga'a ehate'e ġoe'a nidu'a huda'uma rae, ani mazao fie'ohe. ²⁶ Reġano eme'e zavara'a hudi onamadu 'umu 'ahoga heta'aġano ġasi'a ehor'i'uma.”

Ġasi'a fahau ġuzuhiro

²⁷ Ohere gaubanana zu ġazaġa fare (14) meirote'ea zuni, Adaria Davaraġano zavara'a 'ize hudi vaevaefinu. Ebu e'e ohe'a nemane-maġano ġasio gaue'ete'e azaġani'e gaba ruhau hanite'ete'e ederiro. ²⁸ E'ano'o ze davara hoe'a idanirotene, mita ġae ġazaġa gaubanana (40) heuġa. Ebu tahiġa guhianadu bare idanirotene, mita ġae uġidu gaubanana (30) da'o. ²⁹ 'Ougadu ze ġigaroze ruziro, mazaġa hena ġasi'a vatava rana rameru'uti'uma reiro. E'ano'o ze ġasi hanigaġa ġazaġa (4) ġasi ariġa ġuzuono'o mae davarao feuniro, ebu ġaiġai iraroga veize guhiu radiro. ³⁰ E'e zamaġano ġasio gaue'ete'e azaġa'e feranoga radu, so'e ġasi hanigaġa owoe bune'ohe

rae, ġasi kobe'a fui'adu zazo'انونو'و ovoj buniro. ³¹ Rehano Paulo'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazegā tahi'aġeta ziro, raena'a, “Ġasio gaue'ete'e azaġani'a ġasi 'adaono'o vaġinine, za'e mene ġabodi'uma.” ³² E'ano'o uti azaġani'a ġasi kobe'a ovoj dabanate'e miniġa 'ai tene re'adu, ruhune modiro.

³³ Ebu irara 'ai hanitirotene, Paulo'a zeġe nidu'a ogomu anoga rae umiziro, raena'a, “Za mada gaubanana zu ġazaġa fare (14), zamaze adudu'ena'a guhiu onaeha. Ebu ogomuni 'ahoga zu mene aneha. ³⁴ E'ano'o e umize'ohe. Izidi za ogomu nu ano'i! A'e ahirize'a inaradu ġabone hidoga veize. Eġe'a zi'ohe. Zae vadiniono'o igu tibani zuni mene dauġi'uma.” ³⁵ Paulo ani 'ouge rae zirotene, 'uvahu madu vaze nidu'a ubumao Badi'a mazao ite matu'o haro. Ebu vahegadu aro. ³⁶ 'Ougadu zeġe nidu'a inaradu, ogomu mae aro. ³⁷ Ġasi e'e zamaġano bone emeġe nidu'a 276-'a radiro. ³⁸ Zeġe nidu'a ogomu au idararotene, ġasi'a ufranoga veize ogomu nidu'a davarao mae mae modiro.

Ġasi'a Melita 'umuġano fahau ġuzuhiro

³⁹ Ohereda'o mada'a agaru feurirotene, ze no'e haba'ano ruhaunuta'a'e aġu'a. Rehano ze'e haba ġuniġa hesaġeta moneni horoniro. E'ano'o ze idaraune, e'e hesaġa ranao ġasi odohe tiri'uma reiro. ⁴⁰ Ebu ze ġasi hanigaġa davara zamaġano tene ri'i modiro, ebu tari ogoru trote'e miniġa fui'iro. Ebu zavara veize farai hutube ġihinadu, hesa mone tarine onamiro. ⁴¹ Rehano ġasi'e heta'ano tutuhanadu, zazo'a ġoha'e e'ea teadu

mene hune zu hagariro. Ebu avaḡa ḡuzu'e sa'u boroboro'a kafene vahegadu faharo.

⁴² Ebu uti azaḡani'a ḡutarote'e azaḡa'e zimi hauḡi'uma rae togaziro, mazaḡa hena ze'a ḡemabe onamadu ferau ḡouri'uma. ⁴³ Rehano uti azaḡa ibito zini'ete'e vazega'e Paulo ḡabonihi reiro 'ahine, uti azaḡa garariro. Ebu tuḡuzena'a, “Ḡema edeḡa azaḡa'e ibite rafatadu ḡemabe onamo'i, ebu gabao tiro'i!” reiro. ⁴⁴ “U ḡema aḡu'a azaḡa'e, ḡasi ireḡa rugaruga hina kame ḡemabe onamo'i!” reiro. 'Ouge haḡae'ena'a zeḡe nidu'a gabao ḡemabe tiradu ḡabode ḡouriro.

28

Paulo'e Melita 'umuḡano

¹ Emeḡe nidu'a ḡaboga gabao tirirotene, eme ederiro, a'e Melita 'umuḡa. ² 'Umu e'e neḡa azaḡa'e emeḡe faifaife rufiro. Irugu'e ru'aunu zu nahune'e biaudo 'ahine, ze mae ḡihife'ena'a, ire rabibofiro. ³ U Paulo ani ire sinuḡa ḡura'e madu ire roga rana mae ti'enogano, zarama ire gigi'ani'a madu ire sinuḡanono'o veore buaro, ebu Paulo 'ai 'evo'ano vihone giganiro. ⁴ Ebu 'umu e'e azaḡani'a mohe e'e Paulo 'evoreo ḡiruḡiranoga horonirotene, ze raorao'uhina'a, “Vaze 'adi'e hezo'e gorugoru vazega gaogi.” rae reiro. “Ani davarao mene hunuhuna rehano, e'e naeḡa hau'ete'e badi'aḡa'e ane'a ḡabode radoga mene urateha.” ⁵ Rehano Paulo'e mohe ire roga rana itine modiro, ebu sau'ani 'ahoga ane mazao mene fureraro. ⁶ Vaze ze 'ane, Paulo'e ahi'ani'a mini'uma ga zogone higau bauradu ruda'uma

rae ġiane radiro. Ze faġa hune 'ouge ġiane radiunu rehano, ġauni 'ahoga ani mazao mene furerarotene, ze hena nufe zamarena'a, “Ani'e badi'a 'ahoga gaogi.” reiro.

⁷ U 'umu e'e zuhi'aġa, niġa Pobelio, ani haba'e hani'ano. Ani eme mae ġihife'ena'a, neġano tutufe zoufadu mada uġidu faifaifinu. ⁸ U Pobelio moga'e ugiġa, evaneo baze radiunu. Ani ahiri'e gigi'a bagaġa zu ru sororido. E'ano'o Paulo'a diuġe ġianadu rana kuraro, ebu 'evo'a rana tiirotene, 'ai manoriro. ⁹ 'Uguġani'a furerarotene, ugi azaġa 'umu be'a radiunute'e azaġa nidu'a, Paulo vaġe onaadu ane'a faizido. ¹⁰ Ebu vase nidu'a'a, nigufe'ena'a faifaife rufido. Ebu e'e 'umuġanono'o ruhau vaġinihi reiirotene, ze fer-e'e'ete'e toheġa ġehaġa rifiro.

Paulo'a Roma neġano feuriro

¹¹ Eme bato uġidu e'e 'umuġano radirote'e enogano, ġasi 'ahogano tiradu e'e haba'a mode iġuniro. E'e ġasiġa'e nahune madaġani'a hauġoga veize, Melita 'umuġano guhiu radiro. A'e Alesandria ne ġasiġa, niġa “Tahi'a Ato'a”. Izipi haba'anono'o onairo. ¹² Eme ruhau on-amoo, Surakusa neġano hebetadu, mada uġidu e'ea radiro. ¹³ E'eano'o hena onamo Regio neġano hebetiro. Ebu mada tiba radirotene, ġasi ġaruga moneono'o zavara'a onairo 'ahine, eme ruhau onamadu, mada aheuġano Pute-oli toġatoġaġano feuriro. A'e emeġe ruhu ġonaga. ¹⁴ Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaġa nu hidiirotene, ze umifena'a, “Emeġe teite fura tiba rado'i!” reiro. E'ano'o e'ea fura tiba

radiro. Ebu e'e ġaruganobu'u eme'e, zavara boro u'ano sasiro rehano, ragavofe'e ġonabadu, Roma haba'ano feuriro. ¹⁵ Roma neġano Zuhì'a Boro mone azaġa'e emeġe'a hanite'ete'e hariġa igiro 'ahine, haofe onaadu, vaze nu'e Apia-foru maketiġano, nu'e Taveni Uġidu rae hune'ete'e i'udi neġano hido titiro. Paulo ani, horozitotene, Badi'a matu'o haro, ebu zamaġani'a inariro.

Paulo'a Roma neġano haramiro

¹⁶ Eme Roma neġano feurirotene, Paulo'e tuġunadu ane da'o ne 'ahogano radiro. Ebu uti vazeġa tibani'a da'o taufinu. ¹⁷ Ebu mada uġidu meitotene, Paulo'a Iuda azaġa ibito zini'ete'e azaġa boroboro ane neo huze nu'oziro. Ebu zeġe'a nu'ora' onairotene, Paulo'a ziro, raena'a, “Nego nabudi, e emeġe nabudi mene sausauziro, zu vouġafe haġai mene he'ehe'eniro. Rehano Iuda azaġani'a Ierusalem a neġano obohe teadu, Roma azaġa 'evorao ri'ihaha. ¹⁸ Roma azaġani'a ġadihirotene, ze ura tuġuhe buhihi reiro, mazaġa runeo tuġuhi'uma haġaiġa sau'a mene horoniro. ¹⁹ Rehano Iuda azaġani'a mene uratirotene, e'e ibi 'ahoga o'o'a radu, Roma zuhi'aġani'a kotahoga veize umidiro. U e'e aduga 'ahoga nabudihe rana touga veize mene onaeha. ²⁰ E'ano'o e za ġiazoga zu ġorezoga veize huze onaeha, mazaġa Isaraela azaġani'a guhine onainute'e vazeġa u'ano, e'e ġu'a neġano 'ada radiu'ete'e.”

²¹ Ebu ze naenaenina'a, “Iudea haba'anono'o ġa moneo so'ani 'ahoga mene noneni tuġuriro. Zu vazeni 'ahoga Iudea haba'anono'o feuri'

arirotene, ḡa moneo sau'ani 'ahoga mene rae fureniro. ²²Rehano eme ḡa'a nouge reihi ra'ete'e igihi ra'ohe. Mazaḡa eme edeḡa, haba nidu'a zamaḡano vase nidu'a ḡae mone ra'ete'e azaḡa he'ehe'eze'ohe.”

²³Ebu ze Paulo teite bare nu'oranoga rae mada 'ahoga rae tiro. E'e madaḡa meirotene, Iuda azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡani'a onaadu, bare ane radone haba'ano nu'oraro. Paulo'e oherebauono'o onamo ḡorava Badi'a'a zuhi'afi'uma ḡoe'a rae fureno ziniro. Ebu zeḡe'a Iesu mae ḡihinoga rae, Mose goro ḡoe'a zu Peroveta azaḡa buka zamaḡanono'o Iesu hariḡa haramiro.

²⁴Vaze nu'e Paulo ḡoere mae ḡihiniro, u nu'e mene. ²⁵Ebu ze zeḡe bo'aḡano zamaze mene tiba. Ebu Paulo'a 'ahige zirote'e enogano, ze neonono'o buau ḡouriro. Paulo'e zeḡe'a 'izema buanogano 'ahige ziro, raena'a, “Vine Zaḡoḡani'a peroveta vaseḡa Isaia-ono'o vouḡaze zirota'a'e ḡoere huga, raena'a,

²⁶'Onamadu Iuda azaḡa 'ahige zo'i!

Ḡae egoga igi huni'uma,
rehano mene ederi'uma.
Ḡae horonoga horone huni'uma,
rehano mene zamari'uma.

²⁷Mazaḡa 'adi duḡuru zama'e tuḡa zu teḡaze'e 'uhuḡa,

ebu ubumaze zuni kuruḡa.
A'e ubumaze hina mene horonifine,
zu teḡaze hina mene igifine,
ebu zamaze hina
mene zamare horonifine.
'Ougaḡu mene ḡihure baradu,
eḡe'a mene faizoga veize.'

²⁸ E'ano'o zae ederoga veize ḡoere 'adi zi'ohe. Badi'a'a ḡabone hidi'uma ḡoe'a tuḡure'eta'a'e, Iuda mene azaḡa veize tuḡureha, ebu ze mae ḡihini'uma.”

[²⁹ Paulo ani 'ouge rae ḡoreze hauḡirotene, Iuda azaḡa 'ai oname ḡouriro ebu zeḡe'a zeḡe bare riḡa ta'iro titiro.]

³⁰ Muri aheu, ani 'ize ḡu'a zamaḡano re-hano, ane'a naeḡa haḡae'ete'e neḡano radi-unu, ebu iniu ane vaḡe onaidotene, nidu'a mae ḡihizido. ³¹ Paulo'e mene rihau'ena'a Badi'a'a zuhi'azi'uma ḡoe'a haramo zinido, zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso hari ihozido. Ebu vase 'ahogani'a zuni mene gararo haro.

Uare Bible
Portions of the New Testament in the Uare language
of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Uare long Niugini

Copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Uare

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-05-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

c398f744-e34b-525a-a9fe-d04e84ab7b13